

ECloga

300 FT

MATCH GAME

2010. JÚNIUS 18.

EÖTVÖS COLLEGIUM DIÁKÚJSÁG I./2.

TARTALOM

Markó Anita: Match Game.....	5
Szilvay Máté: Szarajevó	6
Tóth Olivér István: Az ismétlés.....	9
Markó Anita: Heads Up.....	15
Wolosz János: Ne bízzuk a véletlenre a győzelmet!	17
Káplár Péter: Rajzfilm és konfliktuselemzés	22
Németh Odette: Martin Walser – Vígyszínházi est	31
Hercsel Adél: Interjú Kmetty Zoltánnal	36
Paksa Rudolf: Méltónak lenni a nagy elődökhöz.....	45
Képes Géza: Kulcs	47
Lócsi Levente: Collegiumi népdalkincs	48
Minchev Vaszil: Illuminá – Tor – Túra.....	51
Paksa Rudolf: Antiklerikális kiáltvány az Agórán	53
Minchev Vaszil: Néhány gondolat a feminizmusról	57
Zirnstein Zita: Villamoson	61
Minchev Vaszil: A Nagy Csimesi.....	62
Machó Zsófia: Thészeusz utolsó útja.....	64
Fazekas Boglárka: Matekvers	67
Barta Tamás: Mostanában, erre felé	67
Sándor Júlia: Kék (Weöres)	68
Körtesi Márton: Danse macabre.....	68
Fazekas Boglárka, Kovács Györgyi: Victor Hugo – A nyomorultak.....	68
Sándor Júlia: Jostein Gaarder – A történetárus	70
Barta Tamás: Fjodor Mihajlovics Dosztojevszkij – Bűn és bűnhődés.....	72
Bálint Zsuzsa, Markó Anita: A Halál, a Rolling Stones és a balettcipők.....	74
Péterfai Eszter: The Fourth Wave Of Terrorism: Beyond 2030?	77
Bálint Zsuzsa: Las guerras como las vió él	90
Sedlák Nikolett: Wozu das Lager fähig ist, wird klar	93
Rác Kata: Seesturm.....	96
Horváth László: Tisztelt Collegium!	97
Melléklet.....	100

IMPRESSZUM

ECLOGA 2010. június 26.

az Eötvös Collegium Diákbizottsága

Felelős kiadó: Éder Márton

Főszerkesztő: Markó Anita

Szerkesztők: Hercsel Adél

Vasil Minchev

Barta Tamás

Körtesi Márton

Kovács Györgyi

Sándor Júlia

Szilvay Máté

Tördelőszerkesztő: Machó Zsófia

Design: Tóth Olivér István

Szerkesztőség:

1118 Budapest, Ménesi út 11-13.

Leveleiteket, véleményeteket az
ecce.collegium@gmail.com címre várjuk.

Match Game

– kedvenc játékaink –

Játszunk. ... Közhelyekkel? Is. ...

Betűkkel, szavakkal, mondatokkal. /Lépj előre 15 cikket!/
Számokkal, képletekkel, elemekkel. /Ugorj a 4. cikke!/
Gondolatokkal, tárgyakkal, ... (kés, villa, olló kivétel.)

Színpadon, focipályán, rulettasztalon.

Egymással és egymás ellen. Csoportosan vagy egyedül.

/Lépj egy cikket előre!/
Ki hogyan...

Fortunával kockát vetünk, a halállal sakkozunk, az Ördög Bibliáját forgatjuk a kártyaasztalnál.

– null:null, egy:null, egy:egy, match game –

Komolyan, félvállról, nagy tétben vagy óvatosan.

Blöffölve vagy nyílt lapokkal; kimondva, kimondatlanul;
de alapvetően, mindig és folyton-folyvást. Ezért néha
közhelyesen. Is. ...

Játsszunk!

Markó Anita

Szarajevó

Az óvoda az Ecseri útnál volt, a mai T-Com-székház épületében. Ha valaki arra jár, még felfedezheti az egykori homokozó maradványait az udvaron, megalomán virágágyások lécekkel kijelölve, bennük az igénytelenség óriásira nőtt, magamutogató gazai, sűrűn, tüskésen és feketén, akár a gyerekkor.

Apa engem mindig kilencre vitt be, addigra már a társaim nagyobb része ott volt, de akadtak olyanok is, akik még ezután érkeztek, tíz, fél tizenegy felé. Tomika, az egyetlen, és éppen ezért a legjobb barátom, általában még utánam érkezett. Felvettem a benticipőmet, és az egyik szekrény mellett, a szőnyegen ülve vártam rá.

– Most én leszek az enszek ezredese.

Történelmet játszottunk. Akkoriban a történelmet a háborúval azonosítottam, és Szarajevóban éppen történelem volt, esténként láttam a szétlőtt házakat a tévében, meg azt a híres képet a csellistáról, aki a romok között

gyakorolt, frakkban. Ez lenyűgözött, még sokkal jobban, mint a bakancsban, sapkában, vállukra szíjazott géppuskával menetelő katonák látványa. Leginkább viszont a neveket szerettem, a háborús tudósítások rengeteg furesza szavát, amelyeket aztán, ha némelyiket kicsit torzítva is, de mi is használtunk a háborúsdí során. Varázsszavak voltak, amiket jó volt kimondani, mert bár tudtuk, hogy léteznek, nem jelentettek semmit a számunkra. Bosnyák – ettől meghorzongtam, valami félelmetes és visszataszítót jelentett, mint a banya, a macedón ezzel szemben gyöngé és szép volt; azt pedig, hogy szobodán milocsevics, csúnyabeszédnek éreztem.

– Én pedig akkor a mozulmán főparancsnok.

Fegyvert egyfajta műanyag építőjátékból, tüsiből csináltunk, minden nap újat, mert délután, mikor pakolás volt, szét kellett szedni. Méretben éppen jók voltak, tenyérbe simultak, és célzónézőkéjük is volt. Sokat variáltunk velük, minden nap egy kicsit másmilyenre sikerültek,

csak azt sajnáltuk, hogy olyan színészek, mivel fekete tüsi egyáltalán nem volt. A szekrények mögül kihajolva lőttük egymást, olykor visszahúzódtunk a bunkerbe, ha kifogyott a képzeletbeli lőszer, és a végén mindig meghalt valamelyikünk. Ez nem volt szégyen, nem vereséget jelentett, mert hősök harcoltak mindkét oldalon, igazi férfiak, és másnap úgymint újból kezdtük.

A lányokkal általában nem foglalkoztunk, se Tomika, se én. Mindig is utáltuk őket, és kész. Aztán egyszer, nagycsoport elején kitaláltuk, hogy szövötközünk, és onnantól nem egymást, hanem a lányokat lőttük, rájuk ijesztettünk, kergettük őket, ők meg sikongattak. Ez volt az új háború. A magam módján sok lánnyal jóban lettem, szerettem őket hallgatni, de ha mások kérdezték, azért csak azt mondtam, amit korábban, hogy hülyék egytől-egyig.

Csak Fannika nem játszott velünk soha. Ő egész más volt. A szülei virágos ruhákban járatták, és szoknyában, pedig a többi lányon szinte mindig nadrág volt. Játszani egyedül szeretett, a babáihoz beszélt naphosszat, és

ha a többi lánnyal néha szóba állt is, velünk, fiúkkal nem foglalkozott. Ez vonzott benne annyira, meg az a jellemző mozdulata, ahogy a hajráfját igazgatta, amit messziről olyan gyakran figyeltem.

– Egy macedón, figyelj meg – suttogtam Tomikának.

Elhatároztam, hogy akárhogy is, de játszani fogok vele, vagy legalább beszélgetni. Először egy történelmezés közben próbálkoztam, éppen arra szaladtunk, odaszóltam neki, hogy gyere te is, Fannika, aztán futottam tovább. Nem jött, de az is lehet, hogy meg sem hallotta. Aztán másodsorra, amikor összeszedtem a bátorságomat, mert magam sem tudtam, miért, izgultam, odamentem hozzá, csak úgy, lesz ami lesz. Éppen főzőcskézett a babáinak, kavargatott az edényben, észre se vett. Egy darabig álltam, aztán megkérdeztem:

– Mit csinálsz, Fannika?

Nem is válaszolt. Felnézett egy pillanatra, aztán elfordult, úgy kavargatott tovább nekem háttal.

– Figyelj, ha akarod, elviszlek Szarajevóba. Az nagyon messze

van, és az a legizgalmasabb hely. A babáidat is hozhatod.

A kis tányérokat szétrakosgatta a babák előtt, aztán igazságosan szétoztotta az edény képzeletbeli tartalmát köztük.

– Egyetek szépen, a zajra pedig ne figyeljtek, talán a szél fúj, majd abbahagyja.

Ezt mondta, sértődött hangon, így küldött el, és közben rám se nézett. Csak álltam ott, tátott szájjal, és remegtem a dühtől. Ez igazságtalan, én kedves voltam vele, erre ő, ő meg így bánik velem, egy ezredessel, az enszek ezredesével.

Kihúztam a tüsipisztolyt az övemből. Tomika, aki addig mögöttem állt, most mellettem termett.

– Mit csinálsz? Hagyjad már, tudod, hogy ő is gyógyós.

– Te csak fedezz – mondtam neki. – Most majd igazság lesz.

Alighogy hozzáértem, Fannika sikoltozni kezdett. A karjánál fogva rángattam fel a földről, a lábával rúgkapált, próbált védekezni, összekuporodott, hogy teljes súlyával a karomra nehezedjen. De így is fel tudtam emelni, muszáj volt letennie a lábát, így már ott tekergett a

karomban, közben kiabált és sírt, én meg csak szorítottam a karját, ahogy bírtam. Mikor a fejéhez akartam nyomni, szabad kezével kiverte a tüsipisztolyt a másik kezemből, így azt is le kellett fognom, a csuklójánál. Csak visított, nem hagyta abba, egészen eltorzult arccal, én meg csak ráztam, ráncigáltam ide-oda, mert nem is tudtam, mit akarok csinálni igazából, pedig valamit nagyon akartam, valahogy győzni, hogy az enyém legyen, vagy ha azt nem lehet, legalább hősként meghalni, mint egy igazi férfi. De semmi ilyesmi nem történt, csak közben mindenki körénk gyűlt, kínomban már én is üvöltöttem, és láttam Tomikát a szemem sarkából, ahogy döbben-ten áll, elernyedte kezében a pisztolyával, és végignézi, mint egy szobor, ahogy az óvónénik leráncigálnak róla, akit annyira szeretek, hogy Szarajevóba is elvittem volna, és ahogy én egyre csak ordítok, ahogy a torkomon kifér, hogy szobodán milocsevics, újra és újra, egyenesen Fannika fülébe.

Szilvay Máté

Az ismétlés

1.

Dr. House, Spanok, Szex és New York, Jóbarátok: sorozatok, amiket néztünk, vagy ha nem is, hallottunk róla, hiszen részeivé váltak a napnyugati kultúrának. Tore Renberg szerint, ahogyan a szüleink generációja a híradó generációja volt, amely nap mint nap követte egzotikus banán-köztársaságok belügyi válságát, csak mert úgy érezte, hogy tudnia kell róla, mert történik valami, pontosabban a történelem történik; addig a mi generációnk a sorozatok generációja. Valóban így lenne? Generációnk kultúrája valóban egy konstituáló elem, a sorozatok köré rendeződik? Valóban lehet azt mondani, hogy generációs élményünk a sorozat?

Természetesen következhet az ellenvetés, miszerint sokan nem néznek sorozatokat, vagy ha mégis, fontosabbnak tartják Dosztojevszkijt House-nál. Azonban mint azt Cicero óta tudjuk, a kivétel erősíti a szabályt: nem amellettt kívánok érvelni, hogy kultúránk – amennyiben egyáltalán beszélhetünk egységes,

kanonikus kultúráról, társadalmi imaginációról – *par excellence* példái lennének a sorozatok, mivel ez nyilvánvaló sarkítás. Inkább azt az erős állítást tenném, hogy a kultúra egyes szubkulturálisnak tekintett jelenségeiben jobban megmutatkozik annak lényege, vagyis struktúrája, azaz néha a csiszolatlan gyémánt jobban árulkodik a közet szerkezetéről, mint a briliáns. A következőkben azt a kérdést szeretném megvizsgálni, hogy (amennyiben előző állításom létjogosultságát elfogadjuk – amelyet el nem fogadva nemcsak egyes művek, mint az *Iskola a határon* megértése, hanem egész stílusok, mint a pop art lényegének megragadása föltöbb problematikussá válik –) mi okozza ezen sorozatok hihetetlen népszerűségét, miért érzi a modern ember magához hasonlatosnak a sorozat szereplőit? Másképpen: ahogyan az ókori görög ember a tragédiában, a modern ember miért a sorozatokban véli fölismerni saját ethoszát? Hogy ezt jobban megérthessük, meg kell vizsgálnunk azt a filozófust, akinél bölcsélet és élet egységéről először beszélhetünk érdemben, és akinek

élete maga is kissé hasonlított egy sorozathoz.

2.

Kierkegaard, mint ismeretes, egész életében mind filozófiailag, mind lelkileg egyetlen traumával viaskodott: Regine Olsenhez fűződő szerelmével. Mondhatni egész életében az a probléma mozgatta, hogy mi a szerelem, hogyan érhető el a tökéletes boldogság. Másképpen megfogalmazva: létezik-e tökéletes szerelem, létezik-e tökéletes boldogság? Filozófiája, azaz élete az erre a kérdésre adott két ellentétes válasz dialektikájaként (leegyszerűsítve: szembeállításaként) ragadható meg. Fő művében, a *Vagy-vagyban*, a két álláspont: „A” és „B” vitája olvasható. „A”, az esztétikai képviselője, a csábító, „B”, az etikai képviselője, a hűséges házastárs. Azonban miben is áll pontosan ez az ellentét?

A csábító mellett teszi le a garast, hogy a boldogság a pillanatnyi örömben, a létezésben (azaz a létezőre irányulva) ragadható meg, példaképe Mozart *Don Juanja*. Számára a szerelem, a szerelmek sorozata az a „megújuló erőforrás”, amelyből táplálkozva fenntartható a

boldogság tünékeny állapota. A csábító nem a nő megszerzésére és megtartására törekszik, hanem az elcsábítására. A csábítónak a játék, a pillanatnyi megismerés számít: kiismerni a nőt, megismerni hibáit és erőnyeit. Ami számára az érdekes a nőben, az a partikularitása, ami egyedivé teszi. Tipikus példa erre az *Angol beteg* jelenete, amikor a magyar gróf a nő egyetlen ki gödröcskéjét isteníti. Az emeli ki az adott nőt a többi közül, hogy: különleges.

„B” a hűséges férj, aki a boldogságot a házasságban, a házasság állandóságában, a létben ragadja meg. Számára nem a nő megszerzése, hanem megtartása a fontos, az állandóság, a harmónia. Ő amellet foglalt állást, hogy a nőnek nem az egyedisége, hanem az általánossága a fontos, az hogy ő nő, és valahogy jobban megjeleníti a nőiességet (közelebb áll a „nőideálhoz”), mint a többiek. Számára a házasság a család, a társadalomba való illeszkedés, a közösségépítés szempontrendszerében jelenik meg. Már innen is látszik, hogy első megközelítésben két későbbi fogalommal kiválóan megragadható az ellentét: „A” az individualista,

aki csak a maga hasznát, szórakoztatását nézi, „B” a kollektivista, aki a közösségekben találja meg önön teljesességét. „A” a fausti ember, aki – akár másokon átlépve is – a végtelenbe, a tökéletességre tör, „B” a plátói ember, aki – akár saját maga megregulázása árán is, de – a beilleszkedést, a közösséget tartja szem előtt.

3.

Azonban nem ilyen egyszerű a helyzet, Kierkegaard számára ez a kérdés nem csupán abból áll, hogy az elcsábított nő eldobható-e, bár ez sem elhanyagolható szempont. Ugyanis Kierkegaard azzal a feloldhatatlan ellentéttel küzd, hogy számára mind a két szempont fontos: a csábítás és a megtartás is, amihez ráadásul járul egy metafizikai mozzanat is: a szerelemben az eszmei legtökéletesebb leképződését látta (ezért tekinti a szerelmet az örök boldogság egyetlen világi lehetőségének), így számára a csábítás és a megtartás közti közvetítés egyben a lét és a létezés közti közvetítést is jelentette. Azaz elfogadhatatlannak gondolja az önkorlátozó aszketizmust, az etikai monogámiát, azonban a

csábítás sem kielégítő önmagában. Valahogyan a kettő kibékítésére (*Versöhnung*), a stabil, *kontinuus csábításra* törekszik. Saját életében ezt ő egy nagyon zavaros manőverrel próbálta meg elérni: eljegyezte nagy szerelmét, Regine Olsent, majd visszaküldte a jegygyűrűt, annak ellenére, hogy élete végéig szerette őt. Örök kérdés marad, hogy miért szakított azzal a nővel, akit szeretett, talán maga sem tudta tökéletesen megfogalmazni a választ.

Mindenesetre többször kísérletet tett rá, többek között *Az ismétlés* című művében. Ez a könyv első megközelítésben saját szerelmét, és a szakítás mögött álló motívációt írja le: adva van egy melankolikus fiatalember, aki szeret és viszontszeretik: *reményei* valóra válnak. Azonban nem tud elszakadni a szerelem beteljesülésének pillanatától, és elkezd *emlékezni* a szerelemre. Ezért azonban úgy érzi, megszűnt szerelmesnek lenni: annak ellenére, hogy szereti a lányt és megad neki mindent, nem sikerült fenntartani a tökéletes boldogságot – megszokta a kapcsolatot. Azaz elveszíti a boldogságot, pedig tudja, hogy

még lehetősége van boldognak lenni, most van lehetősége boldognak lenni – ma úgy mondanánk: kognitív disszonancia alakul ki benne. Ekkor elkezd őrlődni „A” és „B” álláspontja között: dobja el, vagy vegye feleségül mindennek ellenére? A válasz végül nem egyértelmű: a regénybeli fiatalember a mű első verziójában egyszerűen öngyilkos lesz, majd a végső, kinyomtatott változatban egy kétes mozdulattal a vallásba menekül, de nekünk most csak az ellentét a fontos.

4.

Azonban miért ilyen égető ez a probléma Kierkegaard számára: miért tekinthető egy ilyen – szinte mindennapos – élethelyzet filozófiai problémának? Azért, mert a szerelem kérdésében a dán filozófus metafizikai problémát lát. Platón nyomán úgy véli, hogy a partikuláris szerelem csupán egy eszköz, ami a magasabb létezők, az ideák világába irányítja a lelket. Vagyis a földi (de nem feltétlenül testi) szerelem mindenképpen múlandó, azonban a szerelem kiváló eszköz arra, hogy a lelket az ideák, az eszme vagy valami

hasonló vizsgálatára indítsa – azaz reflektáljon önön létezésére. Kierkegaard számára pedig éppen ez a probléma: számára az a kérdés, hogy miért nem lehetséges a beteljesült (azaz örök) földi (azaz egy partikuláris nő iránt érzett) szerelem? Filozófiája – kis leegyszerűsítéssel – lázadás Platón ellen, hogy aztán megbékéljen a sorssal.

A feladat Kierkegaard számára az időbeliségben áll. Hiszen ha nem létezne múlt és jövő, akkor evidens módon minden szerelem örök lenne (hiszen egyetlen pillanatból állna a világ). Azonban abból, hogy létezik idő, sok bonyodalom származik. Ugyanis Kierkegaard szerint két oldalról fenyegetik az örök szerelmet: a múlt felől az *emlékezés* (ez „B” hibája) és a jövő felől a *remény* (ez „A” hibája) által. Mindkét irányultság valami nem létezőre irányul: közhely, hogy a jövő még nincs, a múlt pedig már nincs. Vagyis az ezekre irányuló szerelem nem lehet boldog, hiszen nem is valóságos. Hanem amikor a *remény* átcsapna *emlékezésbe*, vagyis abban a kitüntetett pillanatban, amikor a szerelem beteljesül és elérkezik a tökéletes boldogság pillanata, szükség van

egy áthidaló megoldásra, egy manőverre, hogy mintegy kimevítsük az időt: és az a manőver az ismétlés.

5.

Az ismétlés: a létezés és a lét közti kapcsolat megteremtése. A különös és az általános egybefogása (*apprehensio comprehensio* nélkül). A kérdés csak az, hogy a kettő között létezik-e átjárás. A filozófia történetének egy jelentős része ezzel foglalkozik: a milétozsiak és az eleaták ellentéte, Platón ideatana, Arisztotelész forma és anyag elmélete, amely azután a felvilágosodásig meghatározta a filozófiai diskurzust, mind ezt a kérdést boncolgatják. Ha van egy egyedi létező, például Regine Olsen, akkor hogyan viszonyul egymáshoz az, ami benne a különleges (például a fekete haja) és az, ami általános (például, hogy nő)? Azaz van-e lehetőség kapcsolatot teremteni az eszme és az instancia, „a nő” és Regine Olsen között? Mint az a *Vagyvagy*ből is kiderül, ha nem lehetséges, az fölöttébb szomorú, hiszen akkor vagy a partikulárisat („A”), vagy az univerzálisat („B”) ragadhatom csak meg.

Kierkegaard azonban előrukkol a farbával, és azt állítja, hogy az ismétlés megteremtheti a kapcsolatot a létezés és a lét között. Mert az ismétlés nem más, mint ugyanannak a pillanatnak az újraélése (nem a nietzschei örök visszatérés mítosza értelmében), azaz minden pillanatban az egyes létezőt a létbe transzponáljuk azzal, hogy „megszerezve megtartjuk”. Ez azt jelenti, hogy Kierkegaard szerint a tökéletes szerelem nagyjából úgy néz ki, mintha minden nap összejönne a két ember. Azaz nincsen lehetősége „biztonságban érezni magát”, „megszokni” a kapcsolatot, hanem a megszerzéshez kifejtett energiával megfeszülve minden egyes pillanatban a nőre (Regine Olsenre) irányul úgy, hogy közben benne a(z) ideális nőt ragadja meg. Hiszen abban a pillanatban, hogy csak az ideális nőre tekintünk, az aktuális nő esetlegessé válik, igazából bármely másik nő is helyettesíthető („B”), ha pedig csak az aktuális nőre, akkor nincsen semmi akadálya, hogy az egyes aktuális nőket akár párhuzamosan „szeressük”, hiszen elveszett az, ami közös bennük. Szerinte tehát

ez a *reflektálatlan* ismétlés az örök szerelem titka.

6.

A kérdés tehát már csak az maradt, hogy mi köze van mindennek a sorozatokhoz és a modern ember ethoszához? Itt valamivel többet szeretnék állítani annál a már valószínűleg sejthető trivialitásnál, hogy a sorozatokban ugyanazok a szereplők nagyjából ugyanazokat a cselekvéseket ismétlik (azaz *plastikus* karakterekről van szó). Kierkegaard elméletét Hegel művészetelméletébe szeretném ágyazni, hiszen ő a hegeli rendszer által fölvetett kérdéseket igyekezett megválaszolni. Azokat a kérdéseket, amelyek ugyan Hegel számára nem voltak kérdések, hiszen a rendszer szempontjából jelentőségük elhanyagolható volt, azonban megválaszolással meg tudjuk mondani például egy nászéjszaka előtt álló fiatalembernek, hogy mit tegyen.

Halhatatlan művészetfilozófiai előadásaiiban Hegel a szellem működését (kvázi a haladást) a művészetben befejezettnek tekintette azzal, hogy elért a

komédiába: az objektív (az általános, a lét, az „ideális nő”) megsemmisült, aminek a szubjektív (a különös, a létező, „Regine Olsen”) is a tudatában van, ennek megfelelően céljait az egyes ember maga se veszi komolyan, csak játszik a tökéletes boldogságban. Hegel számára ezt jeleníti meg Arisztophanész művészete. Azonban itt észre kell venni, hogy Hegel és Kierkegaard számára mást jelent a boldogság: Hegel számára a boldogság tulajdonképpen vigasztól, ami azoknak jár, akik már kívül kerültek az igazán lényegesen, az ember emberré válásán (önmaga beteljesítésén), a szellem önmagára ismerésén, azaz a világtörténelmen, mert a boldogság a sorstalanság legbiztosabb jele. Ennek megfelelően a boldogság nagyon hasonlít Kierkegaard csábítójának boldogságához, hiszen az csak valami édesded játék, amit szinte öntudatlanul játszadoznak azok, akik a világtörténelem zsákutcájába kerülnek, azaz ahol megszűnt a haladás.

Ezzel szemben – mint láttuk – Kierkegaard számára a boldogság éppen hogy nem ez, hanem valami egészen más, a pillanat

mesterséges kitartottsága, – hegeli terminusokkal élve – a haladás mesterséges föltartóztatása. Ez pedig nagyon hasonlít ahhoz, amit Hegel mint művészet utáni művészetet, nem-művészetet mélységesen elítél: a tragi-komédiához. Ennek kiemelkedő példája Molière, ahol a külső néző számára komikus az esetlenség, amivel az egyes szereplők halálos komolysággal törnek – a gyakran rendkívül amorális – céljaik felé. Ez pedig nem áll messze attól, amit Kierkegaard doktori disszertációjában az irónia fogalmában elemzett: az egyes ember komolyan veszi magát, pedig, ha kívülről látná, mit tesz, észrevenné, hogy mennyire komikus a magatartása: számára tragédia az, amin mi önfeledten kacagunk.

Ha a történelem valahol véget ér, esetleg az egész világtörténelem véget ért, akkor az emberek ethoszává a tragikomédia, azaz az irónia válik. Nem állítom, hogy ez így van. Azonban mégis, azért nézünk végtelen hosszúságú sorozatokat, mert valamit találunk benne, amit esetleg nem találunk meg másban. Egy huszonnégy órás filmben megtaláljuk azt, amit egy másfél órában nem. Mi lehet az?

Véleményem szerint az élmény, amit Giuseppe Tomasi di Lampedusa úgy fogalmazott meg: „*nagyon sok mindennek kell megváltoznia, hogy minden maradjon a régiben*”.

Tóth Olivér István

Heads Up

„A Heads Up a póker egyik fajtája. Egy az Egy elleni játék. Itt nincs hova menekülni, csak ti vagytok ketten. Minden leosztásért fizetni kell, és ha valaki itt csak az ász párral akar játszani, akkor a zsetonjai hamar elfogynak. Ahogy közeledtek a végéhez, az emelések a csillagos éjig nőnek, egyre nagyobb tétben folyik a küzdelem, így a rizikó is növekszik. Itt már minden hiba végzetes lehet.”

Férfi: Mindenáron győzni akarsz, ugye?

Nő: Én csak nem akarok veszíteni.

F: Miért harcolunk?

N: Nem akarok harcolni. Ez csak egy játék.

F: Nem veszed ezt elég komolyan.

N: Túl komolyan veszed.

F: Miért én? Miért velem?

N: Nem én választottam. A szerencsén múlt.

F: De választottál.

N: Csak nem küzdöttem ellened.

F: Ez is választás.

N: Ez is.

F: Én is döntöttem. – Mindent fel akarok tenni erre a leosztásra.

N: Ennek nem így kellett volna lennie.

F: De így lett. Nem passzolhatsz mindig.

N: Már nem játszhatok, igaz?

F: Felőlem játszhatasz. De ez már nem játék.

N: Látod? Így nem játszhatok.

F: Mindent felteszek.

N: Hallgass rám. Nem lesz jó. Dobd el a lapokat. Veszíteni fogsz.

F: Akkor hát veszítek. De tudni akarom végre, hogy veszítettem.

N: Nem játszhatnánk tovább? Ahogy eddig?

F: Ennek végre el kell dőlnie.

N: Nem akarom, hogy veszíts.

F: Miért?

N: Talán mert önző vagyok. Nem akarlak legyőzni. Nem fair.

F: Sosem fair.

N: Mindig tudtam, hogy nem nyerhetsz. Már a legelején.

F: Hagytál reménykedni.

N: Sosem mondtam, hogy nyerhetsz.

F: Sosem mondtad, hogy nem.

N: Sosem kérdezted.

F: Eddig. Veled játszottam. De most hagyj veszíteni. Elég volt a pókerarc. Neked ez mindig csak játék lesz.

N: Nekem nem szabad győznöm.

F: Akkor mi lesz?

N: Még nem hagyhatjuk abba.

F: Önző vagy.

N: Tudom mit csinálok. Bízz bennem. Sosem akarnálak bántani. Ezért nem veszíthetsz, csak akkor...

F: Mikor?

N: Amikor már neked is játék lesz.

Markó Anita

Ne bízzuk a véletlenre a győzelmet!

– Egy társasjáték vizsgálata matematikai eszközökkel –

A hosszú, unalmas tanórák, előadások átvészelésénél fontos szerepet kaphatnak az olyan játékok, amelyekhez nem kell más, mint egy darab négyzethálós papír és ceruza.

Az abszolút favorit természetesen az amőba.

E cikkben egy másik játékot szeretnék népszerűsíteni, a *négyzetbezáró*st, amit *tábláknak* is hívnak. Én inkább a játék angol nevét – *dots-and-boxes* (röviden *dots*) – használom, ma már ez a legelterjedtebb.

A *dotsot* klasszikusan egy *m_{xn}*-es téglalapban elhelyezett négyzetrácson játssza két játékos. *D* a kezdő és *E* a második: ezek a *Dodie* és *Evie* nevek rövidítései, *Dodie* a páratlan (angolul *odd*), *Evie* a páros (angolul *even*) lépéseket lépő játékos. Felváltva kötnek össze két vízszintesen vagy függőlegesen szomszédos – még össze nem kötött – rácspontot a pályán. Ha valaki lépésével bezár

– ezentúl *megüt* – egy vagy több kiségyzetet a pályán, akkor kötelező újra lépnie. A meccs addig tart, amíg még van be nem húzott él a pályán. Amikor ezek elfogynak, az a játékos lesz a győztes, aki több kiségyzetet ütött meg. Jegyezzük meg: az ütés nem kötelező!

„Józan paraszti ész szerint” a *dotsot* a következőképpen játsszák: nyilván mindkét fél – ameddig csak lehet – óvakodna lehetőséget adni ellenfelének, hogy bezárjon egy kiségyzetet. Előbb-utóbb azonban valamelyik játékos óhatatlanul olyan helyzetbe kerül a pálya végessége miatt, hogy ez elkerülhetetlenné válik. Egy ilyen állásból kiinduló lejátsszást mutat be a következő ábrásor (az ábrák alatti nagybetűk azt mutatják, ki van lépésen):

[*ábrát lásd: a mellékletben – szerk.*]

Az [1] ábrán látható állás három tartományból áll, és *D* akármelyik tartományba lép, *E* az ottani mezőket megüti (hiszen ütés után újra lép). Emiatt *D*-nek célszerű a két kiségyzet méretűbe lépnie, hiszen minél kevesebb mezőt szeretne hagyni *E*-nek megütésre. Miután *E* megütötte a *D* által feladott

tartományt, továbbra is ő lép, és hasonló helyzetbe kerül, mint *D* az előző lépésnél: neki is fel kell adnia az egyik tartományt. Ő is a lehető legkisebbet adja *D*-nek, a három kiségyzet méretűt. Most ha *D* megüti a kapott tartományt, és végül belép az utolsóba, a játszmat 3-6-ra *E* nyeri.

Nyugodtan sutba dobhatjuk a „józan paraszti ész”: az állást ugyanis pontos játék esetén *D* nyeri 5-4 re, tehát a fent bemutatott – elsőre jónak tűnő – gondolatmenet hibás. A következő lejátszás biztosítja a nyerést *D*-nek: A lényeg a [9] ábrán történik. *D* ahelyett, hogy végigütné a három kiségyzet méretű tartományt, kihagy kettőt, és ezzel átadja a lépést *E*-nek (hiszen így *D* nem ütött), biztosítva magának az utolsó négy kiségyzetnyi tartomány megütését. Ezt a lépést nevezzük *duplakihagyás*nak. Duplakihagyás alkalmazására nézzük meg a következő példát! A [12] állás négy tartományból, pontosabban négy *lán*cból épül fel (a *lán*c definícióját később tárgyalom).

[ábrát lásd: a mellékletben – szerk.]

A fenti stratégiát látva kijelenthető, hogy az a játékos, aki először lép *lán*cba, nagy

valószínűséggel elveszti a játszmat. Tehát inentől kezdve érdemes lenne arra játszanunk, hogy ellenfelünk lépjen először *lán*cba – ekkor azt mondjuk, hogy megnyertük a *lán*charcot.

A *lán*c egy fontos fogalom a *dots*ban. Olyan összefüggő kiségyzet-sorozatot kell alatta értenünk, amelybe tetszőleges belépés esetén a soron következő játékos képes lesz *duplakihagyásra*. A [21–23] ábrákon bemutatott néhány tipikus *lán*cot (a már megütött mezőknek nincs jelentőségük, csak az üres kiségyzeteket figyeljük!).

[ábrát lásd: a mellékletben – szerk.]

Az alábbi ábrákon az üres kiségyzetek nem alkotnak *lán*cot.

[ábrát lásd: a mellékletben – szerk.]

A [24] és [25] ábrákon lévő alakzatokat *rövidlán*coknak hívjuk, ezek nem *lán*cok. A *rövidlán*cok megütése általában az első *lán*cba lépés előtt megtörténik.

*Kör*nek nevezzük azokat a speciális *lán*cokat, melyek visszazáródnak önmagukba. Technikai okokból a *kör*öket a továbbiakban ne tekintsük *lán*cenak.

Megfogalmazzuk a kulcsfontosságú *paritási szabályt*, miszerint csakis a *duplakihagyások* számának paritásától (pároságától vagy páratlanságától) függ, hogy melyik fél nyeri a láncharcot. Ha a *duplakihagyások* paritása megegyezik $m \cdot n$ paritásával, akkor a harcot E , ha különbözik tőle, akkor D nyeri (ahol $m \cdot n$ természetesen a rácsponatok száma).

Ha visszagondolunk a duplakihagyások alkalmazására [12–20], észrevehetjük, hogy egy játszma során a *duplakihagyások* száma a *láncok* L számánál pontosan eggyel kevesebb. Ez azért igaz, mert minden *láncban* egy *duplakihagyás* történik, kivéve az utolsó *láncban*, amit a láncharcnyertes nyilván végigüt. Most látszik, miért nem tekintjük a *köröket* *láncnak*, hiszen egy *körben* nem tudunk pontosan egy *duplakihagyást* tenni, kötelező kettőt tennünk, és így a *duplakihagyások* számának paritása szempontjából a *körök* érdektelenek.

Tehát a *paritási szabály* közvetlen következményeként megfogalmazhatjuk a *láncszabályt*, amely szerint ha a *láncok* L számának paritása megegyezik

$m \cdot n$ -nel, D nyeri a láncharcot, különben E .

Ez egy nagyon erős állítás, ugyanis a *láncok* számának alakulását már a meccs legelejétől megpróbálhatjuk a saját javunkra fordítani. Azt is fontos látni, hogy egy esetleges ütés nem változtat semmit a *láncszabály* állításán, ellenben egy *duplakihagyás* a *paritási szabályt* ismerve a *láncszabály* háttérben, megfordítja a *láncszabály* állítását.

Most bebizonyítjuk a *paritási szabályt* (ebből következik a *láncszabály*). Akit ez a matematikai levezetés nem érdekel, nyugodtan ugorja át, a *láncszabály* gyakorlati alkalmazásához nincs szükség a bizonyítás ismeretére.

Bizonyítás:

Legyen a játékpálya $m \times n$ -es, ekkor a *kisnégyzetek* száma $k = (m-1)(n-1)$. A *szomszédos csúcsokat összekötő élek* száma is meghatározható: egyszerű leszámolás szerint ezek száma $e = (m-1)n + (n-1)m$. Legyen a *duplakihagyások* száma a játszma során d . Végül legyen a lépések száma t , ahol egy lépés addig tart, amíg a lépéskötelezettség át nem száll egyik játékosról a másikra. Tehát

egy játékos több kismegnyezetet is megüthet (pl. egy *lán*cban) a lépése alatt. Ekkor fennáll a következő összefüggés:

$$e=k+t-d \quad (1)$$

Ennek az indoklása a következő: ha nem lennének *duplakihagyások*, akkor a behúzott élek pillanatnyi száma a játék bármely pillanatában megegyezne a bezárt kismegnyezetek számának és a lépések számának összegével, hiszen ha behúzunk egy élet, akkor vagy a lépések száma növekszik (ha nem ütöttünk), vagy a megütött kismegnyezetek száma nő.

Azonban a *duplakihagyás* ezt felborítja, hiszen az egy olyan struktúrát hoz létre, ahol egyetlen behúzással két kismegnyezet záródik be. Ez indokolja a *-d* korrekciót (1)-ben.

A láncharcot az nyeri, aki el tudja érni, hogy ne ő lépje az utolsót a meccsen, hiszen pl. az utolsó *lán*cban is csinálhat *duplakihagyást*. Tehát az, hogy *D* nyeri a láncharcot azzal ekvivalens, hogy *t* páratlan, *E* nyérése pedig azzal, hogy *t* páros.

(1)-be beírva a leszámított összefüggéseket és rendezve:

$mn+d=t$, (ahol mn fix, mert az a rácsponatok száma), és innen t valóban akkor páros, ha mn és d paritása egyező, különben páratlan. Ezzel a paritási szabályt beláttuk.

Bizonyítás vége.

Most nézzünk meg néhány példát a *lán*c szabály alkalmazására!

[ábrát lásd: a mellékletben – szerk.]

E lép. A pálya 5x5-ös, így a lán

c szabály szerint *E* akkor nyeri a láncharcot, ha a *lán*cok száma páros, hiszen $5 \times 5 = 25$ páratlan. Egyelőre két *lán*c alakult ki.

Ha *E* most rosszat lép, ahogy a [32] ábra mutatja, akkor *D* képes lesz a jobb felső tartományból *lán*cot csinálni. Ezzel a *lán*cok száma három lesz, és így *D* nyeri úgy a láncharcot, mint a játszmat is.

És valóban *E* vesztette el a láncharcot.

Ezt *E* csak egyféleképpen akadályozhatja meg, úgy, hogy még mielőtt a jobb felső tartományt *D* *lán*ccá tenné, szétrombolja azt. Tehát *E* számára az egyetlen helyes lépés a következő [36]:

És *E* nyer.

Nézzünk meg egy másik példát!

[ábrát lásd: a mellékletben – szerk.]

A [41] ábrán egyelőre egy *lánc* van a pályán (ne zavarjon meg minket, ha egy láncból kiágazik egy rövidlánc!). *E* most is páros számú láncot szeretne, így célszerű, ha a bal felső tartományból *láncot* alakít ki. Ennek elmulasztása esetén *D* azonnal szétrombolja ezt a tartományt, és nyer.

[ábrát lásd: a mellékletben – szerk.]

D számára reménytelen állás jött létre.

Végül nézzünk egy nehezebb példát!

[ábrát lásd: a mellékletben – szerk.]

Most a pálya 6x6-os. *D* lép, így a *láncszabály* szerint akkor nyeri a láncharcot, ha a *láncok* száma páros. Egyelőre kettő *lánc* van, méghozzá nagyon ígéretesek, hiszen mindkettő be tudja futni a tartományának jelentős részét. Ez azért fontos, mert így ezeken a részekén már nem lesz hely még egy *lánc* kialakítására *E*-nek. Tehát *D* célja megakadályozni a fenti harmadik tartományban egy *lánc* kialakítását. Félbe nem vághatja, mert akkor *E* képes lenne láncot létrehozni [44].

E az ütés után még megpróbálhat *láncot* kialakítani, *D*-nek ezt következetesen meg kell akadályoznia:

És a végállás nyerő *D*-nek.

A *dots* stratégiájának még rengeteg elemét érdemes megismerni. Ezek alapvetően két csoportba oszthatók. Az elsők azok a módszerek, amelyek a láncharc megnyerését szolgálják: ide tartozik például a fent bemutatott *láncszabály*, de vannak ennél kifinomultabb – bár sokkal több számítást igénylő – módszerek is, ezek az imparciális játékelmélet eszközeivel vizsgálhatók. A másik csoport éppen a *láncszabály* korlátait használja ki, mert ha az egyik fél túl sok kisméretű áldozatot áldoz fel a láncharc megnyeréséért, nem kizárt, hogy magát a játszmát elveszíti. Erre főleg a kisebb méretű táblákon kell ügyelni, például a jelenleg legelterjedtebb és legizgalmasabb 6x6-os táblán. Ide tartozik az előrehozott áldozatok elmélete és a standard (*quados*) végjátékok tanulmányozása.

Végezetül pár feladat:

1. Általánosítsuk a *láncszabályt* például olyan *dots* játékra, ami

egy szabályos háromszög vagy hatszög rácson játszódik! Jóval nagyobb általánosítások is megvalósíthatók, érdemes rajtuk elgondolkodni.

2. Lássuk be a *rövidlánc* szabályt, mely szerint az a játékos, aki elveszti a láncharcot, ellenfelénél többet vagy ugyanannyit fog ütni a *rövidláncok*ban levő kiségyzetekből.

3. Döntsük el, hogy tökéletes játék esetén mi a végeredménye a 3x3-as *dots*nak!

4. Döntsük el, hogyan kell értékelniük a következő alakzatot (azaz hány *lánc*nak számít, ha alkalmazni szeretnénk a *láncszabályt*)!

[*ábrát lásd: a mellékletben – szerk.*]

5. Találjuk meg a legjobb lépést a következő állásokban!

[*ábrát lásd: a mellékletben – szerk.*]

Aki a *dots*ról többet szeretne megtudni, érdemes a következő honlapra fellátogatnia, és a *dots-and-boxes* fórumot olvasgatnia: www.littlegolem.net/jsp/index.jsp

Ha valakit érdekel más játékok matematikai vizsgálata, annak a *Winning Ways* című négy kötetes remek könyvet tudom ajánlani. [BERLEKAMP, ELWYN R.;

CONWAY, JOHN H.; GUY, RICHARD K. (2001–2004): *Winning Ways for Your Mathematical Plays*. 2nd ed. Vol. 1–4. A K Peters Ltd.] A *dots* típusú játékok vizsgálati módszereit főleg a 3. kötet tartalmazza.

Egy jó számítógépes ellenfél is letölthető a www.mathstat.dal.ca/~jpg/dabble/ honlapról.

Wolosz János

Rajzfilm és konfliktuselemzés

Philoktétész és Megara utolsó konfliktusa Walt Disney Herkules c. rajzfilmjében

Bevezetés

Az alábbiakban Walt Disney *Herkules* c. rajzfilmjének egyetlen jelenetéről lesz szó. Bár a főszereplő, Herkules egyáltalán nem jelenik meg, (legfontosabb segítőinek kibékülésével) gyakorlatilag itt indul el a végső konfliktus megoldása és a cselekmény lezárása: ez a jelenet a cselekmény egyik legfontosabb pontja, jelentősége az egész rajzfilm szempontjából kiemelkedő.

A továbbiakban a konfliktus legfontosabb cselekménybeli előzményei után a jelenet szövegszerű közlése és rövid filmtechnikai szempontú elemzése következik. Ezután a bemutatott konfliktushelyzet pszichológiai értelmezési lehetőségeit ismertetem a legnagyobb tömörséggel.

A jelenetet megalapozó legfontosabb előzmények

1. Philoktétész és Megara konfliktusa Megara megjelenése óta

A két szereplő kapcsolata az első pillanattól feszült. Phil egyrészt nehezményezi, hogy a gyönyörű nő egyáltalán nem vesz róla tudomást, és – éppen a tárgyalt konfliktushelyzetig – egyfajta féltékenység érezhető közte és tanítványa között.

Philnek ezenkívül más, a felszínen is vállalható oka van arra, hogy haragudjon Megarára: úgy érzi, hogy a lány elvonja Herkulest az általa menedzselt „fontosabb teendőitől”, legyen szó edzésről vagy „hősködésről”, és ezzel gyakorlatilag mindkettejüket meggátolja abban, hogy teljesítsék az álmukat.

Ez az, amit az általam tárgyalt jelenetben Megara gondolhat

arról, hogy miért veti meg őt Philoktétész. A szatírnak azonban más, sokkal súlyosabb oka is van gyűlölni a nőt: megtudta, hogy Hádész rabszolgája – és mivel csak ennyit hallott, azt hiszi, hogy Meg Herkules életét veszélyezteti; csak színleli azt, hogy szerelmes belé. Ez a *téves információ* teszi érthetővé Philoktétész *szélsőségesen* elutasító magatartását Megara iránt, ami a jelenet végéig egy pillanatig sem fog enyhülni.

Philoktétész és Herkules konfliktusa Megara miatt

„Jól van, érték én a szóból. Hazudj csak magadnak, nem érdekel.”

A feszültség valójában tévedésen, információhiányon alapul. Herkules azt hiszi, hogy Phil egyszerűen a mindannyiuk által jól ismert (és ez előző bekezdés első részében bemutatott) okokból utasítja el a lányt (ráadásul, mint már említettem, tudja jól, hogy mestere polgári foglalkozása szerint *szatír*, új kedvese pedig nagyon is gyönyörű nő); Phil viszont őszintén félti Herkulest, amióta megtudta, hogy a lány Hádésznek dolgozik, és Herkules életéről van szó.

A közvetlenül az érdeklődésem tárgyát képező jelenet előtt lezajló veszekedés mindkét fél jó szándéka ellenére tragikusan zárul: nem elég az, hogy nem tudják megbeszélni a közöttük támadt konfliktust, a kezdetben annyira egyszerű helyzet eszkalálódik, komoly sérelemmel ér véget. A jelentős testi fölényvel rendelkező Herkules megüti mesterét (erre most nem tudok részletesen kitérni, de fontos megemlíteni: Philoktétész tárgyalási technikái sem nevezhetők egyáltalán helyénvalónak), a megsértett Phil otthagyja Herkulest; mindketten tévhitben maradnak a másik álláspontját illetően; sőt, a korábbi (kényelmetlen, de még elviselhető) feszültséghez immár jelentős frusztráció járul.

Hádész és Herkules alkuja. „A prológussal megvolnánk – jöjjön a konfliktus!”¹

Hádész mesterkedése mint háttér fontos csupán. Herkules a lány szabadságáért cserébe egy napra lemond az erejéről. Megara elveszíti a becsületét Herkules előtt: Hádész elmondja, hogy Megara a rabszolgája volt, és azt

állítja, hogy csupán színlelte a szerelmét Herkules iránt.

Hádész elküldi a Küklopszot Théba és Herkules elpusztítására. Megara nem tudja visszatartani az összetört, hitét vesztett férfit, aki megjelenik a Küklopsz előtt – valódi életveszélybe kerül. Megara ekkor dönt úgy, hogy Phil segítségét kéri Herkules megmentéséhez.

Az alábbiakban ennek a jelenetnek² a bemutatására kerül sor.

A lejegyzett szöveg³

[egy matróz] Gyorsan! Siess, indulnunk kell.

[Megara] Phil! Segíts, Herkules bajban van.

[Philoktétész] Mi szükség rám, ha ilyen barátja van, mint te?!

[M.] Rám már nem hallgat.

[Ph.] Helyes! Végre, hogy megjött az esze.

² [youtube.com/watch?v=0glZbvijgn8&NR=1](https://www.youtube.com/watch?v=0glZbvijgn8&NR=1)
3:05–3:27

³ Összehasonlításképp álljon itt az angol szöveg: [youtube.com/watch?v=SdUjATBWIKI](https://www.youtube.com/watch?v=SdUjATBWIKI)
5:16-5:39

[Meg] Phil! Phil, Hercules needs your help.

[Phil] What does he need me for? He's got friends like you.

[M.] He won't listen to me.

[Ph.] Great! He's finally learned something.

[Pegazus] [Pegazus prüszköl, mintegy rászól Philre]

[M.] Look! I know what I did was wrong but this isn't about me, it's about him. If you don't help him now, Phil, he'll die.

¹ Hádész mondata az alkujuk után.

[Pegazus] [Pegazus prüszköl, mintegy „rászól” Philre]

[M.] Phil, tudom, hogy megvetsz engem, de most nem rólam van szó, hanem róla. Ha most nem segítesz rajta, meghal.

A filmrészlet rövid film-technikai-filmesztétikai elemzése

Az elemzett rajzfilmrészlet egyetlen háromszereplős jelenetből áll. Ritmusa rendkívül gyors: a mindössze 22 másodperces jelenet összesen hat snittből, azaz egyetlen kameraállásból rögzített folyamatos képsorból áll. Ezek a gyors kamera- és nézőpontváltások a konfliktus befogadását, a szereplők érzéseinek, indulatainak átélését instruálják, fontosnak láttam ezért a jelenetet az „operatőri munka” szempontjából, nézőpontokra bontva elemezni.

1. *kameraállás*: az egész szín távolról, a tenger felől. Phil a háttérben egyenesen a bárka felé igyekszik

(*Gyorsan! Siess, indulnunk kell.*)

kamera- és nézőpontváltás

2. *kameraállás*: Phil szemből, a kamera ráközelít. A bárka felé igyekszik; a háttérben megjelenik Meg Pegazus hátán, megszólítja

és kéri őt: *Phil! Segíts, Herkules bajban van.* Phil megáll, dühösen feléjük fordul. Elutasító válasza (*Mi szükség rám, ha ilyen barátja van, mint te?!*) közben

kamera- és nézőpontváltás történik:

3. *kameraállás*: a kamera Meg és Pegazus mögött helyezkedik el, Philt szinte felülről látni. Meg: *Rám már nem hallgat.*

kamera- és nézőpontváltás:

4. *kameraállás*: a kamera mintegy Meg tekintetébe bújik: hirtelen közléről, szemből látni Philt, aki a válasz közben (*Helyes! Végre, hogy megjött az esze.*) a bárka felé fordul és elindul. Ezzel a maga részéről szimbolikusan beszünteti a társalgást, a segítségkérők viszont ezt nem hagyják. Pegazust látjuk „bejönni a képbe”.

Fontosnak látom itt megjegyezni, hogy, bár az előbbi kameraváltással automatikusan Megara nézőpontját vettük fel (3. kameraállás), amiből aztán ráközelítettünk [=ránéztünk] Philre (4. kameraállás), azzal, hogy a kamera Pegazust⁴

⁴ Pegazus pedig Megarához tartozik, hiszen Megara rajta ült. A történetmesélő nem mutatta, hogy Megara leszállt volna róla, és mi nézőként tudjuk azt, hogy ez releváns esemény, azaz ha megtörtént volna, a mesélőnek vagy operatőrnek be

mutatja, automatikusan kódolódik számunkra, hogy a kétségbeesett Megara időközben kilépett ebből a [közös] nézőpontból – éppen amiatt, mert Phil megszüntette vele [és velünk] a szemkontaktust, és nagyon jól tudja, hogy ez a társalgás megszüntetésével egyenlő. Mi még egy pillanatra a közös látószögéből nézzük az eseményeket, Megara viszont – a szemkontaktus és a társalgás újbóli felvétele érdekében – kirepült a helyünkől, és Phillel szemben állt meg, gyakorlatilag eltorlaszolta ezzel a bárka felé vezető utat: kényszerítve őt arra, hogy újra a szemébe nézzen.

Ezzel sor kerülhet egy következő kamera- és nézőpontváltásra. A kamera Megarát mutatja szemből. Mivel a néző egy pillanattal előbb látta, hogy Phil és Pegazus feje gyakorlatilag összeér [és tudja, hogy Megara Pegazus hátán ül], valamint látta, hogy Phil megállt egy pillanatra, amikor Pegazus

kellott volna számolnia róla – mivel pedig ez elmaradt, feltételezzük, hogy Megara továbbra is Pegazuson ül, tehát ahol Pegazust látjuk, automatikusan ott feltételezzük Megarát is.

Ez egy narratívum (Gergen, 1992): sémaszerű, közös, szociokulturálisan elsajátított tudás arról, hogy lehet egy helyzetet, történetet elmesélni úgy, hogy a hallgatóság azt maradéktalanul kiegészítse.

mintegy eltorlaszolta az utat: tudja, hogy ha most Megarát látja szemből, akkor Phil szemszögéből látja az eseményeket. A néző felveszi Phil nézőpontját, azonosul vele – és tudja, hogy az „ő szemébe néző” Megara *valójában* Phil arcára néz.

Meg: *Phil, tudom, hogy megvetsz engem, de most nem rólam van szó, hanem róla.*

Újabb csavar: miközben Phil szemszögéből látjuk Megarát beszélni, Phil – pontosan a társalgási normákat újból szándékosan felrúgva – kísértelt ebből a nézőpontból. Ezzel egyrészt újból megszünteti a társalgást, másrészt kifejezi a megvetését a lány iránt: implikálja, hogy továbbra is a saját dolgát teszi (halad a bárka felé: ezzel Herkulestől is el kíván távolodni), Meg kezdeményezése nem zökkenti ki őt ebben. Erről akkor szerzünk tudomást, amikor a következő kamera- és nézőpontváltás után ismét Philt látjuk szemből (a bárka felől), amint sötét, eltökélt, elutasító tekintettel a bárka felé igyekszik.⁵ Meg ezalatt folyamatosan

5 Nyilvánvaló narrációs hiba: Meg egy pontra szegezi a tekintetét, és ezzel [a társalgásról való közös, szocio-kulturális ismeretünknek megfelelően] szemkontaktust

beszél mögötte, tekintetével őt követve, immáron teljesen megfordulva: *Ha most nem segítesz rajta, meghal.*

Meg utolsó mondatát hallva Phil megdöbbenve megáll. Ezzel együtt a zenében is váltás történik: az eddig hallható mély, baljóslatú zenét magas, kitartott akkord zárja. A jelenet explicit feloldás nélkül zárul le: még az utolsó akkord hallható, s mi már a következő jelenet első képét látjuk. Az interakció nemnyelvi összetevői (elsősorban a *mimika* és a *proxemika*), valamint a filmes narrációt kísérő *zene* [mint a narratívum része!] viszont önmagában elégséges kifejezőeszköz

implikál: a néző tehát arról szerez tudomást, hogy Phil továbbra is egy helyben maradt, és engedte, hogy Meg, miután nem engedte, hogy Phil beszüntesse vele a társalgást, végigmondja a mondandóját [ami után – valószínűleg, azaz elvárásainknak megfelelően – szabályosan, tehát a másik végighallgatása után *át fogja venni a szót*, és újból, ezennel végérvényesen le *fogja* zárni az interakciót]. Mivel egyértelmű, hogy a társalgás vágatlan, időben folyamatos, a következő kameraállás viszont Philt már Megarától jelentősen eltávolodva mutatja, itt lényeges ugrás van, amit nehezen tudunk értelmezni; a konfliktus befogadása viszont ez nem zavarta.

Megjegyzés: a hiba elkerülhető lehetett volna, ha a szemből [Phil szems-zögéből] mutatott Megara elkezd követni a szemével a szemkontaktus megszüntető, a bárka felé induló Philt.

arra, hogy a néző tudja: Phil meggondolta magát, és segíteni fog Megarának Herkules megmentésében.

Mit tehet hozzá mindehhez egy pszichológus?

A konfliktus elemzése

Tranzakcióanalízis: a konfliktuskezelés pszichoanalitikus modellje

Az Eric Berne angol pszichiáter és pszichoanalitikus által kidolgozott tranzakcionális elemzés a tranzakciót tekinti a társas érintkezés alapegységének, amely tranzakciós ingerből és tranzakciós válaszból áll. A kommunikáció folyamatában ezek egymást követik, az előző tranzakció válasza a következő ingere lesz.

A tranzakciós elemzés arra összpontosít, milyen én-állapotok mozgósították a tranzakciós ingert és a tranzakciós választ. Az én-állapotok (gyermeki, „felnőtt” és szülő) egyértelműen megfeleltethetők a freudi strukturális személyiségmodell alegségeinek (id, egó, szuperegó).

Berne szerint egy felmerülő konfliktus elsimítása akkor sikeres, ha úgynevezett kiegészítő tranzakció zajlik, azaz a válasz a

várakozásnak megfelelő, a kommunikáció gördülékeny, simán zajlik, a vertikálisan egymásra helyezett én-állapotokból kiinduló vektorok nem keresztezik egymást. Fontos még emellett: a „felnőtt” én-állapotból kiinduló konfliktuskezelés (azaz a másik fél tisztelete, racionálisan megszólítható félként, partnerként való kezelése) elősegíti a beszédpartner közeledését az egyenlő feleket tételező, racionális „felnőtt”-„felnőtt” konfliktuskezelés felé.

A helyzet viszont könnyen elmérgeződhet, ha keresztezett tranzakció történik: a vektorok keresztezik egymást, például házastársak közötti vita esetén, amikor mindketten a merev, autoriter, szabályokat kinyilvánító „kritikus szülő” pozíciójából szólnak a másikhoz, a beszédpartnert így az „alkalmazkodó gyermek” pozíciójába helyezve, vagy éppen Phil és Herkules veszekedése során, amikor Phil egyáltalán nem partnerként kezeli Herkulest, miközben a legjobbat szeretné neki. Talán túlságosan megszokta, hogy ő a mester és Herkules a tanítvány, akinek kötelessége mindenben szót fogadni? Mostani vitájuk során viszont már megváltozott viszonyból

szólnak egymáshoz: Herkules nem tűri, hogy az eddig élete minden percét uraló Phil a Megarával közös perceinek és hozzá fűződő érzéseinek ura legyen. Sajnálatos módon rossz stratégiát választ viszont: a türelmes, bizalmat és tiszteletet követelő és megadó „felnőtt” helyett a türelmetlen, a másik szavába vágó, a hangját megegyező „lázado gyermek” pozícióját veszi fel. Hasonlóképp Philoktétész, aki ahelyett, hogy Herkulest egyenlő félnek tekintené a társalgásban, eleve megfosztja őt attól, hogy nézőpontja releváns lehetne: ő, Phil az egyes-egyedül, aki tudja az igazságot és meg is mondja neki.

Az egész eredménye: Csehov-műbe illően elbeszélnek egymás mellett, amíg az óriás pofon el nem csattan.

Állításom szerint ezek alapján Meg és Phil konfliktusáról megállapítható, hogy a megsértett Philoktétész a „lázado gyermek” én-állapotában vesz részt a társalgásban. Duzzog, nem kooperál, semmi nyitottságot és tiszteletet nem mutat. Mindkét mondata, minden nemverbális megnyilvánulása elutasításról, sértettségéről, támadásról szól.

Bár az alapján, amit Phil a jelenet pillanatában Megaráról tud, ellenségessége érthető, szélsőséges megnyilvánulásai nem indokoltak, és valószínűbb, hogy inkább táplálkoznak a személyét ért sérelemből, mint Herkules életének a féltésétől.

A békítő Megara vele szemben „felnött” én-állapotból közelít felé. Megértő és empatikus, ugyanakkor nem vesztegeti az időt feleslegesen érzelmekre és magyarázkodásra. (*Phil, tudom, hogy megvetsz engem, de most nem rólam van szó, hanem róla. Ha most nem segítesz rajta, meghal.*) Felmérte, hogy vészhelyzet van: akit szeret, meghalhat, és egyedül egyvalakihez fordulhat segítségért. Az idézett mondatot érdemes összevetni az angol változattal: *Look! I know what I did was wrong but this isn't about me, it's about him. If you don't help him now, Phil, he'll die.* – Bár amit mond, tartalmilag kicsit eltérő: az egyik esetben a másik érzéseit ismeri el, a másik esetben pedig a másik nézőpontjának létjogosultságát – mindkét esetben empátiáról, a másik nézőpontjának felvételéről van szó.

Fontos még megemlíteni, hogy Megara az, aki újra és újra

felveszi a megszüntetett szemkontaktust, aki nem hagyja, hogy a társalgást a másik beszüntesse, és megbocsátja a személyére zúduló sértéseket. Ő a kapcsolat létének, fenntartásának a letéteményese; gyakorlatilag az ő konfliktuskezelésének az eredménye, hogy Philoktétész ilyen rövid idő alatt megenyhül, és a segítségére lesz, valamint az ő irányában érzett sérelmeire is fátylat borít.

A konfliktus okai

A konfliktus legfontosabb oka kétségkívül a téves információ, és az abból fakadó félreértés. Meg és Hádész beszélgetésének elkapott részlete alapján Phil nem szerezhetett információt Meg érzéseiről és terveiről – semmiről, ami Megara fejében van. Konfliktusuk legfőbb oka tehát az, hogy „tudathasadás”⁶ van saját tudatunk és mások tudatának megismerése között.

Kétségkívül megemlíthető még a konfliktus okai között a frusztráltság – Phil vitája, szakítása Herkulessele, és a hatalmas pofon, amit a tanítványától kapott, a legjobb szándéka ellenére, a

6 Altrichter Ferenc, 2002

Megara miatt kirobbant vitában. Mielőtt Meg feltűnt volna, nincs tudomásunk bármilyen konfliktusról Phil és Herkules között.

Végül pedig, és aligha kisebb fontossággal, megemlíthető még a versengés – Herkules szeretetéért. A rajzfilm tanúsága alapján a Megarával való találkozást megelőző években a Herkuleshez legközelebb álló személy, a fiú legjobb barátja Phil volt. Ezt a nagyon is előkelő helyet töltötte be egy pillanat alatt Megara, akire Phil nyilvánvalóan haragudhatott. Az álmai veszélyeztetéséről nem is beszélve.

Konfliktuskezelési stílusok

Phil viselkedése versengő és kifejezetten agresszív. Nem kíván közös pontra jutni, semmilyen közösséget vállalni, egyetlen célja Megara megsértése.

Meg ezzel szemben kompromisszumkereső-problémamegoldó viselkedést tanúsít – az vezérli, hogy Philt meggyőzze a lehető legrövidebb idő alatt. Az időnyomás rendkívül nagy, a tét pedig óriási. Gyakorlatilag minden megnyilvánulása az *asszertivitás* példája lehetne. Ilyen a tárgyszerűség, a

szándék egyenes, világos, határozott megfogalmazása.

Nemverbális gesztusaival éppúgy közeledő, bizalmas szándékát támasztja alá. Testbeszéde magabiztosságot sugall, a vele nem is foglalkozó Phil elé kerülve a konfrontációt is vállalja. Hangja határozott, és a vészhelyzet ellenére is teljesen nyugodt. Folyamatosan, ösztönösen ügyel a szemkontaktus megtartására, a nyílt, őszinte szándék kifejezésére. Ennek megfelelően szemei nyíltak és őszinték, tekintete folyamatosan a másik felé fordul. Sőt, egyes megnyilvánulásai az ún. Gordon-módszert idézik, amikor például világosan, határozottan elmondja Phil viselkedésének a közvetlen hatását.

Mindezek fényében érthető, hogy lehet képes ilyen hihetetlen rövid idő alatt ilyen hatalmas változást előidézni Phil viselkedésében.

Szocializáció

Végezetül annyit szeretnék megemlíteni, hogy, ha kimondatlanul is, a háttérben mindvégig annak a bizonyítását láthattuk a fenti elemzés során, milyen felmérhetetlenül fontos szerepet töltenek be a rajzfilmek a

gyermek szocializációjában a szociokulturális tanulás által: olyan egyszerűnek és értelem-szerűnek tekintett tudás elsajátításának alapvető eszközei, mint akár a narratívumok alapvető felépítésére, befogadására és konstruálására, akár a konfliktusok lefolyására vonatkozó, nagyon is magától értetődőnek érzett ismereteink.

Káplár Péter

Martin Walser: Vígyszínházi est

A Vígszínház karzatán ültem, körülöttem egyetemista lányok, munkások, kövér asszonyok, mellettem a félig kiivott söröspohár, fogaim között egy szál cigaretta. A levegő szinte fojtogatott. Úgy tűnt, mintha még a színház plafonján lévő gipszangyalok is izzadnának, szenvednének a hőségtől. Néha kihajoltam a könyöklőn, hogy megnézzem, mi folyik alattunk. Odalent fiatal, jóarcú emberek, bankok üzletfelei, idősödő finom urak, akik szeretik az életet és a szemmel láthatóan a jó családból származó nőket, állógalléros, nemesi lendületet sugárzó arcú egyetemisták ültek szorosan egymáshoz tolt asztaloknál. Az egész jó világ az erkélyen ült bordó bársony karosszékekben. Köztük mintha még néhány többé-kevésbé tiszteletre méltó irodalmárt is felismertem volna, többek közt egy szerkesztőt, egy olyan alakot, aki egyébként mindig „szépirodalmi sétákkal” jelenik meg. Egy kicsit ismertem is. Úgy ült ott, mint egy született hentes, azonban mégis az előkelőbbekhez akart tartozni.

Voltak lent pompás női kalapok, nemes, hosszú, egészen felkarig felpréselt kesztyűk is. A terem mennyezetének közepén egy csillár függött, és sugárzó fényt szórt az emberekre. Ekkor valaki rövid, kemény ütésekkel szólaltatta meg dörögve a zongorát, az pedig úgy feldübörgött, mint egy hatalmas, zengő orgona. A zongoristának hosszú, fekete, hullámos haja volt, és szép metszésű arca. Látványa legalább ingyen volt. Csodás zongorajátéka maga volt a láthatatlan, nagy szárnyú, komoly angyal, aki tollaival a közönség érzékeit ingerelte. Ekkor a függöny a magasba emelkedett, és a vígjáték úgy gombolyodott elénk, ahogy egy két kéz közé kifeszített pamutfonalat szokás feltekerni. Szépen, könnyeden játszottak. Maga az igazgató alakította a főszereplőt. A szünetek alatt mind ahányszor csilingelő álmodozásba merültem. Valahogy úgy tűnt, mintha még a meztelen, merész kőfigurák is életre keltek volna talapzatukról a színpad két oldalán. Egyébként mindennek feleslegesnek kellett volna lennie. A zongora pedig újra és újra hangokkal fröcskölt

be, hogy vitte volna el az ördög. Láttam a játékos vékony kezeit, amint a fehér billentyűkön fel-alá táncolnak, a legnagyobb meglepedésemre szolgált volna egy félórás szünet. Alattam az erkélyen egy idősebb nő orkánszerűen tüszentett, majd zsebkendőjével az orrát tisztította. Mindezt szépnék és végtelenül varázslatosnak találtam. A pincérek megkérdezték, kéreke-sört. Ezt a mókás kérdést valahogy igen különösnek éreztem. Milyen emberek ezek, akik így odalépnek másokhoz, és megkérdezik, hogy kívánnának-e valamit inni? Az egyik pincérnek merő borosta volt az arca, csak a nagy, kifényesített bajuszt meg egy nagy, sötétén csillogó szempárt lehetett belőle látni. Szemei olyan halványan derengtek csak, mint az erdei sötétségből kiszűrődő fények. Egy másik szakálltalan volt, betegesen sápadt, és olyan nyomorúságosan sovány arcú, hogy járomcsontjai sziklaszirtként ugrottak elő arcából. Ettől elfogadtam egy sört, amit azon nyomban ki is fizettem, s egy cigarettát dugtam a számba. Ekkor a zongora egy új, hatalmas hullámot vágott az arcomba, a

mellkasomba, és a zakóujjamba, hogy úgy éreztem, törülköző után kell nézmem, hogy megszártíkoz-hassam. De nem kellett félnem, a napsárgán világító csillár sugarai már gondoskodtak róla. Voltak pillanatok a szünetben, amikor úgy éreztem, hogy a szemeim hosszú, vékony pálcákká váltak, és akár az egyik alattam ülő asszony kezét is megsimogathatnák. De úgy tűnt, ő nem vesz észre semmit, nem ellenkezett, de amit tettem, mégis olyan szemérmetlen volt. Szorosan mellettem ült egy úri szolgálólány, egy bájos, tetszetős, kis jószág. Megkérdeztem, hogy hívják, ő pedig halkán megmondta. Valójában sokkal inkább a szemével és a mélyvörösén izzó orcájával válaszolt, mint a szájával. Annának hívták. Rendeltem neki egy pohár sört, és füstöt fújtam az arcába, hogy megnevettesem. Szemei feketén és nedvesen csillogtak, akárcsak két, fekete ezüstgolyócska. Alattunk, az erkélyen Anna von Wertenschlag báróné ült, szintén egy Anna, de egy teljesen más Anna. A báróné kalapjáról haldokló madárként hullottak hátra a hosszú, íves tollak. Úgy reszkettek, mintha

megéreztek volna valami halvány, kimondhatatlan emberi fájdalmat. Az asszony két fiatalember közt ült egy mélyfekete ruhában, ami a lábaknál hatalmasan, buggyot vetve terült el, elfoglalva ezzel három-négy helyet, és egyúttal távol tartva a veszélyes gavallérok tömegét. Úgy tűnt, el van mélyedve gondolataiban. Ekkor újra felemelkedett a függöny, s a vidám, komornás darab tovább gördülhetett. A színpadon az történt, hogy egy meggazdagodott polgári nőnek az ősi szokás szerint meg kellett csókolnia egy szegény nemes előkelően kinyújtott, anyagul odatartott kezét. Az asszony azonban csúfolódnál kezdett, bizonytalannal nem jótalanul, és megvetően a grófi fogadósalon szőnyegére köpött. Ez a viselkedés a karzaton ülőkből viharos, szimpátiakinyilvánító nevetést váltott ki. Sőt, valaki még egy brávót is bekiáltott, valószínűleg egy nemességellenes republikánus lehetett. Lentről néhány tekintet csodálkozva, s kissé mérgesen vizslatott fölfelé, hogy lássa, ki tartozik a csöcselékhez, melynek tetszésnyilvánítása oly kevéssé odaillő és hangos volt. De az alul ülőknek

mégis el kellett inkább kissé fojtaniuk mérgüket, mert már a következő pillanatban be is bizonyosodott, hogy köztük is vannak csöcselékhsök. Az igazgató épp a férj szerepét játszotta, ekkor az egyik mesésen felöltözött egyetemista, aki az orrával majdnem beleütközött a rivaldába, elsütött egy viccet a színpadon. Az emberek nevettek, és barátságosan fogadták, s a művészt egy udvarias mosolyra készítették. Ennek azonban nyoma sem maradt, az igazgató haragtól lángoló arccal, a legindulatosabb nemtetszéssel a hangjában a következő megvető taglejtéssel kísért beszéddel fordult a publikumhoz:

Hölgyeim és Uraim! (Mit akar, mi baja van, mi van itt alul? - gondoltuk mi, karzatiak, székünkben kissé megemelkedve.) Épp az imént hallották, amint megsértettek engem. Ha ez egyrésről nem egy csapat éretlen kölyök volna (az egész karzat kinyújtotta a nyakát), másrésről pedig nem volnának egytől egyig tiszteletre méltó emberek, akiket itt egymás mellett magam előtt látok, nem tigrisként, de emberként ugranék közéjük, hogy az összes nyomorultat egyenként a

pokolig pofozva tanítsam rendre. Már sok mindent láttam, s művész pályafutásom alatt sok mindent el is viseltem, de hogy így illessenek, engem, az idősödő embert, lassan a pályafutásom végén, egy fiatal majom leköpjön – megbocsássanak...

Soha többé nem láttam az életemben még egyszer példát a személyes harag ilyen csodálatos, mély érzésű elfojtására. Az egész színházban síri csend lett. Esküdni mertem volna, hogy hallottam a nézők szívének dobbanásait. Aztán lassanként mindenki elfelejtette az illetlen jelenetet. Úgy tűnt, a kérdéses egyetemista felállt és hangtalanul eltűnt a színről, amelyre nyilván sejtethető oka volt. Anna mellei föl-s aláemelkedtek az izgatottságtól, most nevetett is. A darab olyan békés volt, bécsies, olyan jó, olyan öreg, annyira szolid. Aztán mintha puskából lőtték volna ki őket, úgy jelentek meg lányok a színpadon, mindegyik szeretett volna egy férjet magának, és a végén, amint azt sejteni lehetett, mindegyik talált is magának valakit. Jóvágású hivatali emberek híze-legtek nyári kalapokban, séta-pálcákkal felfegyverezve, mézédés modoruk

volt, és ehhez illő hízelgő beszédük. Majd egy feszes nadrágú, pompás csizmájú huszár hívta fel a figyelmet magára. Nemsokára egy kertben játszódtott a darab, aztán egy szegényes szobában, hamarosan egy országúton, aztán egy főúri, kis szobában. A nézők, hogy a megbecsülését kifejezzék, megtapsolták az igazgatót; ez természetesen butaság volt, és egy kicsit nyers is, színlelt hízelgés. Végtére is ezek az emberek úgy tudnak különbséget tenni, hogy közben megvannak a saját gondolataik. Ezután egy újabb szünet következett, és ismét fejbe vágott a zene, s én tátott szájjal hallgattam. Anna, a kis szolgálólány a gazdái szokásairól fecsegett, természetesen a nevetségesebb dolgokat emelte ki; én teljesen a zenét hallgattam, és csak néha-néha fél füllel a fecsegést. A hőség ismét visszatért, hogy nyomot hagyjon a homlokokon és a hónaljokban. A pincérek kelletlenül összegyűjtötték a söröspoharakat, bezzeg alul, a széles szoknyájú Anna von Wertenschlag körül dongtak, körbelegyeskedtek és táncolták a hitványok, tudták, hol számíthatnak borraivalóra. Az egész karzat izzadt, főtt,

gőzölgött, és dunsztolódott. A kövér asszonyok már szoknyájukkal és alszoknyájukkal hozzáragadtak a barnára lakkozott összecukható székekhez, mondogatták maguknak, és sikoltoztak a rémülettől. Sokan letörölték a homlokukról a verítéket. Anna von Wertenschlag az arcokkal teli magasba emelte a fejét. Micsoda csodálatos szemek! Ekkor következett az utolsó felvonás, eztán pedig hazafelé szállingóztak a nézők. Míg a terem kiürült, a zongorista még egyszer játszott. A lépcsők megremegtek a lefelé recsegő lépésektől. Foszlányokban hullámlámszott utánam, „jó éjszakát”, „a mihamarabbi viszontlátásra”, szépen, fenségesen, dallamosan. Odakint esett. A báróné beszállt a kocsiba, és elhajtattott.

Németh Odette

Interjú Kmetty Zoltánnal

„A választási becslések közül a miénk volt a legpontosabb”⁷

Kmetty Zoltán szociológusként egyszerre van jelen a piaci és a tudományos kutatói szférában, és mindkét területen, már nagyon fiatalon, szép sikereket tudhat maga mögött. Kmetty Zoltán többek közt arról faggattuk, hogy mi áll ezeknek a sikereknek a hátterében, és arra is kíváncsiak voltunk, hogy mi mindent érdemes tudni ma a szociológiáról.

Miért pont a szociológia?

Az utolsó gimnáziumi osztályfőnököm szociológus volt, akinek volt egy délutáni szociológia szakköre, amire én is jártam. Ez annyira megfogott, hogy az érettségi után történelem-szociológia szakra jelentkeztem a Pázmányra, ahol a történelem nem tetszett, viszont a szociológiát egyre jobban megkedveltem.

⁷ megjelent: Alterblog.hu 2010. május 12.

És konkrétan mi volt az, ami megfogott benne?

A szociológia egy szemüveg, amin keresztül szemléled a világot. A szociológiában az a legjobb, hogy ad egy nagyon széles látóképet a világról, meglátod a társadalmi folyamatokat, és elkezded mindenről egy picit máshogy gondolkodni. Ráadásul jó volt a társaság, akikkel együtt jártam az egyetemre, és voltak nagyon inspiratív tanáraink is.

Aki szociológusként végez, annak később milyen lehetőségei vannak a munkaerőpiacon?

A szociológusként végzők kb. 80–90%-a elmegy egy multi céghez, ahol csak az számít, hogy legyen valamilyen diplomád. Aki nagyjából a szakma közelében maradnak, azokból HR-es lesz, vagy valamilyen kommunikációval kapcsolatos munkát végeznek. Az a szűk réteg, aki marad a szakmában, a piac- és közvélemény-kutató szektorban helyezkedik el, ami egy nagyon szűk szektor, mert az évente végző több száz szociológusnak csak a töredékét tudja felszívni. Aki a

szakmában marad, és nem ebben a szektorban talál munkát, az elmegy a Statisztikai Hivatalba, esetleg különböző minisztériumokba, vagy a legszűkebb szektorban, a kutatói világban helyezkedik el.

Te a szűk rétegen belül is a legszűkebbe tartozol.

Mint más tudományágak esetén, a szociológiában is léteznek különböző területek, és irányzatok. Viszonylag kevés ember van, aki ezek közül a dolog statisztikai részével foglalkozik. Az, hogy eddig ennyi mindent el tudtam érni, azt többek közt annak köszönhetem, hogy már az elején láttam, hogy a szociológiának ez a része nagyon kevés embert érdekel, mert a szociológusok általában nem szeretnek számolni. Viszont, aki jó statisztikából, azt a mai napig bárhol fölszívja a piac. A kutatási témáim is mindig a statisztika kapesán találtak meg, például a TDK-dolgozatom, a fiatalok alkohol- és drogfogyasztási kutatása is egy módszertani tanulmány volt. Ebben azt vizsgáltam, hogy a drog- és az alkoholfogyasztás a fiatalok körében milyen szülői mintákhoz köthető. Korábban ezt önkéntöltős

kérdőívekkel vizsgálták, amivel az volt a probléma, hogy a diákok pontatlan képet festettek szüleik társadalmi helyzetéről, de az általam alkalmazott módszerrel ezt át lehetett hidalni.

És mi volt ez a módszer?

Adatfúziónak nevezik, ami különböző adatbázisok statisztikai összekapcsolását jelenti. Úgy működik, hogy ha van két statisztikailag hasonló paraméterekkel rendelkező emberünk (például azonos kor, nem, hasonló jövedelem, családi háttér, stb.), akiről különböző adatbázisokból vannak információink, az ő adataikat úgy kötjük össze, mintha egy embert kérdeztünk volna meg. Az adatfúzió az USA-ban a 80-as, 90-es évek óta bevett módszer, amit a reklám és a TV-s nézettségkutatásban rengetegszer használnak. Ma Magyarországon mindössze hárman-négyen foglalkozunk vele, itthon eddig egyedül én írtam róla Dr. Bozsonyi Károllyal közösen tudományos cikket, de Európa-szerte is kevesen alkalmazzák.

A doktori disszertációd viszont egy olyan téma,

**amivel sokan foglalkoznak
mostanában
Magyarországon a
szociológiában.**

A téma még alakulóban van, de az biztos, hogy hálózatokkal fogok foglalkozni, ezen belül valószínűleg a politikai diskurzusok hálózati elemzésével. Alapvetően az érdekel, hogy ki kivel beszélget politikáról, például az azonos pártállású emberek azonos pártállásúakkal beszélnek-e, vagy esetleg másokkal beszélnek meg a dolgot. A mi PHD-évfolyamunkból is nagyon sokan foglalkoznak hálózati kutatásokkal, most ez az egyik mainstream vonal a szociológiai kutatásokon belül.

**Mitől ilyen up-to-date és
népszerű ez a téma?**

Mert ezen keresztül végre találunk egy közös nyelvet más tudományágakkal is. A hálózat-kutatás a biológiában, a génkutatásban indult, majd a fizikusok is elkezdték használni. A matematikában a 60-as években a gráfelméletek kapcsán jelent meg, és az utóbbi időben a szociológiában is volt egy nagy felfutása, az internetnek és a

számítógépes kapacitás fejlettségének köszönhetően, mert ezek révén ma már nagyon-nagyon sok adatbázis elérhető, és a jelenlegi számítógép-kapacitásokat felhasználva olyan dolgokat is meg tudunk mutatni, amiket korábban nem.

**És mióta foglalkoznak ezzel
Magyarországon?**

Gyakorlatilag 20 éve, de már a 60-as, 70-es évek óta beszélnek a társadalmi beágyazottság kérdéséről, és azóta mondogatják, hogy fontos a kapcsolati tőke, csak akkor még nem rajzolgattak gráfokat, és nem alkalmazták a mai számítógépes módszereket. De előzménynek tekinthetjük a Mérei-féle szociometriát, ami visszanyúlik a 30-as, 40-es évekre.

**A doktori kutatásod mellett,
még milyen nagyobb
kutatásokban vettél részt?**

Csináltunk egy nagyszabású önkéntes-kutatást Dr. Bartal Anna Mária vezetésével, amit tavaly szeptemberben kezdtünk el, és nem rég zártuk le. Ezen belül az önkéntesek motivációit kutattuk, és arra voltunk kíváncsiak, hogy ki miért lesz

önkéntes. A cél az volt, hogy az önkénteseket foglalkoztató nonprofit szervezetek megértsék, hogy az önkénteseik miért vannak náluk, és tudják azt, hogy milyen típusú önkénteseket foglalkoztatnak. Az is cél volt, hogy végre valaki foglalkozzon a témával, mert az erre irányuló korábbi magyar kutatások legyszerűsítőek voltak: maximum annyit mondtak, hogy a régi típusú önkéntesek szolidaritásból és vallási meggyőződésből, az új típusú önkéntesek pedig a karrierlehetőség miatt mennek el önkéntesnek. Mi az eddigi magyarországi interpretációt kevésnek találtuk, ezért átvettünk egy nemzetközi kérdőívet, amit a magyarországi viszonyokhoz igazítottunk. A hosszú munkafázis során megkérdeztünk 2500 önkéntest, ami világviszonylatban is sok adatközlőnek számít. A kutatás eredményei alapján készítettünk egy 120 oldalas tanulmányt, amiben 15 lehetséges motivációs faktorról írunk, ami az önkénteseket mozgatja. Most, hogy ezt megcsináltuk, rápihenünk legalább egy fél évet, aztán a későbbiekben ezt tovább lehet elemezni.

És mire jutottak? Miért lesz valaki önkéntes?

A rengeteg motivációs faktor közül az értékmeggyőződés a legfontosabb. Érdekes volt, hogy előzetesen azt gondoltuk, hogy a vallási szempont sokkal meghatározóbb lesz, és azon is meglepődtünk, hogy a karrier sem volt olyan fontos. Sokan úgy vélik, hogy a fiatalok leginkább tanulás céljából mennek el önkéntesnek, de a kutatásainkból az derült ki, hogy ez nem feltétlen igaz. Ezekkel szemben azonban nagyon erősek voltak a belső pszichológiai motivációs tényezők, például az, hogy az önkéntes sok esetben saját magát akarja segíteni, mert mondjuk egyszer már ő is került hasonló helyzetbe, mint azok, akiken segít. Nyilván egy csomó motiváció összefügg egymással, de az nagyon szépen kijött, hogy az önkéntesség egy nagy énségítés is. Továbbá az önkéntes munka közösségi jellege, és a társasághoz való tartozás is a meghatározó faktorok közé tartozik.

Mennyire jellemző a fiatalokra, hogy elmennek önkéntesnek?

Összességében, a külföldi országokhoz képest, nincs túl sok önkéntes Magyarországon, Svédországban például az emberek 90%-a tagja valamilyen civil szervezetnek. Ez nyilván kultúra- és szocializációfüggő, és ahhoz, hogy egy változzon, új generációkra van szükség. Ma Magyarországon nagyon kevés fiatal megy el önkéntesnek. Ez egyrészt a fiatalok, másrészt a szervezetek hibája, mert kevés önkéntes fiatal foglalkoztató szervezetünk van. Egyetemista, vagy fiatal felnőtt korban azokból lesz önkéntes, akik már korábban, a közoktatáson keresztül találkoztak vele, gondolok itt a cserkészekre.

Szerinted ez milyen irányba fog változni?

Ha abból indulunk ki, hogy a mai világban a posztmodern értékek egyre dominánsabbak, amibe az önkifejezés is beletartozik, és ha az önkéntességet is egyfajta önkifejezésként fogjuk föl, akkor arra következtethetünk, hogy ez pozitív irányba fog változni. Én látok potenciált a civil szférában, csak ez még egy fiatal szektor Magyarországon, és

a civil szervezeteknek még ki kell nőniük a gyerekbetegségeket.

Ha jól tudom, az önkéntes-kutatás előtt végeztek egy nagyon izgalmas kutatást a fiatalok körében.

2-3 éve volt egy kutatásunk, amiben a külföldön élő magyar diplomások motivációit mértük föl, hogy miért mentek külföldre. Ennek is nagyon érdekesek voltak az eredményei, mert a nagy többségük nem a pénz, hanem a dolgok szakmai része miatt ment ki. Nagyon sokan azért mentek el, mert úgy érezték, hogy külföldön sokkal jobban értékelik a tudásukat, mint itthon. Nyilván így is sokan voltak, akik a pénz miatt mentek ki. A legnagyobb tanulsága ennek a kutatásnak az egyrészt volt, hogy nagyon sokan kint fognak maradni, másrészt fontos számukra az otthoniakkal való kapcsolattartás. Az is a nagy tanulságok közé tartozik, hogy a velük való kapcsolattartást sokkal intenzívebbé kell tenni, tehát ezt a Magyar Tudományos Akadémiának feladatként föl kellene vállalnia. A kutatás után az MTA be is jelentette, hogy

létrehoz egy programot, amiben megpróbálja hazahívni a külföldön élő top magyar kutatókat, de azt nem tudom, hogy ez most hol tart. És akkor még nem is beszéltünk azokról a diplomásokról, akik kimennek külföldre, és nem diplomás állásban helyezkednek el, gyakorlatilag bármit megcsinálnak.

Szerintem ennek az lehet az oka, hogy leginkább a piac dönti el, hogy kiből mi lesz, nem pedig az oktatás. Az oktatásnak viszont nincs túl sok köze a piachoz. Te hogy látod ezt?

Ez egy ördögi kör, amíg az egyetemeknek pénzügyi érdeke fűződik ahhoz, hogy meglegyen a megfelelő fejkvóta, és senkit ne rúgjanak ki. Amíg ezen a téren nem lesznek nagy átalakítások, addig nem lehet itt minőségi képzést csinálni.

A sok-sok tudományos kutatás, a PHD és a tanítás mellett a piaci szférában is jelen vagy. A kettőt hogy tudod egymással összehangolni?

Folyamatos súlypontváltásaim vannak, mert mindig gondolkozom, hogy éppen melyik érdekel jobban. Van úgy, hogy 2-3 hónapig csak dolgozom, akár napi 20 órát is, utána pedig egy hétre beülök a könyvtárba írni, olvasni. Nyilván a piaci részből lehet megélni, de azt is nagyon szeretem, mert érdekes dolgokat csinálunk. A tanítást inkább csak hobbiként fogom föl, mert nem túl megterhelő megtartani pár kutatásmódszertan-órát. Mindezek mellett én is önkénteskedem, mert a Szociológia Társaság Társadalomstatistikai osztályának titkáraként például konferenciákat szervezek, és egyéb titkári feladatokat látok el.

Melyik piackutató cégeknek dolgozol?

A Forsense-nél külső tanácsadóként dolgozom, emellett van több cégem is, amik közül most az I-STAT működik a legjobban. Most ennek a cégnek a felfuttatásával foglalkozunk.

Az I-STAT-nál mivel foglalkoztok?

Gyakorlatilag mindennel, ami statisztika. Leginkább adatelemzéssel,

adatbányászattal, tanácsadással foglalkozunk. Például, ha valakinek iszonyú mennyiségű adata van, de nem tud vele mit kezdeni, mi megmondjuk, hogy azt lehet hatékonyan fölhasználni, értékesíteni.

Az országgyűlési választások első fordulója előtt a Forsense adta a legpontosabb előrejelzést az eredményekről. Ezt hogy sikerült összehozni?

Az elmúlt egy évben gyakorlatilag erre készültünk. Ma kb. 10-15 cég van Magyarországon, ami politikai kutatásokkal foglalkozik, és nekünk az volt a célunk, hogy valami olyat csináljunk, amit a többiek nem. Ezért volt az, hogy nem értük be annyival, hogy megmondjuk, hogy melyik párt hány %-on áll, hanem szerettünk volna olyan elemzéseket, ami túlmutat ezen. A végén már kis politikai elemzéseket írtunk az egyes pártok lehetőségeiről. Rengeteget néztük az adatokat, rengeteg kimutatást csináltunk, és a végén már nagyon részletes képünk volt az egyes pártok potenciális szavazóbázisairól, ami be is jött, mert a választási becslések közül

a miénk volt az egyik legpontosabb. Nyilván szerencse is kellett hozzá, hogy ez így bejőjön. Mindenesetre ez szakmailag nagyon jót tett a cégnek.

Ez nekem kevés. Konkrétan hogy csináltátok?

Nagy hiba, ha valaki azt gondolja, hogy a primér adatok elegendők. Ha azonos időpontban azonos módszerrel, megkérdezzük 1000-1000 embert, az eredmények kicsit mindig különbözni fognak. Ez a mintavételi hiba. Tehát, ha egy adatfelvétel szerint egy párt támogatottsága 31%, akkor az valahol 29 és 33% közt van. A pártpreferencia pedig egy különösen kényes téma, mert az emberek hajlamosak eltitkolni, ezért a kutatáson belül azt volt a legnehezebb megbecsülni, hogy az egyes pártok szavazói mennyire titkolják el, hogy az adott pártra szavaznak. Abból indultunk ki, hogy egy fideszes a jelenlegi szituációban nyilván nem titkolja el, hogy a Fideszre szavaz, tehát a Fideszt nem volt nehéz belőni. A pártpreferenciájukat eltitkolók esetében például megvizsgáltuk, hogy mely politikusok szimpatikusak nekik, amiből már ki lehetett

találni, hogy hova szavaznak. Ezt nevezzük másodpreferencia vizsgálatnak. Mi azt mondtuk, hogy a választások eredményét nagyon erősen befolyásolják majd, hogy mennyien mennek el szavazni. Például a kis részvétel a Fidesznek lett volna kedvező, a nagyobb pedig az MSZP-nek. Ezekből kiindulva lemodelleztük, hogy a párt támogatottsága hogyan fog függeni a részvételtől.

És most, hogy lementek a választások, mivel foglalkoztok?

Kiértékeljük az eredményeket. Még a választás napján végeztünk egy post-election kutatást. Most éppen egy térstatistika-elemzésen dolgozunk, nagyon izgalmas térképeket gyártunk, és megnézzük, hogy milyen változások történtek az egyes területeken az európai parlamenti választások óta, például a pártok hol gyengültek, hol erősödtek, hol volt meglepetés.

A Fidesszel tehát nem volt nehéz dolgotok, de hogy sakkoztatok a kisebb pártok esetében?

Az SZDSZ megszűnése után, az egykori SZDSZ-szavazók egy

része átvitte a szavazatát az LMP-re, a másik részük pedig el sem ment szavazni, illetve egy kicsi részük átszavazott az MSZP-re. A választások előtt nagyon érdekes kérdés volt, hogy kire fog szavazni például az a nagyjából 100.000 ember, aki a Fidesz és az LMP között gondolkozott. A választás napján végzett kutatásunk egyik nagy tanulsága az volt, hogy az LMP-szavazókról nem mondhatjuk el, hogy az LMP visszalépése esetén automatikusan átszavaztak volna az MSZP-re.

És mivel magyarázod, hogy az LMP, szinte a semmiből, föl tudott jönni 7%-ra?

Az LMP megerősödéséhez nagyon kellett az EP-választás, mert ha az nincs, akkor ma nincs esélyük bekerülni a parlamentbe. Az akkori 2,6% körüli eredmény adott nekik, de nagyon sokáig úgy tűnt, hogy ezt a megszerzett országos ismertséget nem sikerül kiaknázniuk. Nem tudom, hogy mi volt az, ami átszakította a gátat, mert még az év elején is döbbenetesen alacsony volt a párt ismertsége, és akik ismerték, még azok sem nagyon hittek

benne, hogy az LMP be fog jutni a parlamentbe. Viszont az LMP-nek nagyon-nagyon jól sikerült a kopogtatócédula-gyűjtés, és a 7%-hoz az is nagyon kellett, hogy az SZDSZ és az MDF is „kivégezze” magát, és az is nagyon fontos volt, hogy az LMP körül nem volt botrány. Az LMP-szavazók egy jelentős része nem tudatos, hanem gyakorlatilag protest LMP-szavazó, ami azt jelenti, hogy egyedül az LMP-ben láttak reális alternatívát a többi párttal szemben. Sokan viszont azért nem mertek az LMP-re szavazni, mert arra gyanakodtak, hogy valamiféle SZDSZ utódpartról van szó.

Visszatérve a fiatalokra, kire szavaztak az első szavazók?

A Fidesz a fiatalok körében is nagyon népszerű. Emellett nagyon sok a fiatal LMP-és és jobbikos. Úgy látom, hogy az idősebbek körében ciki volt jobbikosnak lenni, a fiatalok körében viszont ez valamiért sikk lett. A Jobbik az EP-kapcsán áttört egy kognitív gátat, aminek köszönhetően meg tudott erősödni, bár nem annyira, mint amennyire

szeretett volna. Úgy gondolom, hogy a Fidesz nagy kérdése, hogy mi lesz, ha mindaz, amit megígérték, esetleg nem fog sikerülni, mert akkor sanszos, hogy a Jobbik nagyon meg fog tudni erősödni. De én mindig azt mondom, hogy ha a Fidesz meg tudja teremteni azt a pár alapvető szükségletet, amire az emberek nagyon vágnak, például a rendet, ami 4–8 éve hiányzik ebből az országból, akkor nagyon meg fog változni a véleményklíma. Ilyenkor kell egy kicsit szociológusnak lenni, és nem azt kell megkérdezni, hogy te miért szavazol X pártra, hanem meg kell érteni azt, hogy miért erősödhet meg egy Jobbik, vagy miért erősödhet meg egy LMP. Ez az a szemlélet, amit mondtam az elején, hogy utána kell gondolni, hogy mi miért lehet, minek mik lehetnek az okai. Egy gondolkodásmódot úgy lehet megérteni, ha meglátjuk, hogy milyen kiváltó okok vannak mögötte. Számomra soha nem az a kérdés, hogy mi van, hanem mindig az a kérdés, hogy hogyan jutottunk el idáig.

Hercsel Adél

Méltónak lenni a nagy elődökhöz...

A régi Eötvös Collegiumnak számos tagja állított emléket azzal, hogy megemlékezett egykori Alma Materéről.⁸ Néhányan közülük azonban irodalmi alkotásban örökítették meg ifjúságuk színhelyét.⁹ Ezek közül három regény témája és helyszíne lett a régi Eötvös Collegium.¹⁰ Az 1900-

⁸ Ezeket összegyűjti Tóth Gábor: Az Eötvös József Kollégium történetének bibliográfiája és levéltári anyaga. Bp., 1987.; valamint Paksa Rudolf: A báró Eötvös József Collegium története Keresztury Dezső igazgatósága idején (1945–1948). In: Keresztury Dezső az Eötvös Collegium igazgatója (1945–1948). Tanulmányok. Szerk. Paksa Rudolf. Bp., 2004. 67–68.

⁹ A Collegium-irodalom kitűnő számavételei Makay Gusztáv: Az Eötvös Kollégium regényei. In: Tanulmányok az Eötvös Kollégium történetéből. Szerk. Szíjjártó István. Bp., 1989. 106–123.; valamint Szabó András: Az Eötvös Kollégium az utóbbi évtizedek regényeiben és emlékirat-irodalmában. In: Szabadon szolgál a szellem. Tanulmányok és dokumentumok a száz esztendeje alapított Eötvös József Collegium történetéből. 1895–1995. Szerk. Kósa László. Bp., 1995. 145–154. A regényhősök sorsának közös vonását emeli ki Paksa Rudolf: Mítosz és valóság: a tudós tanár – és az ő tragédiája. In: Tudós tanárok az Eötvös Collegiumban. Szerk. Sepsí Enikő – Tóth Károly. Budapest, 2009. 126–132.

¹⁰ Laczkó Géza: Királyhágó. Bp., Szépirodalmi, 1971. (2. kiadás); Sötér

as évek elején (tehát még nem a „Ménesi úti palotában”), Bartoniék Géza igazgatósága alatt játszódik a *Királyhágó*. Az 1930-as évek elejének forrongó világába ad betekintést a *Fellegjárás* – ez Gombocz Zoltán igazgatóságának ideje. A *Ménesi út* pedig a Collegium utolsó éveinek állít emléket, amikor is Keresztury Dezső állt az intézmény élén. Mindhárom regény érdekessége, hogy megjelenésük után a szerzők átdolgozták az elkészült műveket, így a második kiadásuk tekinthető a végleges változatnak.

Laczkó Géza a Collegium első, nagy nemzedékének volt tagja Kodály Zoltánnal, Szabó Dezsővel, Szekfű Gyulával, Gerevich Tiborral, Horváth Jánossal, és a Zempléntestvérekkel együtt. Ők mindannyian feltűnnek a regényben, bár álnéven, de mégis felismerhető formában (Kodály – Dorka, Szabó – Szamos, Széki – Szekfű, Zólyom – Zemplén...). Ugyancsak feltűnik az egyetemen oktató Négyessy László s a szemináriumát látogató Babits. A regényből élénk tárul a nemrégiben alapított Collegium szelle-

István: *Fellegjárás*. Bp., 1977. (2. kiadás); Szász Imre: *Ménesi út*. Bp., 1987. (2. kiadás)

misége, születő hagyományai, mindennapi élete. Mindeközben Laczkó nem csak nevéssé lett kortársainak, de az intézmény első, legendás igazgatójának, Bartoniek Gézának is emléket állít. Megismerhetjük például a kissé különc Kodály urat, aki nem csak a *Cid* című collegiumi kabaré zenéjét szerezte (plakátja a második emeleten ma is látható), de megtudjuk, hogy szeretett túrázni, s a Nap-hegyre járt meztelenül napozni.

Sötér István Fellegjárása immár a mai épületben, de sokkal komorabb világban játszódik. Míg Laczkó írását a szegénysorból kiemelkedő tehetséges ifjak derűje jellemzi, addig Sötér regényében ezen ifjak életét céltalan és sikertelen tettvágy nyomasztja, s ettől mindvégig borongós hangulat lengi be a művet, amihez némi misztikum is vegyül. Sötér regényében a szereplők többségét nem is lehet azonosítani, mivel azok inkább egy-egy collegista típust jelenítenek meg, mintsem konkrét személyt. De Sötér nem is realista regényt akart írni, hanem szürrealista művet. Ha tehát valakinek tetszett Szerb Antaltól az *Utas és holdvilág*, akkor mindenképp olvassa el ezt

is! (Jómagam egy gólyabájlról maradtam le miatta, mivel a gólyaműsor és a bál közti szünetben kezdtem el olvasni...)

Szász Imre Ménesi út című műve ismét egy más hangulat. Noha a történet reménytelen időszakban, a második világháború utáni újrakezdés idején veszi kezdetét, egyre inkább a kommunista diktatúra kiépülése nyomja rá a bélyegét – míg végül eljut a régi Collegium megszüntetéséhez. A regény műfaja is sajátos: dokumentumregény. A történet szerint ugyanis egy idősödő egykori collegista meséli el emlékeit egy fiatalasszonynak, aki az egyetemen tanítványa volt. A mű függelékében pedig eredeti dokumentumok másolatai olvashatók. A regényben azonban – akárcsak Laczkó művében – álneveket olvashatunk. Szász írásának irodalomtörténeti érdekessége továbbá, hogy a visszaemlékezés során szövődő viszony miatt a meglehetősen prúd Kádár-korszakban az erotikus irodalom kategóriájába számított.

Paksa Rudolf

Képes Géza: Kulcs

Az Eötvös-kollégium volt
 nekem
 a hegyen épült város –
 mi, fiai
 voltunk
 a világ sója.

Akkor
 22 évesen,
 nem szorulva
 az ég kegyelmére sem:
 a tanteremben
 szembe néztem az ifjúsággal.
 Katedra és az ifjúság között
 katedra és az ifjúság fölött
 lebegtem.

Hány nagy tanítót
 repített ki a fészek!
 Hány mestert adott
 az emberiségnek!
 Kit az istenek szeretnek,
 annak szívébe beleférnek
 a növekvő nemzedékek:
 keze alatt tollasodnak,
 tenyeréről szárnyra kapnak.

Hit és tudás.

Hitem
 vízmarta kő,

repedezett –
 Megéri még
 az új
 évezredet.

Tudásom?

Tudás
 igazi
 sose
 volt
 csak

örökké
 égető
 tudás-
 szomj.

Hiszem:
 a világ

megismerhető.

Vallom:

minden város
 meghódítható –

Hozzájuk
 biztos kulcs
 a nyelv.

Sok furcsa táj
 sok furcsa tárgy
 sok furcsa jel
 kitárult:

Távoli népek tengerében
 mongol pusztán – Észak
 jegében

londoni ködben – párizsi
 fényben

zátony-fokon lenn messzi Délen

kerestem
 önmagam
 ismeretlen
 magyar
 magam
 77 éve
 100 éve
 vagy mióta van
 hogy a világot
 vérünkkel sózzuk
 mert íme
 sótlan

Collegiumi népdalkincs

2. rész – Himnusz

Mi más is lehetne az első dal, amit közlünk a Collegium népdalkincsét bemutató cikksorozatban, mint a Collegium himnusza. Bentlakó, bejáró, végzett és kicsapott collegisták népes serege énekli a „himnuszt” a diákság minden ünnepi alkalmán, pl. góJahétvégén, góJatáborban, Janicsek emlékversenyen.

Elsőként elemezzük egy kicsit a himnuszt, dallam, szerkezet és felépítés szempontjából, majd pár pillantást vetünk a szövegre, és néhány bekezdést erejéig értekezünk a szövegről, végül felelevenítünk néhány hozzá

kapcsolódó történetet. Mindezek mellett természetesen a mellékelt kottát is tanulmányozzuk.

A himnusz a „*Megjött már a fecskemadár*” kezdetű cserkésznóta dallamára íródott, melynek első versszaka megegyezik a himnuszéval. Ezt egy „obszcén” versszak követi, melynek első fél sorából („*Kiki-kukorékol már a kakas...*”) még aligha érezhetők a közelgő trágárságok. A harmadik és a negyedik versszakok pedig ritkaságszámba menő módon vegyítik az első kettőt: szisztematikusan keverik a páros és a páratlan verssorokat. (A mellékelt kotta is megpróbálja tükrözni ezt a sajátos szerkezetet.)

A himnuszt zeneileg új stílusú népdalszerű szerkezet és dallamvilág jellemzi, hétfokú skálára épülnek hosszú négynegyedes lüktetésű sorai. Az első, a második és a negyedik sor dallamilag megegyezik, melyek közül a harmadik csúcspontként kiemelkedik, létrehozva így a kupolásnak nevezett, egy oktávot átölelő dallamívet. A harmadik és negyedik sorát ismételni szokás, a trágár szavak hagyományosan külön óriási hangsúllyal éneklendők. Egyébként érdekes, hogy a megnyugtató tonikai fokon

záródó azonos dallamú sorok mellett a harmadik sor zárásához nagyon kívánkozik egy domináns (sőt domináns szeptim) hangzat, mely egyúttal átvezet a negyedik sorra, azonban népdal voltának megfelelően mifelénk a sok változatból a „mi” maradt arra a hangra, így kívánságunk nem nyerhet abszolút beteljesülést.

Most pedig térjünk rá egy-egy versszak után a versszakok fölött átívelő szerkezetre! A versszakok előtt el kell, hogy hangozzék az éppen következő versszakot megadó „címsor”, melyet mindig valamely előkelő, vagy idősebb, vagy jó zenész collegistának illik benyögni – értsd méltóságteljesen, fennhangon elszavalni –, majd a dalt megfelelő hangmagasságban elkezdni. (Szerencsés esetben a vállalkozó, avagy felkért előénekes rendelkezik mindhárom fent említett kívánatos tulajdonsággal.) Ezek a címsorok rendre a következők:

„Elöl cserkész, hátul cserkész”

„Elöl obszcén, hátul obszcén”

„Elöl cserkész, hátul obszcén”

„Elöl obszcén, hátul cserkész”

Az első kettőt igen könnyű megjegyezni, a harmadik és a

negyedik sorrendjét pedig igen könnyű összekeverni. Ha sikerül alkalmanként megcserélni őket, akkor esetleg az lehet feltűnő, hogy „hmm... ezzel kellett volna befejezni, ez a csattanó.” Tudniillik vegyítve is értelmes, de legalább is vicces szövegek jönnek ki... Talán az lehet egy támpont, ha valaki memorizálni szeretné a pontos sorrendet, hogy az első két versszak cserkész–obszcén sorrendben van, így a következő, harmadiknak a cserkész–obszcén versszaknak kell lennie. Esetleg arra lehet figyelni, hogy címsorok első fele invariáns a sorszám paritására nézve, magyarul cserkész–obszcén–cserkész–obszcén sorrendben van. Persze egy rutinos collegista számára felesleges minden ilyen magyarázat, mert már rég a vérében van.

Persze nem csak a versszakok sorrendjével akadhat problémája egy szorgalmas góJának, hanem a szöveggel is. Az első versszakot elég nehézkesen tanulja meg az ember, legalábbis a másodikhoz képest. Említettük, hogy az első versszak egy közismert cserkész-nóta szövege és dallama, azonban a második versszak keletkezési körülményeiről nem tudok pontos információkkal szolgálni. Az

azonban nyilvánvaló, hogy egy collegista éjszakai élményét és ahhoz kapcsolódó sirámát, majd rálegyintését örökíti meg, hiszen a nagy elődök sem vetették meg a delíriumos bormámort és a nők karjaiban szerzett tudást. Fennáll a gyanú, hogy bizony jópár évtizedre nyúlik vissza e sorok története, no de erről írjanak majd a történészek, kérem, én csak egy egyszerű programtervező mate-matikus vagyok.

Nem is vesztegetnék több szót a különálló versszakokra, azonban talán érdemes kiemelni a vegyített versszakokból a poénosabbban alakuló sorokat, *részleteket*. Vannak itt fészket rakó kakasok; a napsugár, amely arra hív, hogy bemenj; nyíló virágok segge alatt lévő párna stb. (A javát persze kihagytuk. Házi feladat. Mindenki rakja össze, ismételje át ezeket magának, szobaszinten, kiscsoportosan stb.) Lehet, hogy egyszer érdemes lenne végig leírni a szöveget, bár lehet, hogy ez inkább egyfajta szentségtörésnek minősülne, hiszen olyan jó nézni a friss collegákat, illetve átélni azt, amint enyhe alkoholos befolyás alatt minden szellemi erőnket megfeszítve próbáljuk kisebb-nagyobb botlásokkal a

nemrég megtanult versszakokból összekombinálni a megadott szabály szerint az újabb sorokat. (Sőt igaziból a szabály sincs explicit kimondva, le kell esnie.) Különösen jópofa, amikor a kedves és ártatlan góJalányok belemelegedve, a harmadik versszakban nyomatékosan elkezdik a csúcspontot jelentő sort téves szöveggel, miközben mások virágokról énekelnek...

Jómagam a himnusszal 2003 góJahétvégén találkoztam először, ahol csapattársaim csodálkoztak, hogy én ezt még nem tudom, ezért a Bartók Béla úton sétálgatva gyorsan átismételtük. Azóta is emlékezetes ez az est, amit Sági, Gyöngyössy és Hackl tanár urakkal töltöttem a Collegium epszilon sugarú környezetében bóklászva. Azóta persze ez a mű rengeteg helyen elhangzott, ahol én is együtt fújhattam a collegákkal. Volt, hogy gitárkíséretre is igény támadt, ha már volt ott olyan.

1. Elöl cserkész, hátul cserkész

*Megjött már a fecskemadár,
Fészket rakott nálunk.
Hívogat már a napsugár,
Nagytáborba szállunk.*

*Virág nyílik a hegyoldalon,
Nincs szebb annál semmi.
Harsan a kürtszó, indulj cserkész,
Táborba kell menni!*

2. Elöl obszcén, hátul obszcén

*Kiki-kukorékol már a kakas,
Hajnal akar lenni.
Zingi-zongoráznak a kipi-kuplerájban,
Bé kellene menni.
Basznak a kurvák a bőrdíványon,
Seggük alatt párna.
Elbasztam a havi ösztöndíjam,
Lófasz aki bánja!*

3. Elöl cserkész, hátul obszcén

4. Elöl obszcén, hátul cserkész

Lócsi Levente

[Kotta a mellékletben – szerk.]

Illuminá – Tor – Túra

avagy egy dögész
mulatság
bölcsésszszemmel

A Virágvasárnap előtti szombaton megrendezésre került a 33., avagy Illuminá-Tor-Túra, amely azért volt fontos, mert – mint DGY kiemelte – azzal, hogy nem akármilyen, hanem Illuminá-Tor-Túrán vettünk részt, “rátappintottunk a lényegre”.

De várjatok! Mi a túró e Tor-túra egyáltalán? Ki ez a DGY? DGY, azaz Dávid Gyula, az ELTE Atomfizika tanszékének oktatója, a Tor-túra pedig egy általa, mint előbb már említettem, immár harmincharmadjára szervezett akadályverseny, ahol több mint tutcatnyi dögész és mérnökcsapat egy egész napon át összevissza rohángál valahol a hegyekben ama nemes cél nevében, hogy estére egy sült malacot nyerjen ellenfelei elől, vagyis a tulajdonosának, majd elfogyasztójának tudhassa magát. Így már világos, hogy miért tor-, és miért – túra. De miért

Illuminá-tor-túra? Ez pedig azért volt Illuminá-tor-túra, mert az alkohol és az ivás volt az esemény központi témája.

Ámde nem ilyen könnyű ez! Nem véletlenül tor-túra: hiszen ahhoz, hogy a torban részt vegyél, át kell esned a túrán. Előtte pedig be kell nevezned. Engem az a megtiszteltetés ért, hogy az EC Dögész csapat tagja legyek (amelyben 4 GóJa és négy informatikus is részt vett, 2-2 szimmetrikus elosztásban), amelynek vezetője, HP (nem Hewlett-Packard, hanem Horváth Péter) önfeláldozóan dolgozott az előfeladatokkal kapcsolatos problémák megoldásán. E feladatok több helyt kreativitást igényeltek, amelyben, mint kiderült, vezetők a.k.a. A mester, hivalkodott. Már abban az időben is feltűnt az informatikusok különös lelkesedése is, akik tanácsokkal, munkával, részvétellel a csapat oszlopos tagjaivá emelkedtek ki, akkor is, ha nem voltak jelen a versenyen (hiszen ott volt az alakuló gyűlésen Ölvedi Tibi és Parragi Zsolti is, a versenyen Cséri Tomi, Englert Peti, Szabó Tomi, Sziijártó Bea). A csapat egyetlen bölcsésztagja voltam, de, mint szoktam mondani, nemesített

bölcsésznek tartom magam, ugyanis két dögész büszke szobatársa vagyok, mégis tiszta bölcsészként a versírásban vállaltam komoly szerepet, illetve – már a verseny alatt – nyelvvel kapcsolatos kérdések megválaszolásában, holott pont egy, a saját országomhoz kapcsolódó és az egyik kedvenc italomról szóló kérdést nem tudtam megválaszolni – de fő, hogy se énbelőlem, se a többiekből nem hiányzott a lelkesedés, sőt mondhatni – bővelkedtünk benne. Összességében véve, ki-ki saját képességei szerint járult hozzá a sikerhez, amiben nagy szerep jutott a csapatszellemnek: a gyorsabbak előre futottak, hogy valaki ne foglalja le előlünk a célba vett állomást, de mindig hagytak valakit, aki segítsen a lassabbakon. Az úttervezésre Szemes Tündi elsőéves biológus, tapasztalat tájfutó vállalkozott, segített Bencs Feri elsőéves matematikus és az Estike legifjabb csaposnemzedék képviselője. Az út korántsem volt könnyű: hatalmas lejtőkön, mélységes szurdokokon, meredek hegyoldalakon át vezetett. És mindenüvé nemcsak magunkat és a csomagjainkat, hanem néhány

értékes tárgyat kellett magunkkal vinnünk, és pedig totemállatunkat, Nessie-t (voltaképpen csontvázát, amit Tündi örökített a csapat számára), egy partvist a.k.a. Sörfogót, a szent nedű elkészítéséhez szükséges kávéfőzőt, valamint egy bonyolult geometriai testet, mégpedig egy dodekaédert, amit Bea készített, és aminek saját szavai szerint pinata volt a rendeltetése: magyarán, ott tartottunk néhány kis alkohollal töltött üvegecskét. A verseny számunkra 9 óra magasságában kezdődött, az utolsó állomásra valamennyivel 6 után érkezett Bencs Feri és Englert Peti, akiknek azonban meg kellett várniuk a többieket, akik közül az utolsók valamennyivel 7 előtt érkeztek a helyszínre. És nem hiába: ott – azután, hogy megdicsérték az egyetlen csapatként, amely igazi Sarkifényt készített, vagyis annak elkészítéséhez szükséges felszereléssel jött a versenyre, az egyik legérdekesebb feladatot kaptuk: a Sarkifény n. koktélt nem ismerő eszkimók módjára kellett melegítenünk egymást, egymásra csak két lepedő közé fekve a meglehetősen hűvös estén. Sok érdekes feladat közül fesztivál

alakítását, „élő” aknakeresőt, egy a részeges révkalózok életét felidéző hajóirányítási játékot kerítenék említésre, az előfeladatok közül pedig az alkohol teljes tilalmáért való tüntetést, az üveghegyépítést és a beavatás szertartását, amelyen mindenkinek át kellett esnie – még nekem is, aki – a nagybőjti idővel összhangban – a csapat egyetlen, ámde nélkülözhetetlen – hisz minden csapatnak kellett egy – absztinens tagja¹¹. S bár a csapat végül nem győzött, de a hetedik hely az eddig legnagyobb siker, amit collegiumi csapat elért – hangsúlyozom, az eddig, mert legközelebb igyekszünk még magasabb csúcsokat meghódítani.

Minchev Vaszil

Antiklerikális kiáltvány az Agórán

Sajátos műfaj megjegyzést fűzni egy filmajánlóhoz. Mégis ezt teszem, mivel egy fontos kérdésben nem tudok egyetérteni Barta Tomi írásával. Az ECloga

¹¹ Minden csapatba kellett nem kevesebb és nem több mint egy absztinens, vagyis az ivásról tudatosan lemondó tag

első számában kitűnő ajánlót olvashattunk az Agóra című filmről. Ebben Tomi mellett érvelt, hogy a film szép, nem csöpög hollywoodi sziruptól, még történetileg is hiteles – s szerinte nem is keresztényellenes célzatú, hanem csak a fanatizmust utasítja el. Az alábbiakban amellezt érvelek, hogy nincs teljesen igaza. Magam is örömmel látok minden filmet, amit nem von pink ködbe a happy end, a korántsem sablonos szerelmi szál pedig egyenesen ínycség. Mi több: a film tényleg gyönyörű, és a mű egésze is szépen ível. A történeti hitelesség kérdése azonban megérdemel néhány szót, s ennek kapcsán az alkotói szándék is jobban megvilágítható.

A filmajánló személyes elemeire itt most nem térnék ki részletesen. Az persze árulkodó, hogy Tomi Oresztésszel azonosul a legkönnyebben... Ugyancsak érdekes, amikor éles szemmel veszi észre, hogy itt egy közös „szakmai-baráti körből”, hogy ne mondjuk: egy műhelyből indulnak el a film hőseinek széttartó útjai. Nyilván az „EC-s maffia” ismerőinek nincs abban semmi furcsa, hogy a később nagyhatalmú egykori

műhelytagok egyeztetik fellépésük közös stratégiáját...

No de kanyarodjunk vissza a filmhez! Kezdjük az elején: a történet teljesen hiteles, amikor bemutatja, hogy a híres alexandriai könyvtárat elsőként a feltüzelt keresztények pusztították. (Nyilván épp ez az érdekessége is a film alapötletének, hiszen mifelénk inkább csak a második pusztítást tanítjuk, amikor a későbbi arab hódítók tehát már csak egy kifosztott könyvtárat gyűjtöttak fel.) A történet akkor is hiteles, amikor bemutatja, hogy az ókeresztény egyház miként vált üldözöttből üldözővé, s ez milyen konfliktusokat eredményezett az ókori Alexandriában. Ezzel szemben kétséges, hogy az alexandriai könyvtárban Hüpatia „tanóráját” valóban úgy érdemes-e elképzelni, mint egy mai amerikai egyetemi előadást. De nem ez az igazi probléma.

Vegyük inkább alaposan szemügyre a film főhősnőjét! (És most nem az utolsó jelenetre utalok. ;-) A film szerint Hüpatia fiatal tudóshölgy, akit nem érdekel az őt körülvevő világ vallási-politikai katyvasza, sem pedig az érte epekedő férfiak. A nemes lelkű főhősnőt egyedül egy

tudományos probléma izgatja: az égitestek mozgása. A film végére aztán el is jut Ptolemaiosz elméletétől a heliocentrikus világkép felfedezéséig. És akkor most álljunk meg, és gondoljuk végig a dolgot! Mennyire hihető egy felvilágosult humanista tudós jelenléte az ókori Alexandriában? Aki ráadásul – több mint ezer évvel Kopernikusz előtt – rájön, hogy a Föld ellipszis pályán mozog a Nap körül! Nyilván nem az.

A történeti Hüpatiáról azt tudjuk, hogy alexandriai matematikus és filozófus volt, aki valamennyit foglalkozott csillagászatral is. Munkásságáról, bölcsességéről és szépségéről azonban csak követői beszámolóit tudósítanak, mivel írásai nem maradtak ránk. A késői utókor aztán brutális megölésében (itt a film szerelmi szála kissé enyhíti az eredeti történet horrorisztikusságát) a boszorkányüldözések előképét látta. A romantika korától pedig a férfiakkal szembe szálló nőt is tisztelték benne csodálói – nem véletlen, hogy az Egyesült Államokban feminista folyóiratot neveztek el róla. (Nekik nyilván csemege a nők helyét

kijelölő Szent Pál-levél idézése a filmben. V.ö. 1Tim 2:8-15.)

Mi is a film üzenete? A vallás iránt érzéketlen felvilágosult gondolkodás tragikus bukása. És ez bizony nagyon is a mának szól. Az alkotók alapélménye tehát a „racionális ember” eszméjének halála.

A kevésbé egyház- és vallásellenes nézők valószínűleg hajlanak arra az értelmezésre, hogy a film a vallási fanatizmust bírálja. Számukra a parabolánusok talán a jelenbeli radikális iszlám metaforikus megfelelői. Vagy általánosabban a szélsőséges dogmatizmusé. (Persze az is megérne egy misét, hogy miért kellene az iszlám fundamentalizmust történeti mezbe bújtatva kritizálni... De hát tudjuk: keresztény gyülekezetek nem fognak vérdíjat kitűzni a készítők fejére.) Én azonban amellettt érvelek, hogy a film nem egyszerűen a fundamentalizmust utasítja el, hanem valójában mindenféle vallásosságot. Hiszen melyik vallás létezik dogmák nélkül? A vallási hitelvek pedig természetükből fakadóan mindig irracionálisak. Nem kétséges tehát, hogy a dogmáktól idegenkedő alkotóktól maga a vallásosság áll távol. Ezt

egyébként jól láthatjuk abban, hogy Oresztész behódolását (ami szerelme, Hüpatia elárulását s egyúttal feláldozását jelentené) nemcsak a radikális Kürillosz kívánja meg, hanem a szelíd kürénéi püspök is, aki maga is egykori Hüpatia-tanítvány (az ő szerepét a film egyébként túldramatizálja).

Meg kell-e lepődnünk azon, hogy a felvilágosodás embe-rideáljának bukását sirató film vallásellenes? Egyáltalán nem. A felvilágosodás ugyanis a kezdetektől magában hordozta az egyház- és vallásellenességet. Ha jobban odafigyelünk, láthatjuk, hogy a film nem egy történeti helyzetet igyekszik ábrázolni, s megérteni a szereplők indítatásait, hanem ítéletet mond a vallásos szereplők fölött. (Közbevetőleg kérдем: a filmben látott valaki szimpatikus keresztényt? Vagy csak fanatikust, sunyit és a kereszténységet kényszerűen vallót?) Merthogy elvileg lehetséges lenne a történetet a hívők szemszögéből is bemutatni, akiknek a szemében a lelkek üdvözülése és a túlvilági örök élet a tét. Így nem kívülállóként láthatnánk az arrogáns fundamentalizmust és az emberi szempontokat figyel-

men kívül hagyó szelídeket, hanem megérthetnénk a hívők lelkesedését. Erről azonban itt szó sincs.

Azt azonban még gondoljuk végig, hogy miért éppen mostanában született meg ez a kereszténység kezdeteit bíráló kiáltvány? Ne feledjük, hogy a keresztény egyházak ma a – szörnyű, de az egyházellenes bírálók és a média által még túl is lihegett – pedofilbotrányok miatt lényegében padlón vannak. Az tehát mindenképp elgondolkodtató, hogy ebben a helyzetben a film készítőinek nem a kereszténység értékei melletti kiállás jut eszébe, hanem úgy mutatják be a keresztényeket, mint akik között egy sincs, aki szimpatikus lenne. (Persze mi mást lehetne várni a filmet rendező Alejandro Amenábartól, aki saját életrajzában leginkább lelki sérüléseit és különégeit sorolja a honlapján?) Azt már meg sem merem kérdezni, hogy készül-e vajon ilyen nagyszabású nemzetközi összefogással hasonló látványos szuperprodukció, amely mondjuk az egyház pozitív figuráit és tetteit állítja példaképp a nézők elé? Az Agóra mindezekről függetlenül szép, értékes és

elgondolkodtató alkotás. De
milyen vallásellenes is.

Paksa Rudolf

Néhány gondolat a feminizmusról

Néhány hónapja a szobatársammal azt a kérdést firtattuk, hogy milyen (jelentésű) nevet lehet adni egy gyereknek (egy idegen, azaz nem magyar nyelvi környezetben) ahhoz, hogy a mindenkori kedvese úgy fordulhasson hozzá, hogy Xy-m, és ezzel mondjon is valamit. Az ihletet a Collegiumban csere-diákként tartózkodó török lány neve adta: *Hayat* az anyanyelvén annyit tesz, hogy 'élet'. Édesapja tehát azért adta neki ezt a nevet, hogy kedvese egyszer úgy fordulhasson hozzá: *Hayatim*, vagyis 'Életem'.

Rövid tépelődés után azzal jöttem elő, hogy *Álom*. Bizony, álmom, milyen szép lenne valakit Álmodnak szólítani! Erre a szobatársam: „De ez csak női név lehet.”

Néhány napja megint csak vele a szlovák *prilis* 'túl' jelentésű

szóról folytatott beszélgetésünk alatt az hangzott el az én részemről példaként, hogy *túl szép*, amit ő automatikusan úgy fordított le szlovákra, hogy *prilis krasna*. Még utólag se tudott elvonatkoztatni saját életétől, amikor mondtam neki, hogy „és a *prilis krasny?*” Holott a szótárakban is a hímnemű alak szerepel azon nyelvek esetében, ahol vannak nemek!

Az egykor – és talán ma is – Bulgáriában igen nagy népszerűségnek örvendő szappanoperákból tucatnyi példát lehetne fölhozni csupáncsak egy (néhol több tagból álló) női névből álló címre: *Samanta, Esmeralda, Jovisna, Marisol, Gardenia, Mari Amor, Andrea Celeste, Soledad* (ami itt – mielőtt a spanyolul tudók fölemelnék a hangjukat – a női protagonista neve, a sorozat vezérdallama pedig Emilio José egyetlen, ámde feledhetetlen slágere a hetvenes évekből, amely az egyszerű életű, de rendkívül szép *Magány* nevű parasztlányról beszél, aki nem is tudja, hova megy)... És még sorolhatnánk. De ha ugyanilyen struktúrájú, csak nem női, hanem éppen férfi neveket tartalmazó címekeket keresünk, bizony nem találunk!

Oda mindig kell valami: *Az igazi Rodrigo Leal*. A férfi neveket tartalmazó szappan-operacímek eleve ritkák, abból meg, ami női névből és még valami másból áll (úgy, hogy férfi nevet nem tartalmaz), még több van. Mellesleg egy kitűnő példa a szobatársam által képviselt véleményre: *Soledad, Dolores, Milagros, Remedios* (az utóbbi három a spanyol nyelv furcsaságát, a többes szám extenzív használatát illusztrálja) – csupa női név! És míg *Soledad* esetén azt mondhatja valaki: „nohát, ez csak női név lehet, hisz a *soledad* női nemű” – hova tegyük a többit? Fájdalom (szó szerint ‘fájdalmak’), Csoda (szó szerint ‘csodák’), Gyógyszer (a magyar nem nagyon képes átadni ezen szó és a gyógyszerteráiban kapható orvosság jelentése közti különbséget) – csupa hímnemű szó!

Érdekes lenne utánanézni, nő vagy férfi volt az, aki először ilyen nevet adott gyermekének. Sajnos nem lehet.

Ezek azok a dolgok, amelyek a bölcsészet tudomány voltát megkérdőjelezzik. Előbb-utóbb egy olyan ponthoz jutunk, ahol már csak sejteni tudunk, és annak sincs sok értelme. Ezért

inkább térjünk vissza a mai napokhoz.

Talán nem tévedek, ha azt állítom, hogy sokunk látott már – ha nem is figyelt föl rájuk – kéz a kézben járó, vagy akár egymást szájon pusziló lányokat. És fiúkat? Na azokat ritkábban, ráadásul azok buzik. És a lányok nem leszbikusok? Hát nem feltétlenül. Nem, mert ők úgysis alsóbbrendűek, azok úgysis mindegy, hogy mit csinálnak. Nekik ez is meg van engedve. Az is, hogy szoknyát viseljenek, az is, hogy nadrágot. Ha egy férfi szoknyában jár, vagy skót vagy transzvesztita, vagyis már nem a szó szoros értelmében férfi.

Ez az a bizonyos hozzáállás, amely gyanús, szembeszökő hasonlósággal bír Derridának a beszéd és az írás viszonyáról vallott nézeteihez: a férfi ugyanis a fő, az alap, a kezdet, az igaz és így tovább, csupa jó dolog, de a nő nélkül nem maradhat meg – a nő másodlagos, és azt a célt szolgálja, hogy megörökítse a férfit, utódot szülvén neki. Vagyis mintegy a férfi kénytelen a nő szolgáltatásaihoz folyamodni azért, hogy életben maradjon (hisz *Verba volant, scripta manent*), mint a beszéd az

írásaihoz, amely még hozzá a maga részéről ketrecbe zárja, bilincseket rak a szárnyaira, megtagadván tőle a szabad változás, tehát fejlődés lehetőségét.

Az avar korban a nők fegyvert viseltek. Fegyvert viseltek a bolgár nők is, és bizonyára a magyarok is. A HAMASZ öngyilkos terroristái nem egy nőt tudhatnak, vagy talán mostanra már csak tudhattak a soraikban. Olaszországban is állítólag egyre több a *keresztanya*. De vajon ez a nők megbecsülésére vall? Nem biztos. Egy nő mindent tud, amit egy férfi: csak termékenyíteni nem. De ha egy férfiba petesejtet “integrálunk”, az – ha nagyon profánok akarunk lenni, márpedig én most pont az akarok lenni – nem tud vele mit kezdeni, míg a nő a maggal igenis tud mit kezdeni. Vagyis a nő eleve egy olyan előnnyel rendelkezik a férfival szemben, amit a férfi sohase tehet magáévá: az élet folytatása. Mert ölni, gyilkolni tudtak az avar, bolgár és minden bizonnyal magyar férfiak, és kitanulták ezt a mesterséget a nők is. Ugyanúgy a palesztin nők az öngyilkosság mesterségét, az olaszok a maffia vezetését. De az életet képes lenni folytatni egy

áldás – nem pedig egy mesterség, amit ki lehet tanulni. És ha hagyjuk is azt, hogy a nők, ha büszkék rá, hogy nadrágban járhatnak – ami az erek szempontjából egészségtelenebb, mint a szoknya, sőt ha az egészségügyi szempontot tartjuk szem előtt, a férfiaknak is inkább szoknyában kéne járniuk. Végül ezt is csak azért tehetik, mert ők az alsóbbrendűek, már-már együgyűek, hadd örüljenek neki kis szegények. Ám azt nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy egy nő, ha feminista akar lenni, és ezért nem alapít családot és nem vállal gyereket, voltaképp a legnagyobb előnytől fosztja meg magát, amivel a Jó Isten áldotta meg. Magyarán nem magasabb, hanem éppen alacsonyabb pozícióba helyezi saját magát. És ezt paradox módon a legjobban azok a férfiak tudják, akik nővé operáltatták át magukat: hisz a melleiket kitömik a plasztikus sebészek, de utódokat sose lesznek képesek szülni.

Mind a két esetben bünnel van dolgunk: a természet ellen való vétekkel. Mind a két esetben egy olyan dologtól fosztja meg magát az illető, amit ajándékba kapott az Úrtól.

De míg a “nővé” vált férfiak esetén ez visszafordíthatatlan, az

“emancipált” nők esetében – ha időben veszik észre hibájukat – visszafordítható. És ezzel a lehetőséggel élni kell.

A szocialista Bulgáriából menekült s francia irodalmárrá vált Julia Kristeva (Кръстева, a kiejthetetlen svával) azt írja a *Nők ideje* című korszakalkotó tanulmányában, hogy: “A nők magasabb szintre kerülése a végrehajtó, az ipari és kulturális hatalomban egészen mostanáig nem módosította radikálisan ennek a hatalomnak a természetét. Világosan látszik ez Keleten, ahol a hatalmi posztokra előre-telepített nők – akik hirtelen nemcsak gazdasági előnyöket kaptak, hanem évezredekken keresztül megtagadott narcisztikus előnyöket is – váltak a fennálló rendszer oszlopaivá, a status quo őreivé, a kialakult rend legbuzgóbb védőivé.” A tanulmány Indira Gandhi erőszakos halála előtt íródott, illetve jelent meg. De Kristevának igaza volt: nem azért gyilkolták meg szikh testőrei, mert nő volt, ahogy fiát, Rajivot a tamil terroristák, hanem azért, mert az egységes Indiáért, vagy ha úgy tetszik, India egységéért harcolt. (Na és azért, mert Olof Palméhoz hasonlóan nem volt eléggé elővi-

gyázatos, vagyis azt feltételezte, hogy honfitársai ugyanannyira szeretik, mint ő őket – az igazán jó emberek tipikus hibája. Néhány évvel később Palme ugyanebbe a hibába esett bele, ugyanezzel a sajnálatos eredménnyel, ami ki tudja hányadjára erősíti meg azt a régi igazságot, hogy hiába van a történelem, ha nem tanulunk belőle.) Az egység számításba vétele és az ahhoz való ragaszkodás, az együvé tartozás és ennek fontosságának szem előtt tartása, a stabilitás, a szilárd alapok karbantartása – minderre csak egy családanya képes. Legyen a férfi az, aki főz, takarít, mos, bevásárol – ha úgy adódik, hogy a másik okosabb, törekvőbb, sikeresebb és így tovább – akkor is csak a nő lehet az a pillér, amire a család támaszkodik, és akkor, és csak akkor lehet ugyanaz cége, szervezete, országa számára is.

És attól lehet az *Álom* férfinév is. Még Spanyolországban is, ahol tudomásom szerint nincs *Sueños* név – se férfi, se női. Hisz a nőnek ugyanolyan joga van egy férfiről álmodozni, mint egy férfinak egy nőről.

Minchev Vaszil

Villamoson

Amikor az ember felköltözik vidékről a nagyvárosba, kénytelen új életet kezdeni. A túlélés érdekében alkalmazkodni és tanulni kell amilyen gyorsan csak lehet. Persze mindig akad segítség szatyros-mosolygós vagy táskás-lökdösődös öreg nénik, életkedvet sugárzó emósok, szigorú üzletasszonyok, horkantós bácsik, a plázából fáradtan buliba igyekvő lányok – vagyis az egész BKV-utazóközönség személyében. Nemrég például ahhoz kaptam útmutatást, hogyan kell szakszerűen hozzáállni talányos párkapcsolati kérdésekhez.

Békésen ébredtem a csepeli HÉV-en, amikor egy rendkívül intelligensen csengő hang ütötte meg a fülemet. A hátam mögött egy izgatott lány azt mesélte a barátnőjének, hogy tegnap este felhívta a barátja, és titokzatos módon randit beszélt meg vele a Keletinél.

Nem mondta meg, hogy mit akar! Vágod? Nem is tudta, hogy ráérek-e, csak úgy kitalálta magának, hogy talizzunk. Ja... Tök fura, nem? ÚRISTEN! Mi van, ha szakítani akar?!

A csepeli végállomástól kezdve a Szent Imre térig elszabadultak az apokalipszis lovasai, és az egész vagon tanúja lehetett a világvégének. Az egy mondaton belüli „szakít”, „meghalok”, „leszarom” és „kinyírom” szavak sűrűsége jelentős mértékben emelkedett. A változás Szabadkikötő előtt következett be, amikor szegény áldozat ráébredt, hogy az ominózus telefonhívás előtt kapott egy SMS-t is élete szerelmétől, amiben megvallja neki, hogy imádja és még jobban meg szeretné ismerni. A kedélyek csillapodtak egészen a talány megfejtéséig:

És ha meg akarja kérni a kezem? Basszus, lehet, hogy feleségül akar kérni! Vagy akkor miért nem mondta, hogy mit akar? Biztos megkéri a kezem, nem?

A barátnője készségesen támogatta a kiváló felvetést, még azt is megjegyezte, hogy valószínűleg azért süt ma a nap, mert lánykérés lesz és a jövődöbéli vőlegény rendelte így, akivel mellesleg három hónapja van együtt, de hát ez elhanyagolható tény. A következő megvitatandó kérdés már az volt, hogy hogyan ájul majd el az örömtől és

meglepetéstől. Felmerült az az ötlet is, hogy szereznek egy mentőt, hátha túl erősen veri be a fejét elalélás közben. Fő a biztonság.

Már épp arra gondoltam, hogy megfordulok és megkérem, hogy hívjanak meg minket, utasokat is az esküvőre, hiszen végigizgultunk velük egy teljes szakítást, megismerhettük a ruha szabását, még talán tippekkel is szolgálhatnánk a születendő hármas ikrek neveihez, amikor a vonat begördült a Boráros térre és a barátnő halkán megjegyezte:

*Te, nem ma utazik valahova?
Lehet, hogy ezért mentek a Keletihez.*

Ja, de, tényleg. Basszus, kinek van erre ideje? Este buli és még ruhám sincs. Lemondom, aztán menjünk shoppingolni.

Csalódottan néztük, ahogy túsarkokon eltipeg a fekete hajú, sötétre szolizott álombarátnő, szorosán utána pedig a hosszú cigi meggyújtásával bajlódó klónja. Úgy tűnik, ma nincs happy end. Bár ők biztos boldogan élnek, míg meg nem halnak.

Zirnstein Zita

A Nagy Csimcsi

minden elütés szándékos. még az is, ami nem az.

Apa: A nagy Csimcsi emberei vannak itt.

Fiú: És?

Gyerek: Keresik.

Apa: Ezt bebuktuk.

Fiú: Ezt be.

Gyerek: Ezt bizony be.

Apa: És hol vannak?

Fiú: Azt nem tudni.

Gyerek: Azt én sem tudom.

Apa: De én a Nagy Csimcsi embereiről kérdezek, nem a Nagy Csimcsiről magáról.

Fiú: Én is.

Gyerek: Én is.

Apa: És most mitevők legyünk?

Fiú: Nem tudom.

Gyerek: Kérdezd meg apát.

Apa: Te nem érettségztél?

Fiú: Nem, mert Bolgáriában csak két éve vezették be az érettségit.

Gyerek: Nem Bolgáriában, hanem Bulgáriában. Bolgár a nyelv és a nemzet, Bulgária az ország.

Apa: Hát ő nem érettségizett. Ezért nem tudja.

Fiú: Most már tudom.

Gyerek: De amikor érettségiztél, még nem tudtad.

Apa: Persze, mert soha nem is érettségizett.

Fiú: Bizony ám. Soha nem érettségiztem, ezért soha nem is tudtam.

Gyerek: Mit?

Apa: Semmit.

Fiú: Jöjjön a csönd.

Gyerek: Halljuk.

Apa: Hallgatlak.

Fiú: Hiába.

Gyerek: Nem tudni semmit.

Apa: És akkor miért állunk itt?

Fiú: Hát hol álljunk?

Gyerek: És ez mit számít?

Apa: Semmit. A könyvtárosnő nem szereti az esőt.

Fiú: Kedves ő.

Gyerek: De bizony ő is issza a bort, és bizony a szőlő nem kel ki víz nélkül.

Apa: És az eső olcsóbb, mint a csapvíz.

Fiú: Tényleg.

Gyerek: És állítólag szennyesebb is. Állítólag feloldódnak benne mindenféle anyagok, amikor repülnek az emberek.

Apa: Azok a csapvízben is vannak, csak nem oldódnak fel.

Fiú: Szomjas vagyok.

Gyerek: De nem mehetsz inni.

Apa: Miért?

Fiú: A Nagy Csimcsi miatt.

Gyerek: Nem az emberei miatt?

Apa: Nem.

Fiú: Ezt honnan tudod?

Gyerek: Nem tudom.

Apa: Tényleg?

Fiú: Lényegileg tényleg.

Gyerek: Hát ez gáz.

Apa: Szerintem folyadék.

Fiú: Mi?

Gyerek: A Nagy Csimcsi.

Apa: Te meg mernéd határozni?

Fiú: Ha van határa.

Gyerek: Szép a példatára!

Apa: Elég volt mára.

Fiú: Nincs elég.

Gyerek: Nem elég.

Apa: Most nem vagy nincs?

Fiú: Van.

Gyerek: Zéró.

Apa: Főnévi állítmány.

Fiú: Melléknévi.

Gyerek: Névszói.

Apa: Mint az éjszakai vonat.

Fiú: Ilyen nincs is igazán.

Gyerek: Nagyon kicsi Magyarország.

Apa: Babics halálos ágyán nem emlékezett már a kishaza határvonalaira.

Fiú: Eltűntek a szeme elől...

Gyerek: Ez volt az első, amit elvesztett halála előtt.

Apa: Ő belehalt?

Fiú: Igen.

Gyerek: A rákba.

Apa: A Kosztolányiba.

Fiú: Az Ignotusba.

Gyerek: A Derridába.
 Apa: Csúnya szó.
 Fiú: Csúnya élet.
 Gyerek: Ezt mi tesszük csúnyává.
 Apa: És a Nagy Csimcsi?
 Fiú: Mit róla?
 Gyerek: Ő csúnya?
 Apa: Honnan tudjam.
 Fiú: Nem láttam.
 Gyerek: Nem is mi keressük.
 Apa: Nem is az a ciki, hogy csak egy darab szereplői vagyunk, hanem...
 Fiú: Hogy?
 Gyerek: Én azt hittem, a való életben élünk.
 Apa: A darabok is tele vannak tévhitkel.
 Fiú: Meg az emberek is.
 Gyerek: Meg mi is.

Minchev Vaszil

Thészeusz utolsó útja

Ő akkor már harmadik napja nem aludt, hiszen éppen ennyit bolyongott önnön tudata labirintusában, ennyit kereste mindennek a közepét, s a szörnyet, akit legyőzni indult, hogy megszabadítván tőle a világot, boldogságot hozzon,

maga sem tudta, hogy kinek, szándéka szerint legalább Attikának, de akár Kis-Ázsiának, Észak-Afrikának s az egész ismert világnak, egészen az égmagas Gibraltárig, ahol a tenger a semmibe zuhog, s a földkorong szélén túlhajózó tengerészek átkozódva esnek a mélybe. Boldogságot ezeknek a tengerészeknek is. Kiáltás hálával telten az ő, Thészeusz nevét, s a szépszólasú Echo tegye a legfőbb istenhez hasonlatossá. De még mielőtt ráakadhatott volna a Bikafejűre, aki ott lakik ugyan mindenkiben, mégis neki rendeltetett, hogy megküzdjön vele, mellkasának bal felébe mérges nyilat lőtt az özsutacsípőjű Artemisz, s így elgyengülvén könnyedén átengedte magát Ariannának. Arianna a saját labirintusában csatangolt, de az utak olykor metszik egymást, s ha találkoznak a rajtuk bolyongók, akkor vagy együtt mennek tovább, vagy sehogy, mert erős és megszeghetetlen a vonzás és taszítás törvénye, mint az a törvény, amely a gyümölcsöt lefelé parancsolja a fáról, s ha a legfelsőbb Zeus egyszer azt mondaná, hogy mostantól felfelé essenek, kettérepednének az

almák, s atomjaikra bomlanának még magjaik is. Arianna magával vitte Thészeuszt, az ellenkezetlent, megkente a bizalom illatos olajaival, ráadta a törődés köntösét, s az egymás elfüggönyözött ágyába vont.

Ő akkor már harmadik napja nem aludt, hiszen éppen ennyit bolyongott önmön tudata labirintusában, ennyit kereste mindennek a közepét, s a szörnyet, akit legyőzni indult, hogy megszabadítván tőle a világot, boldogságot hozzon, maga sem tudta, hogy kinek, szándéka szerint legalább az apjának, hűgának és fivéreinek, de akár teljes udvartartásuknak, Kréta szigetének, egészen a tengerverte partokig, ahol a szorgos halászok szüntelenül fogásért fohászokodnak a magasban s a mélyben lakókhoz, s se fentről a nap, se letről a tenger nem hallgatja meg őket, s ha mégis meghallgatja, a legfinomabb halakat papjaiknak és királyuknak adják, asszonyaik és lányaik éheznek. Boldogságot ezeknek a halászoknak is. Ne átkozzák többé az ő, Arianna nevét, s ne kacagja többé az éles nyelvű Echo. De még mielőtt rákadhatott volna a Bikatestűre, aki ott lakik ugyan mindenkiben, mégis neki rendeltetett, hogy megküzdjön

vele, mellkasának bal felébe mérges nyilat lőtt a szarvashátú Apollón, s így elgyengülvén könnyedén átengedte magát Thészeusznak. Thészeusz a saját labirintusában bolyongott, s a bolyongás olyan kiszámíthatatlan, mint az istenek mozgása az égen, csak a papok és a matematikusok látják az összefüggéseket, ciklusokat és irányokat, nekik térkép, ami másnak nem több gyerek rajzolta kuszaságnál. Thészeusz magával vitte Ariannát, a tiltakozhatatlant, s a többi, ami történt, már nem ismeretlen senki számára.

A legendáriumok, mesélők és történetírók nem beszélnek arról, mennyi időt töltött együtt Arianna és Thészeusz, ahogy arról sem, beforrtak-e mellükön a testvéristenek lőtte sebek, s amennyiben nem, maguknak vagy egymásnak tépték fel újra. Annyi bizonyosnak látszik, hogy még mindkettejükben lobogott a tűz, ami testük találkozásakor csiholódott, mikor tengerre szálltak, hogy ha az ígért világra szóló boldogságot nem is, legalább önmagukat, s a bennük nyughatatlan jó érzést megmutassák másoknak, s azok ámuldozzanak, májukat pedig marják szét az irigység hangyái.

Sebesen szelte a hullámot Thészeusz sokárbcú hajója, s úgy tűnt, gond nélkül jutnak el a királyfi hazájába, ám tengerészei partot pillantottak meg a távolban, s a friss víz, az illatos gyümölcsök és a kikapcsolódás szirénjei odavonzották őket Naxosz szigetére. Bizonyára még ekkor is ugyanaz az érzés lángolt mind Thészeusz, mind Arianna szívében, s a szerelemtől és az egymás iránti vágytól eltelve alig-alig éltek azzal, amit a sziget nekik nyújtani kívánt. Ám leszállt az éjszaka, s a szolgák felverte sátor szűknek bizonyult kettejük messzire vágyó elméje számára. Álmaikat nem engedte szárnyalni, visszaverte a ponyva, s bizonytalanul remegtek a sötétben, majd, más helyet nem találván, az alvók köré szövődtek, ki-ki a maga álmodóját borítva be kusza fonadékával. Így lehetett csak, hogy Thészeusznak, felriadván éjjel fehér köd ült a szemén, fehér hártya borította minden porcikáját, s nem láthatta és nem érezhette Ariannát maga mellett. Így lehetett csak, hogy Ariannának, felriadván éjjel fehér köd ült a száján, fehér hártya borította minden porcikáját, s nem szólíthatta és nem tapinthatta

Thészeuszt maga mellett. Thészeusz ekkor azt érezte volna, hogy magányos, amennyiben a magányosság nem csupán egy szó volna, s Arianna is hasonlóképpen. Ariannának az érzéstől görcsbe rándult bal lábszára, mintha menekülni akarna valami elől (bár sem a szavak, sem az érzések elől nem lehet elfutni), Thészeusznak az érzéstől indulhatnék költözött a tagjaiba, mert menekülni akart valami elől (bár sem a szavak, sem az érzések elől nem lehet elhajózni).

S a többi, ami történt, már nem ismeretlen senki számára. Sokan sokféleképpen megénekeltek már, hogyan kiáltott Arianna, amikor a harmat lebontotta róla a kusza álmofátylat, s azt is, hogy Thészeusz tébolyában még a fekete lobogót is elfelejtette lecserélni, amellyel hazatértének örömhírét jelezte volna apja felé. Bár Arianna újra visszatért a labirintusba, s a teremtett világon is sokféle bolygott, egymást kutatva, azt a keresztutat nem találta meg többet Thészeusz sem. Pedig azért az egyetlen biztos pontért kiforgatták volna sarkaiból a világot.

Machó Zsófia

Matekvers

Két
 Szinusz iksz
 ből
 koszinusz ipszilon
 egyenlő
 két ká pí
 meg
 iksz-ipszilon
 Vagy nem.

De
 en!
 en-szer
 en mínusz egy
 szer
 en mínusz kettő
 pont
 pont
 pont
 szer
 en mínusz
 záró- enmínusz egy-
 jel

t ö r t v
 o n a l

en mínusz
 ká!
 szor
 ká!
 egyenlő
 NAGY CÉ

kis en
 vessző
 kis ká
 És akkor...?

A végén
 úgyis
 Á
 unió
 Bé
 kapcsos
 nulla
 áthúзва
 zárójel
 Üres halmaz.

Fazekas Boglárka

Mostanában, errefelé

Kulcsokat csörgető
 megriadt nappalok
 Sötétet-ásító
 remény-kezdemények

Felrebbent verebek
 Ijedtükben
 vízbe dobott kőnek
 hiszik magukat

Barta Tamás

Kék (Weöres)

tortából tágra nyílt égszínkék szeletet
hangokkal teleszórt légüres tereket
kételytől elfakult rég-üres mosolyod
lakatolt ajtón túl tágra nyílt dobozok
és ezer fájtól-félt kételkedő kezeden
szomjazó szorítás ajkait keresem
de kétezer ázott érv esőben ácsorog
s a poshadó semmisség kevélyen rácsorog

Sándor Júlia

Vágtat az égen hát a Halál
Köntöse bánat, a lelke üres
Mehalt általa mestere már
Vágtat hát, de hiába keres

Várja a sorsa a végzet előtt
Várja a hús, amit elsiratott
Senkise fogja szeretni se őt
–Elhagy mind, egyedül maradok.

Körtési Márton

Danse macabre

Lángol az égbolt, hallgat a szél
Nyergeli már a Halál a lovát
Áll alabástrom kádban a vér
Zúzza a csődör a csont-zabolát

Vágtat az égen már a Halál
Vágtat a Romlás egyre tovább
Megnyugovást keres, úgyse talál
Egyre igyekeznek, csapja lovát.

Céltalanul siető Ideák,
Gondolatok szelik át az eget
Él az mind, amit ész kitalált
Így szül az Ember Isteneket
S meghal az Ember, büzlik a hús;
De képzeletét soha el nem ölik
Gondolatát már nem köti gúzs
És Istene gazdátlan marad itt.

Változatok a könyvajánlóra

Victor Hugo: A nyomorultak

1. 1862-ben jelent meg először Victor Hugo egyik leghíresebb regénye, *A nyomorultak*. Az irgalmassága miatt fegyencévé vált Jean Valjean fizikai, majd szellemi felemelkedése alkotja a cselekmény fő szálát. Volt fegyencből álnéven polgármesteré válik, de ezt a posztját egy rendőrtiszt, Javert miatt el kell hagynia. Polgármesterként találkozik a munkáslánnyal – később prostituálttal –, Fantine-nal, aki halálos ágyán rábizza leányát. Jean Valjean – hogy ígéretét

teljesíteni tudja – megszökik a börtönből, és felneveli Cosette-et. Tíz évvel később jelennek meg újra, amikor forradalom tombol Párizsban, és szerelem szövődik Cosette és a forradalom egyik vezéralakja, Marius között. Jean Valjean is csatlakozik a barikádon harcolókhoz, itt újra találkozik Javert-rel, akit kémkedés miatt foglyul ejtettek a forradalmárok. Jean Valjean lehetőséget kap arra, hogy leszámoljon régi ellenfelével, ehelyett szabadon engedi őt, ezzel eljutva a lelki tisztaság legmagasabb fokára. A forradalom leverése után Jean Valjean elrendezi Cosette és Marius házasságát, és békében hal meg.

A könyvben a nyomorúság minden foka megjelenik, bebizonyosodik, hogy az emberi jóság képes áthágni a társadalom korlátait. A könyvből kiderül, hogy a megfelelő cél érdekében gazdag és szegény vállvetve küzd, ilyen például a módos szülőktől származó Enjolras és az utcagyerek Gavroche esete. Az ízig-vérig romantikus regény nemcsak a tizenkilencedik századi irodalom rajongói számára nyújt maradandó élményt.

2. *Ultime Fauchelevent* (ejtsd: *Ultim Foslevan*) – akinek az igazi neve Jean Valjean – elhatározza, hogy helyet szerez magának a mennyországban, és bebizonyítja, hogy nem mindenki rossz ember, akit elvisznek gályarabnak. A munkamániás rendőr, Javert azonban szentül meg van győződve ennek ellenkezőjéről. Kettejük konfliktusába egyéb szerencsétlen emberek is beleavatkoznak, mint például a tiszta lelkű örömlány (igen, ilyen is van), az enyveskező kocsmáros és kedves felesége, és azok az elkényeztetett egyetemisták, akik annyira unatkoznak, hogy úgy döntenek: felszedik az utcaköveket Párizsban barikádnak – elősegítve a keserédes végkifejletet (ami azért keserédes, mert mire Jean Valjean megdicsőül, az ember összes kedvenc szereplője meghal – beleértve természetesen őt magát is). A könyvből kiderül továbbá, miből lehet a legjobb minőségű trágját készíteni, hogyan lélegezzünk lezárt koporsóban, hogyan cselekedjünk a karma szerint: vagyis hogyan tegyünk jót azokkal az emberekkel, akik nekünk ártottak, hogyan éljünk túl egy lelki válságot, hogyan játsszuk ki a rendőröket, hogyan robbantsunk

ki forradalmat és hogyan haljunk hősi halált. Vér, könnyek, halál, szerelem – és egy mellény, mely valószínűleg a francia divattervezők legnagyobb tévedése (és melynek egyébként a cselekményhez semmi köze).

*Fazekas Boglárka
Kovács Györgyi*

Utazás a hálóban

Jostein Gaarder: A történetárus

Jostein Gaarderre oda kell figyelni. A történetárus írója ugyanis az elbeszélő-főszereplő tollába nem kisebb állítást adott, mint hogy „A kritikusok magától értetődően abból indulnak ki, hogy a szerzők ugyanolyan műveltek és fantáziátlanok, mint ők maguk.” Ezzel pedig máris kemény játszma kezdődik a szerző és jelen cikk írója között, amely játszmában remélem sikerül megcáfolnom mind a szerzők, mind a kritikusok fantáziátlanságát implikáló állítást.

Petter nincs híján fantáziának, de nem ír. Azazhogy mégiscsak ír.

A történet elbeszélője és főszereplője is egyben. Ha nagyon akarnánk, mondhatnánk azt, hogy a regény naplóregény, de ez talán túlságosan is leegyszerűsítene azt, ami valójában igen összetett, hiszen ne feledjük: a szerzők nem fantáziátlanok. Petter igazából nemhogy híján nincs a fantáziának, de éppen a másik véglét: túl sok ötlet tolul egymásra a fejében, és szabadulni próbál tőlük. Elmondása alapján soha nem lenne képes regényt írni, mert ahhoz túl sok ideig kéne egyetlen dologra koncentrálnia, és lám, valamit mégis ír, sőt mi több, az egész addigi életét leírja – de ezt már nem ő hívja regénynek, hanem maga Gaarder.

Gaarder nincs híján fantáziának, és ír. Főhősét egy hatalmas pókháló kellős közepébe dobja Póknak, aztán kezébe adja a szálak végét. A pókmetafora vékony szálai az egész regényt átszövik. Petter annak a fantáziadús írónak a példája lenne, ha írna, aki minden ötletét, mint pók a fonalát, magából szövi ki. Vele szemben állnak azok az írók, akik írnának, viszont nincsen ötletük. Ők a fantáziátlan elkötelezettek, és ők azok, akik annyira nem tudnak

ellenállni a pókfonál csábításának, hogy egytől egyig a hálóba akadnak.

Az írók híján vannak a fantáziának, és Petter erre alapozza saját megélhetését: szüzséket és színopszisokat árul az ötlettelen önjelölt íróknak. Mindezt persze a legteljesebb diszkrécio megtartása mellett teszi: az ügyfelek fizetnek, ő pedig lemond szerzői jogairól. Az ügyfelek mégis függeni kezdenek ettől az üzleti kapcsolattól, félni kezdenek a leleplezéstől, és mindegyikük azt hiszi, ő Petter egyetlen kedvezményezettje. Csak-hogy valami megváltozik. A szálak keresztezik egymást, hírek kezdenek el keringeni a Pókról, aki lassan saját, hosszú idő alatt kiépített hálójának foglyává válik.

Petter nincs híján nőknek, de nem kötelezi el magát. Azazhogy mégiscsak elkötelezné magát, de ezt a nő nem akarja. Kapcsolatuk kezdetben egyáltalán nem üzleti, de Maria végül mégis magával visz valamit Pettertől, mint az írók, és még fizetnie sem igazán kell érte. Petter pedig ez esetben is lemond a „szerzői jogokról”. Amikor viszont a szálak összegabalyodnak, a szerzői jogok

nagyon is fontossá válnak. És bizony a szálak, ahogy egyre több lesz belőlük, egyre inkább összegabalyodnak.

Gaarder rafináltan szöveti Petterrel a hálót: kívülről haladunk befelé, a középpont felé. Ráadásul egy olyan középpont felé, aminek szükségképpen előbb kellett elkészülnie, minthogy elindulhattunk volna kívülről, hiszen a pók is belülről kifelé szövi hálóját. Csakhogy a pókfonál igen átlátszó, és néha hajlamosak vagyunk elfelejteni, hogy ott van, egészen addig, amíg fenn nem akadunk benne. Olyasmi ez, mint az analitikus dráma: nem beszélünk másról, mint az elfeledett vagy éppen szándékosan elfelejtett múltról. Csak ahogy az elejtett magból fa nő egyszer, a múlt sem hallgathat örökké.

A Petter által elmesélt, fantáziátlan íróknak eladott kisebb történetek, színopszisok is csak látszólag függetlenek egymástól. Valójában egy nagyon finom szálú hálóra vannak felfűzve, ami folyamatosan oda visz vissza minket, ahonnan Petter egyszer elindult: a középpontba. Mégis – és többek között ebben áll

Gaarder zsenije –, ezek önmagukban is élvezetes olvasmányok.

Gaarder, aki a filozófiatörténetet regényben feldolgozó *Sofie világával* lett híres, ebben a könyvében sem mond le az elmélkedésről, de itt sokkal inkább a pszichológia kérdései dominálnak, az apró történetekben külön-külön épp annyira, mint a történet egészében. Gaarder attól zseniális, hogy az utolsó pillanatig meg tudja őrizni a vékony szálak különállását, hogy aztán végül minden apró történetet mégis szerves alkotórészként helyezzen el a nagy történetben, a háló legközepén.

Most pedig térjünk vissza mi is oda, ahonnan elindultunk, alkalomadtán vegyük kezünkbe a könyvet, és ítéljük meg magunk, hogy fantáziátlan volt-e Gaarder, amikor hőse körül hálófónásba fogott, illetve hogy eljuthattunk volna-e eddig az ítéletalkotásig, ha fantáziátlan kritikusként az első pillanatban fantáziátlannak bélyegezzük a szerzőt. Hiába tagadnánk, Jostein Gaarderre bizony oda kell figyelni.

Sándor Júlia

Fjodor Mihajlovics Dosztojevszkij: Bűn és bűnhődés

Fordított detektívregény? Lélektani fejlődéstörténet? A XIX. század közepi Szentpétervár sötét oldalának hiteles bemutatása? Az emberi aljasságról és jóságról szóló filozófiai értekezés? Ez mind-mind része Fjodor Dosztojevszkij klasszikus regényének.

Mit tegyen az ember (főként az egyetemista), ha úgy érzi, minden el van zárva előle, és világmegváltó tervei megvalósításához hiányzik a legfőbb eszköz, a pénz? Mindenesetre ne azt, amit e könyv főhőse, Rogyion Raszkolnyikov tesz: ne verjen agyon baltával egy öreg uzsorást, és ne rabolja ki, bármilyen visszataszító élőkődőnek véli is az illetőt.

Rogya azonban ezt teszi, tehát „előre megfontoltan, nyereségvágyból” emberölést követ el. A könyv az ezt követő néhány nap története, melynek során Raszkolnyikov különböző emberekkel találkozik, beszélget velük, és közben furcsán viselkedik. Gyötörni kezdi a lelkiismeretfurdalás, de közben egy izgalmas,

nagy tétben menő játszmányak is tekinti a hatóság megtévesztését. Éppen ezért különös, ellentmondásos játékot űz az egyébként szimpatikus, jó emberismerő, kissé Columbo-szerű nyomozóval, a bőbeszédű, filozofikus Porfirij Petroviccsal. Hol átvágni próbálja, hol mintha utalásokat tenne tetteire. Mindeközben nem tudja, hogy Porfirij végig tisztában van-e a fennálló helyzettel, vagy csak tapogatózik.

Ez az érdekes fordított (az elkövető szempontjából megírt) krimi azonban csak egy szála a történetnek. Közben ugyanis sorra felbukkannak más, elképesztő jól eltalált szereplők is, akik valamilyen szempontból fontos szerepet játszottak vagy játszanak Rogyion életében. Rogyának rá kell döbennie arra is, milyen önző volt, mikor nem volt őszinte családjához: őt kitartóan szerető anyjához, és húgához, Avdotyához (becenevén Dunya). Pedig Dunyának azért is szüksége lenne bátyjára, mert védelemre szorul egy öreg kéjenc, Szvidrigajlov tolakodásával szemben. Hamarosan maga Szvidrigajlov is felbukkan Rogyánál, és a főhős nem tudja, hogyan kerekedjen

fölébe ennek az egyszerre félelmetesen visszataszító és szimpatikusan intelligens embernek. Még szerencse, hogy Rogyion mellett ott áll diáktársa és legjobb barátja, Dmitrij Razu-mihin is, aki minden balhéből kisegítette eddig, most pedig családja védelmében is hajlandó barátja mellé állni, bár egyre kevésbé érti, mi okozza Rogya zavarodott viselkedését.

Mégsem elsősorban családja és barátja segítő jószándéka készteti önvizsgálatra Raszkolnyikovot, hanem megismerkedése egy lánnyal. Az ártatlan, tisztalelkű Szonyával, aki testvérei ellátásáért volt kénytelen prostituálttá válni. Szonya és Rogya egymás számára az igaz szerelem lehetőségét jelentik, ezen keresztül a felemelkedést is, a megtisztulást életük eddigi szennyétől. Ehhez azonban szenvedniük és vezekelniük kell.

Közben a gyilkosság indítékai is egyre árnyaltabban látszanak. Előre megfontoltan, nyereségvágyból? Mint kiderül, Raszkolnyikov számára ez egy önmagával szembeni kegyetlen kísérletnek is része volt: azt akarta megtudni, része-e a különleges emberek, az „Übermenschen” kis

csoportjának, akiknek „magasabb” céljaikért joguk van bármilyen emberi törvényt áthágni. Raszkolnyikov egyre inkább ráébred, hogy rosszul tette fel a kérdést.

Mint már előrebocsátottam, a könyv elsősorban a jól kidolgozott karakterek miatt érdekes, akik közül szinte mindenkinek a gondolataiba, belső vívódásaiba is bepillantathatunk, jól megismerhetjük őket. Izgalmas emberek találkoznak egymással, és izgalmas módon csapnak össze egymással. A helyzetek időnként talán teatralisnak vagy túlfeszítettnek tűnnek, a mondatok néhol dagályosnak, ez azonban többnyire nem zavaró: a regény sokrétűsége, filozofikussága miatt ilyenekre szükség van.

Talán nem is az a fő kérdése a regénynek, hogy Raszkolnyikov végül lebukik-e. Sokkal inkább az, hogy lesz-e a bűn és a bűnhődés örök folyamatából újjászületés. Ez azonban úgyszólván kiderül, ha nem a regényből, akkor az életből.

Barta Tamás

A Halál, a Rolling Stones és a balettcipők

Ezekben a borongós, őszinek tűnő napokban, készülve a vizsgákra az embernek nincs kedve kimozdulni a jó meleg kis vackából. Felöltözni alkalomhoz illően, felszállni a jó öreg villamosra, és eldöcögni a Művészetek Palotájába. Így voltunk ezzel mi is. Az egyetlen dolog, ami kibillentette a mérleget az egy név volt, a Győri Balett, ami most ünnepli fennállásának harmincadik évfordulóját. Ez alkalomból egy három darabos előadással készültek. Ennyi volt, amit előre tudtunk, és csak az elfogultság és a hírnévből való következtetés sejtette velünk, hogy jól fogunk szórakozni és szellemi felüdülést hoz nekünk a partikulák, kopulák és irodalomelméleti fogalmak után.

Már megint esik. Már megint ki se dugtuk az orrunkat a koliból.

Már megint vizsga lesz holnap.

Már megint... Na jó, ebből most volt elég. Tudom, tudom: jó collegista vizsgaidőszakban tanul, és könyveket búj, és kopulák, és partikulák, és irodalomelmélet, és

latin ragozási táblázatok, és... És igenis kell egy kis kikapcsolódás, elvégre is az élet mit ér, ha elvész poros szobafalak között! (Ezt már Madách megírta, ugyebár.) Így hát: jegyzethalom ide, holnapi vizsga oda, egy kis kultúrprogram erejéig lelkiismeretfurdalás nélkül a sarokba kell dobní az indexet. Pláne ha az a „kis kultúrprogram” a harminc éves Győri Balett ünnepi válogatása...

Az előadás első felvonása két klasszikus balettdarabot mutatott be, mely szépsége mellett komoly érzelmeket vonultatott fel, nem beszélve a táncosok fantasztikus technikai tudásáról. Ám az igazi meglepetést a második felvonás hozta. Igaz a szünetben már belelapoztunk a programfüzetbe, és ami megragadta a figyelmünket az a címe volt: Rooster, azaz Kakas a The Rolling Stones zenéjére. Mindenki ben felmerül az a kérdés, vajon, hogy lehet összehozni e két műfajt, a klasszikus balettet és a 60-as 70-es évek rock and roll zenéjét. A választ az első mozdulat megadta. Christopher Bruce, a darab angol rendezője egy zseniálisan megkomponált táncjátékot hozott létre. „Szándékom

az volt, hogy az ő zenéjüket és a korszakot ünnepeljem. Az énekek némelyikének szövegében megjelenő hímsovinizmust használtam fel, hogy megalkossam a nemek harcát. A férfi táncosokat a baromfiudvarban magukat kelle-tő kis kakasoknak látom, miközben a tyúkok iróniával és ravasz élvezettel szemlélik őket, s alkalmasint édes bosszút vesznek.”

Le kell szögezmem: nem értek a tánchoz. A legkevésbé sem. Azt sem mondhatom, hogy igazi, rettenthetetlen és megrögzött balettekre járó lennék, aki mint lelke, ám amatőr műélvező megtekint minden darabot, csillogó szemmel hümmög, bólogat és műért. De egyszer mindent el kell kezdeni. Persze nem a komolykodó műértésre gondolok, hanem a csillogó szemmel való álmélkodásra. Három darab, három felejthetetlen élmény. Szépen haladtunk végig: klasszikus esztétikától a játékos modernizmusig... Adiemussal kezdtünk – valóban klasszikus. Az a balett, ami szép, esztétikus, gyönyörködtet. Egyszóval a preconcep-ciózusan elképzelt tipikus balettelőadás. Gyönyörű. Aztán Schubert jött: A Halál és a

lányka. Pokoli toposz, drámai és lélegzetelállító... (Nagy szavak, de nincs másféle rájuk, tényleg az volt!) A szusszanásnyi szünet után pedig jött az est legizgalmasabb része. Már az elején tágra nyílt szemmel fogadtuk: Rolling Stones és balett? Érdekes párosítás. De mint kiderült, nemhogy érdekes, hanem egyszerűen fantasztikus!

Férfiak és nők kapcsolatának ábrázolása parodisztikusan, ön-íroniával fűszerezve. És a nemek örök játszmája – kakaskodás a baromfiudvarban. No meg a kellékei: selyeming, zsebfésű és egy kis rafinéria.

A kiskakasok rögtön meg is jelentek a korszak divatjának megfelelően; rikító selyem ingben nyakkendővel, színes zakóval, és szigorúan hátra fésült hajjal. A civakodások és az állatokra oly jellemző hosszú nyaknyújtogatások egyből elének varázsolták a baromfiudvart, ahol persze erősen él a hierarchia, amit Pátkai Balázs kimagasló tánc-tudása is megerősített. Rögtön tudtuk, hogy itt valami kirobbanó dolog vette kezdetét, és ahogy oldalra néztem láttam, hogy nem csak az én lábam jár ütemre. A számunkra eddig ismeretlen

számok valóban megidéztek ezt a korszakot, és rájöttünk, hogy a mára megöregedett tagok mennyi étellel, humorral és érzelemmel töltötték meg számaikat. Erre a humorra és étellel teli érzésre alapozott a koreográfus is bemutatva a nők és férfiak közötti kisedő játékokat, a nők csípős bosszúját és a férfiak örökös hódítási vágyát. Kétség sem fér hozzá, hogy valóban ilyenek vagyunk és így rendezzük kapcsolatainkat. Összefogás, és egymás elleni harc, túlsorduló érzelmek, fájdalmak és gúnyok persze sok-sok (ön)íroniával és élvezettel. Az őszinte élvezet kiült a táncosok arcára, mert egy ilyen darab eltáncolása az előadónak is örömet okoz, inspirációt és életkedvet ad. Látszott a profizmus, az összeszokottság, a szenvedély és az életkedv a táncosok mozgásán. És, hogy ez személyesen milyen hatással is volt ránk, szerintem magáért beszélt az est folytatásában kialakuló aktív diskurzus és a többiekre átragasztott energia.

Nem férünk a bőrünkbe. Ez a konklúzió. Visszatérünk a kollégiumba, mit sem törődünk, hogy majd' eláztunk hazafelé.

Lerohanjuk a többieket, mesélünk, kicsattanunk. A többiek meg csak néznek ránk jegyzeteik fölül, nem egészen értik mi lett minket, miért bömböltetjük a gépen a Rolling Stonest, és miért ér fülíg a szánk ilyenkor vizsga előtt... Pedig mi sem egyszerűbb... A titok az, hogy élni is kell...

Bálint Zsuzsa
Markó Anita

The Fourth Wave Of Terrorism: Beyond 2030?

The speed at which contemporary media disseminates information about news events has contributed to a very modern form of myopia: events are analyzed at break-neck speed and served for us on a plate by the 24-hour communications industry, yet the crucial context in which they occur often gets lost in the process. The phenomenon holds true for terrorism, too. Most American media treatments of the topic, for instance, either assume terrorism as an

undifferentiated blight that has been around since the dawn of time, or date its outbreak to the attacks of September 11, 2001. However, even a cursory examination of the historical record shows that recent events—what UCLA terrorism expert David C. Rapoport dubs the “Religious” wave of modern terror—date much further back to the 1979 Iranian Revolution.

Rapoport and others, in fact, have noted that terrorism as a modern phenomenon has proceeded according to relatively well-defined cycles. In his theory of the four waves of modern rebel terrorism—the Anarchist, the Anti-Colonial, the New Left and the Religious—Rapoport notes that each is characterized by different purposes and tactics, but also by similar expansion and contraction phases, and by the same duration of roughly one generation. Based on this proposition, could we perhaps estimate how long the fourth, Religious wave will last? Indeed, on the grounds of acknowledging that each completed cycle continued for forty-forty-five years, after thoroughly examining the history of the modern waves

as well as the motif of “religious fundamentalism,” I will argue that the latest cycle, which is considered to have begun in 1979 with the Islamic Revolution, will probably last no longer than 2030.

History of the Initial Three Waves of Modern Terrorism

Terrorism is of course nothing new, but the notion of “modern terrorism” is considered to exist only in the last 135 years, being deeply implemented in modern culture. What is a common novelty in all the four modern waves is that they all have an element of internationalization, made possible through the pivotal changes that occurred after the Industrial Revolution, such as the vast alterations in society and technology. Furthermore, the crucial change in technology also resulted in the subsequent transformation in transportation patterns and in communication; the emergence of mass media is especially relevant here, because it prompted terrorist groups to not only transmit information much more easily to broader audiences, but also to learn and

be inspired by the purpose and methods of other terrorist organizations. Publicity and provocation are the two key terms to remember here.

Despite the fact that there is still no consensus on the definition of terrorism, what I suggest for practical reasons is the following: “Rebel (non-state) terrorism is the use of *premeditated violence* with two main groups of actors: it is perpetrated by *non-state agents* and directed against *non-combatant civilians*; it always has the objective of attaining *political/social aims*, and it applies violence and threat to achieve its goals by means of *influencing a wider audience*.”¹² Based on this definition, we can indubitably conclude that some form of terrorism has always existed, since the beginning of humankind and our settling into society. Yet many scholars claim that the roots of modern rebel terrorism date back to not earlier than the first century, to the Sicarii Zealots, a Jewish splinter group who fought to expel the Romans

¹² The author’s own definition.

from Judea by means of canny assassinations, attempting to provoke the population into war.

In any case, rebel terrorism is very ancient, and it is important to note that religion has always been a substantial factor besides the other very common ethno-nationalistic-separatist element in the motivation and supporting background ideology of terrorist groups. With regards to religion, for instance, Hinduism was influential in the case of India's medieval Thugs—particularly associated with the Hindu Goddess Kali—who famously strangled their traveling victims; also Judaism in case of the abovementioned Zealots; as well as a specific branch of Islam, the Nizari Ismaili Shi'a tradition, which was an organizing principle for the notorious Assassins active in Persia during the Middle Ages, who allegedly used not only hashish but also *asymmetric warfare*, a significant component in modern terrorism. However, reaching back before the 19th century in order to examine whether terrorism existed or not, and if so, in what form, is not as relevant here, because the

formation of nation-states and modern, often secular democracies gave an entirely different background context to all violent terrorist activities committed with a political aim.

Focusing instead solely on modern terrorism, based on Rapoport's theory of the four cycles—the Anarchist (Anti-Authoritarian), the Anti-Colonial (National Liberation Movements), the New Left (Marxist) and the Religious—in the following I will describe the various types of waves, into which all modern terrorist organizations can be more or less classified existing from the 19th century up to now; I will summarize their main characteristics and give the most important examples. Finally, I will contemplate on the disappearance of terrorist groups, and in the conclusion I will offer suggestions on how to aid the contraction phase of the last Religious wave, as well as how to alleviate the many background misperceptions.

The first wave of modern terrorism, the Anti-Authoritarian or Anarchist, lasted from the late

19th century until the beginning of the 20th century, from about 1880 until 1920; indeed for approximately forty years. All modern “proto-terrorists” during this era had a common political aim: the abolition of central governments and the unification of national groups—such as the Armenians, the Poles, or Slavic peoples of the Balkans—on a voluntary basis; their “legitimizing ideology” proposed overthrowing the authorities of multi-national monarchies—mainly the Russian Empire, the Austro-Hungarian Empire and the Kingdom of Prussia—through the use of force, that is, through the “Propaganda of the Deed.” With regards to my original definition of terrorism, the only questionable characteristic of these groups (for instance, the very first group of the first modern wave was Narodnaya Volya, or “The People’s Will” in Russia) and sometimes lone-wolf type individuals is that they directed their violence particularly at political figures, e.g. the Russian Tsar, the French President, the Austrian Empress, and the American President, and not as much against civilians. However, it did

happen at times that many civilians were harmed—such as in the bombing of the “Liceu” Opera House in Barcelona, in 1893—because of the idea that “there are no innocents.” To illustrate the importance of mass media even during this early wave—especially the printed press—and its involvement in the events, via influencing the population world-wide: one New York newspaper had its bestselling edition in history until that point, which included the report on the bombing of the Opera House in Barcelona.

The second, Anti-Colonial wave of terrorism began with the 1920s and by the 1960s it had largely faded (in the case of some groups, such as the Provisional IRA, the Basque ETA, or Hamas, it lasted of course much longer, and in fact it is unclear whether it is already over now). This wave included numerous National Liberation Movements, which aimed at gaining independence from foreign colonial occupation. For instance, the Irish (the IRA and later the Provisional IRA) against British rule, the Algerians (the FLN) against France in

Algeria, Jewish terrorist groups (such as Irgun) against the British in Palestine, then later in the same area the Palestinians (the PLO, the PFLP and other splinter groups) against Israel, or the Greeks (the EOKA) against the British in Cyprus are all examples from this anti-colonial era. The terrorist violence during the second cycle clearly addressed an international audience, and television was already applied as a means of broadcasting information; some movements even used direct appeals to the United Nations in their struggle to achieve recognition. Although this wave was mainly driven by nationalist-separatist ideologies, we should note that ethnic and religious identities often overlap, as the Armenian, Irish, Cypriot, or Palestinian examples illustrate.

The third completed cycle was the Marxist wave of terrorism, or the New Left: it lasted approximately from 1960 to circa 2000, although it largely dissipated by the 1990s—the collapse of the Soviet Union in 1989 gave a serious blow to leftist groups, but even afterwards some attacks were being committed in

the name of leftist ideology. This new epoch of terrorism based its legitimizing ideology on Marxist-Communist views, and was mainly active in two areas of the world. The first region was Latin America (Peru, Cuba, Bolivia, etc.), where the terrorists often related to revolutionary movements and acted against right-wing military juntas. The other area was Europe (e.g. the Red Army faction, or also known as the Baader-Meinhof Group in Germany, and the umbrella-type Red Brigades in Italy), where its followers fought against a perceived right-wing social order—especially the remnants of fascism—and imperialism, aiming “to destroy the myth of the system’s omnipresence”, as the co-founder of the Baader-Meinhof Group, Ulrike Meinhof asserted. During this era, another terrorist group was also formed, calling itself the Palestine Liberation Organization (PLO). This political and paramilitary umbrella-type organization, both nationalist and somewhat leftist, is difficult to classify as entirely part of the third wave—regardless of the time of its activity, in my opinion, it also belongs to the

second wave due to its nationalistic nature. Together with the Popular Front for the Liberation of Palestine (PFLP), the PLO developed a novel tactic during the 1970s, the *airline hijacking*, which truly gave an international character to the Palestinian struggle.

The Fourth Wave: Modern Religious Terrorism

The fourth, so far last wave of modern international terrorism in history is the Religious one, which overlaps with the third, somewhat abbreviated Marxist wave; it is considered to have begun after the Iranian revolution in the 1980s, and it is still in progress now. Crucial with regards to the form of modern terrorism associated with Islam, 1979 was not only the time of the Islamic Revolution in Iran, but also marked the beginning of a new century according to the Muslim “Hijri” lunar calendar—both events sparked international upheavals. Although it is not mentioned in the Qur’an, only in some narrations of the Hadith, the expected coming of the Mahdi, or Redeemer, in some

Islamic traditions is a central idea; since the Mahdi is often believed to come with the start of a new century to eradicate moral corruption, the turn of previous Muslim centuries had also frequently brought about uprisings before. Furthermore, in 1979 the Soviet Union invaded Afghanistan, and most importantly—since it is often perceived as a divine proof, as the victory of the oppressed fighters’ true faith—the Soviet superpower had to withdraw in 1989, when volunteers recruited from the whole Sunni world by Osama bin Laden’s MAK (Maktab al-Khidamat or Afghan Services Bureau), fighting alongside the Afghan *mujahedeen*—and also subsidized by U.S. aid—forced the Soviet army out.

Generally, the primary motivation of groups engaging in this form of terrorism is considered to be religion, which frequently takes political form in the shape of territorial, or sometimes economic and cultural demands. Bruce Hoffman, an acknowledged expert on the topic, characterizes the last type of religious terrorism with three

main traits, which can differentiate the actors of this last wave from all the terrorists of the previous three waves, who to some extent were also frequently motivated by religion. First, in this latest era the perpetrators heavily rely on religious scriptures to justify their violent deeds. Second, clerical figures are involved in leadership. Third, the perpetrators see apocalyptic images of destruction as a necessity—by virtue of this unfortunate last trait it is so that today’s terrorist attacks create such high casualty rates through the indiscriminate slaughter of innocent civilians.

The last modern wave of terrorism comprises various religious extremist groups, probably the most notorious being the Sunni fundamentalist Al Qaeda, calling for a global jihad and the establishment of a pan-Islamic Caliphate; also, as another example of the same faith I would mention related branches of the otherwise constructive, socially engaged Muslim Brotherhood. These militant organizations are fighting in the name of a purified Islam, mainly in Afghanistan,

Pakistan, North Africa and in the Middle East, or occasionally on the land of the “far enemy,” that is, on American or European soil, perceiving the US-dominated West and their own countries’ secular governments as the main enemies—and of course, clearly all these groups are influenced by not only religious, but geopolitical and social factors as well. Although it is true that Islam, in its highly distorted form, is the most influential religion in terms of demanding much of the bloodshed and the heaviest casualties among civilian population all around the world, there are other religious organizations and individuals with varying moral ideologies that also executed and still plot terrorist attacks at the turn of the 21st century.

For instance, Christian terrorism, prevailing mostly in the United States, often embraces white supremacist ideology based on a racial interpretation of the Bible, and frequently combines it with anti-government and anti-gun-control views, such as the “Christian Patriots” movement; or in case of the “Army of God”

organization, it is targeting abortion clinics and doctors in the name of Christian moral imperatives. The most destructive act of terrorism on American soil until the 9/11 attacks is indirectly associated with this type of religious terrorism: the devastating Oklahoma City bombing in 1995 was executed by Timothy McVeigh, a U.S. army veteran, who was motivated by his loathing for the federal government and by his sense of revenge for the deaths of numerous “Branch Davidian” Christian sect members in the 1993 Waco Siege.

There is also an orthodox Jewish form of religious terrorism, with surprisingly similar characteristics—legitimization of violence based on religious scripts—as attributed to Islamist terrorism, only of course the “enemy” is different; however, the so far successfully accomplished acts of Jewish terrorism in the last wave were mainly perpetrated by individuals, who were influenced by ultranationalist radical views, and not by organized groups. The perhaps most troubling two

events of this kind were the shooting of numerous Muslims at prayer in the Cave of the Patriarchs, Hebron, in the 1994 massacre by Dr. Baruch Goldstein, an American-born ultra-religious Jewish physician; and then later the assassination of Prime Minister Yitzhak Rabin in 1995, committed by a radical right-wing Israeli Jew, who condemned the signing of the Oslo Accords, vehemently opposing the peace process in the Palestinian-Israeli conflict.

Moreover, the emergence of various, religiously not easily identifiable cults occurred since the 1980s, which groups frequently intend to cause indiscriminate mass annihilation driven by transcendental, messianic aims. This kind of modern religious terror was best demonstrated by an apocalyptic sect, the “Aum Shinrikyo”, or Aum movement, which released nerve gas on the Tokyo subway system in a coordinated attack in 1995. The group’s mystical background imperative combined Buddhist, Judeo-Christian and Hindu religious elements as well.

The Religious wave is also characterized by another prevailing concept, the *state sponsorship* of terrorism, which in fact already began during the Marxist wave. Some of the religious extremist terrorist groups are financially supported by foreign states, such as in the case of Saudi Arabia funding the Palestinian Hamas (Islamic Resistance Movement), which is a semi-political, semi-paramilitary group that won the political elections in 2007 in the Gaza Strip, and has been governing there since. A second notable case is that of Iran and the Lebanese Hezbollah, which is considered to be the “strongest and most effective relationship between a state sponsor and terrorist group in history”¹³.

Another tactical innovation of this era, the *suicide bombing*, was introduced during the Lebanese Civil War by Shi’ites of the “Islamic Jihad Organization” (a group that later may have become part of the Hezbollah), who were influenced by the self-

martyrdom technique of the early Assassins—reasserting the “heroism through martyrdom” theme of the first modern Anarchist wave, which was neglected by its two successor waves. Nowadays perhaps it is most popular a tactic among Palestinian terrorist organizations such as the Hamas, the Islamic Jihad, or the coalition of the Al-Aqsa Martyrs’ Brigades in the West Bank, but it is also widely used in Russia among Chechen terrorists, and a common feature in Iraq and Afghanistan. However, we should note that the tactic also spread to non-Islamist groups, such as the secular nationalist Tamil Tigers, or the “Liberation Tigers of Tamil Eelam” in Sri Lanka—a fact that reveals the practical advantages of this technique in asymmetric warfare rather than its deeply rooted links to religion.

Furthermore, in this latest era the mass media has an incredible importance as a mediator. Besides the printed press and the television, the Internet is also an extremely effective tool to reach out to the world’s population to communicate the intended message of the terrorists, as much

¹³ Daniel Byman, *Deadly Connections: States that Sponsor Terrorism*, New York: Cambridge University Press, 2005.

as it serves as a basic organizing power for fundamentalist groups—providing a social network for radical individuals, who are in search of their identity, and alienated from society, in a desperate need of belonging.

The End of the Fourth Wave

Finally, we might contemplate and ask the ultimate question: What causes the dissolution of terrorist organizations? The first two most obvious reasons would be that one: in theory, the organization achieves its utmost aim and fully satisfied, gives up its weapons and turns away from violence for good. But this in fact rarely happens. Moreover, considering the most successful movements in terms of goal accomplishment—groups chiefly belonging to the second wave—it is a typical consequence to witness the continuation of violence in the given area, e.g. in the form of an outbreak of war or civil war, such as what happened in Algeria. Furthermore, although having been regarded as the most effective, since the Anti-Colonial terrorist groups indeed played a pivotal role in colonial

dissolution, none of them were able to entirely accomplish their “ideal” original purposes: e.g. the Greek-Cypriot EOKA was fighting for a union with Greece, and ended up with the state of Cyprus on a divided island; or Menachem Begin’s Zionist militant Irgun fought for the entire Palestine mandate, but had to settle with a partition.

The second seemingly most evident reason for a terrorist group to cease to exist would be a military retaliation that exterminates and dissipates the whole organization. It is not convincing, nevertheless, that this idea could ever manifest, or that a military approach could be a sufficient reason only by itself. For even if all the leaders and the majority of a terrorist organization are eliminated, but at the same time the roots of the social cause are not, new fighters will keep on emerging from the “complicit surround”—from among the supporting and often grieving, thus even more desperate local civilians—and the group will sooner or later reproduce and re-organize itself. It is a widely acknowledged

lesson among counter-terrorism experts that a harsh, purely military approach often proves to be counter-productive: it escalates the violence, for it doesn't resolve the social problem at its origins but further alienates the suffering, sympathizing local population. Moreover, often it was the case in the history of terrorist organizations that a "precipitating incident"—such as the execution or torture of an imprisoned radical thinker or militant fundamentalist—triggered a collective response, radicalizing moderate civilians and creating even more terrorists.

Besides these apparently obvious reasons, there are two main inherent characteristics of each phase of terrorism that can be deemed responsible for the end of various organizations, and in my opinion these are more likely to cause the demise of most groups and their associated waves. But, of course, certain elements from the first two possible causes are also inevitable parts of the whole picture.

The first inherent trait that is frequently connected to the

decline of militant fundamentalist organizations is the occurrence of the "backlash effect", which can be regarded as the reverse of the radicalizing "precipitating incident", and leads to the terrorist group losing sympathy among the population by going too far. This might happen due to sacrificing too many innocent civilians (for example, in Iraq, Al Qaeda has already alienated the population), or by callously murdering either a popular public figure (e.g. the kidnapping and killing of the Christian Democratic politician and former Prime Minister Aldo Moro by the Italian Red Brigades in 1978) or someone who can be easily perceived as the symbol of innocence, such as a child, a young student or a woman, and whose death is depicted in the media in a way that it provokes strong emotions. This "backlash" event or events often fuel outrage and trigger the world's condemnation of the terrorists—this might be the case after the destruction of the World Trade Center Twin Towers, resulting in thousands of civilian casualties of over 70 nationalities, which was followed by demonstrations all around the world. Al Qaeda's

contempt for innocent African lives, among them many Muslims, have also alienated and distanced much of the local population, such as in the simultaneous attacks on US embassies in 1998 in Nairobi, Kenya and Dar es Salaam, Tanzania. In the Nairobi attack, for example, in a congested downtown area 12 Americans were killed as opposed to the 200 perished and 5,000 injured Kenyans.

The other very important reason attributed to the coming to the end of an organization, or rather of a whole wave, is the notion of “obsolescence,” which denotes the process that after a certain time, usually after one or two generations, the legitimizing and motivating ideologies of terrorists become obsolete, their narratives wear out, and people start to see that the initially spirited, promising ideas cannot solve their problems. Therefore, sooner or later an inevitable contraction phase signals the end of any cycle; but of course, always leaving space for a new one. As Rapoport asserts: “The pattern suggests a human life

cycle pattern, where dreams that inspire fathers lose their attractiveness for the sons.”¹⁴ In addition, terrorists are almost *per definitionem* non-conformist, often atypical personalities, thus it is more difficult to coordinate groups comprising of such members: usually a lot of fragmentation occurs during the existence of any terrorist organization. For example, lately it has been reported that Al Qaeda’s activity is “increasingly dispersed to “affiliates” or “franchises” in Yemen and North Africa, but the links of local or regional jihadi groups to the centre are tenuous; they enjoy little popular support and successes have been limited”¹⁵.

At large, there is also the changing spirit of the times, or

¹⁴ David C. Rapoport, “The Four Waves of Rebel Terror and September 11,” *Anthropoetics* 8, no. 1 (Spring/Summer 2002) online. See <http://www.anthropoetics.ucla.edu/ap0801/terror.htm>. Accessed on May 2, 2010.

¹⁵ Ian Black and Richard Norton-Taylor, “Al-Qaida faces recruitment crisis, anti-terrorism experts say,” *The Guardian* online. See <http://www.guardian.co.uk/world/2009/sep/10/al-qaida-recruitment-crisis>. Accessed on May 10, 2010.

famously termed as “Zeitgeist”, i.e. the general cultural, political, spiritual, moral and intellectual climate of an age in the cyclical conception of history, where every era has its rise and decline; even a terrorist organization cannot do else but also “ride” such waves of human history, rising and falling together with the tide. For instance, after the 1990s, the collapse of the Communist Soviet Union utterly discredited the remaining activists of the Third Marxist Wave, and thus resulted in the disappearance of most New Left terrorist groups. Nonetheless, it is to be noted that sometimes an organization survives its associated wave; e.g. the IRA, together with its successor, the Provisional IRA, is the oldest existing terrorist organization of the modern world, having been active since the 1920s.

Therefore, based on the conclusions drawn from the history of the initial three phases of modern terrorism—calculating with the common one-generation “life expectancy”—especially taking into consideration the inherent characteristics that

doom each cycle to come to an end in due time, I would predict that the last Religious wave will last no longer either than forty-five years, that is no longer than 2030.

In the meantime, it is vital that government policies do not induce further the existing mass hysteria, but avoid overreaction and instead aim at tackling the underlying causes of terrorism. I do not claim that law-enforcement and military strategies are to be dismissed entirely: there is a need for applying a rational amount of legislature and coercion against the perpetrators as well as for the purpose of prevention, but using “brain” rather than “brutality”—for even traditional counter-terrorism strategies and policies appear to be less effective in the face of religious terrorism. We need multiple-approach creative solutions, after having thoroughly examined the background social construction, which often serves as the hotbed of desperate violence, and after having opened multi-lateral discussions about the issue, inviting all the involved parties. As Bruce Hoffman also suggested in his fundamental

work *Inside Terrorism*,¹⁶ a bridge needs to be built between mainstream society and the alienated militant religious extremists—not only on domestic soils, but also, with specific regard to militant Islam, this approach would entail attempting to reduce the antipathy against the West among all Muslim populations of the world. This would require more subtle, patient negotiations and the minimum use of force instead of severe foreign policies; furthermore, cultural diplomacy and the support of basic educational programs would be essential to mitigate the grass-root alienation that engenders terrorism.

Eszter Péterfai

Eszter Peterfai is a Hungarian exchange student at Bard College interning at New York University's Center for Dialogues: Islamic World—U.S.—The West. She is a senior at Eotvos Lorand University in Budapest, majoring in English Language and Literature.

¹⁶ Bruce Hoffman, *Inside Terrorism: Revised and Expanded Edition*, New York: Columbia University Press, 2006.

Las guerras como las vió él

Una cámara y la capacidad de ver las cosas desde un punto de vista propio (tanto en el sentido físico, de encontrar la mejor postura; como en el sentimental, tener las agallas y documentar los acontecimientos de forma perfecta captando instantes tan efímeros como la expresión momentánea de un rostro), fueron las únicas cosas, con las que Robert Capa contó para mostrar a todo el mundo lo que pasó durante las guerras.

Cinco guerras (la Guerra Civil española, la invasión japonesa en tierra china, la Segunda Guerra Mundial, el conflicto árabe-israeli y la guerra en Indochina), un auténtico arsenal de fotografías y una vida muy variada caracterizan a este fotógrafo.

Friedmann Endre nació en 1913 en Budapest en el seno de una familia de sastres. Durante sus estudios del instituto salió a Berlín y empezó a hacer fotografías y trabajar como fotógrafo en un agencia fotográfica. Su origen determinó su situación y estancia en Alemania, y por el peligro y la persecución que en los años 30

asediaron a los judíos decidió regresar. Pero en aquel entonces tampoco se quedó mucho tiempo en Hungría y abandonó el país para siempre. En un nuevo entorno, en París donde la vida cultural estaba en plena efervescencia encontró su “casa”. Los personajes que destacaron en su nueva época fueron Henri Cartier-Bresson, David “Chim” Symin y sobre todo Gerta Pohorylle (Gerda Taro). Cartier-Bresson y Chim, los compañeros y amigos con quienes fundó el Centro Internacional de Fotografía (International Center of Photography). Así conoció a Gerda Taro, una joven polaca nacida en Alemania que había huido a París por razones similares y trabajó para la agencia también. Les unió la fotografía y el enorme y profundo amor que sentían el uno por el otro.

Empezar a hacer fotos no resultó muy difícil para Capa, venderlas ya era otra historia. Para conseguir más dinero sabía que necesitaba un nombre vibrante y llamativo. De la palabra húngara “cápa” (tiburón) y por la admiración que sentía por el famoso director de cine

americano Frank Capra inventó el seudónimo Robert Capa. Unos años después, al estallar la Guerra Civil española decidió viajar con Gerda y trabajar en el centro del campo de la guerra que resultó el primer paso en cuanto a las informaciones del frente. Allí hizo su foto más famosa, la muerte del miliciano. Una foto que causó mucha polémica, muchos críticos dudaron de la espontaneidad de la postura y que fuera Capa quién la sacó. Los negativos están en mano de su hermano que hoy en día guarda y cuida la herencia y la leyenda nunca será resuelta. Otra foto muy famosa es el ataque aéreo de Bilbao, una madre, paseando por las calles cogiendo la mano de su hija de unos 5 años, mirando hacia el cielo y avivando el paso.

El acontecimiento más radical y triste para Capa fue la muerte de Gerda. Según las noticias fue un accidente pero muchos lo consideran como un atentado. Después de la pérdida de su novia Capa nunca llegó a tener una relación tan estrecha con una mujer.

La segunda misión tuvo lugar en Europa, el paso más importante fue el desembarco de

Normandia (llamado día D) el 6 de junio de 1944. Capa salió con los primeros soldados en plena madrugada, pasó 90 minutos en el agua glacial e intentó sacar el máximo número de fotos posibles, hecho que le resultó muy difícil con las manos temblorosas y las balas rodeándole. Al llegar a tierra firme mandó los negativos al periódico Life, pero durante el revelado su asistente tuvo mucha curiosidad y no esperó suficiente tiempo, arruinando así la mayoría de las fotos. Las únicas que salieron servibles fueron tan sólo unas pocas. Las conocemos por la famosa película americana “Salvar al soldado Ryan”. El director Steven Spielberg consiguió reconstruir la ambientación gracias a las obras maestras de Capa.

Al terminar la guerra Capa decidió terminar el trabajo en el “campo de batalla” y dedicó su tiempo a su agencia, cooperó con algunos directores de cine americanos pero nunca se sintió satisfecho. En 1954, como última entrada en acción salió a Indochina a documentar la intervención francesa. Un día, mientras exploraba en un campo

de minas, pisó una y resultó herido de muerte.

Robert Capa fue un innovador en cuanto a la fotografía no sólo militar sino diaria. Sus fotografías son realistas, muestran que Capa vivió en la historia, no temió actuar, participar por conseguir lo que quería, se sintió cercano a las figuras fotografiadas (figuras que representan diferentes destinos), por eso son tan perfectas y cuentan de forma auténtica y sincera los hechos históricos. A través de su obra podemos conocer una persona llena de energía y ganas de vivir y trabajar.

Al Museo Ludwig llegaron 985 fotos que muestran los frentes de guerra, amigos y personajes famosos. La exposición rinde homenaje a un fotógrafo (podríamos estar muy orgullosos de tener un compatriota tan impresionante, aunque Capa no se consideró muy húngaro y nunca regresó a vivir a Hungría) que adelantó su época y sirvió como un modelo para su posteridad. Recomendando fervientemente un acercamiento a su obra, no sólo a los que están interesados en la

fotografía sino a todos que tienen un poco de afinidad con la belleza, el misterio y la genialidad cultural y personal.

Bálint Zsuzsa

Wozu das Lager fähig ist, wird klar

Rezension über den
Roman *Atemschaukel*
der Nobelpreisträgerin
Herta Müller

Denkmal für die Erinnerung

Jahrzehntelang lagen die Erinnerungen still, wie vergessen. Man durfte sie nicht erwecken, was zur Folge hatte, dass man schließlich von ihnen nicht hören wollte. Heutzutage sind sich alle im Klaren darüber, was in den KZ-Lagern und den sowjetischen Lagern passierte, trotzdem lassen viele die Erinnerungen an die Vergangenheit lieber liegen.

Einige wollen aber darüber sprechen, und ihre Stimmen sind so stark, dass alle sie wahrnehmen müssen. Egal, ob man das will oder nicht. Auschwitz-Romane

sind allgemein bekannt geworden, wie der Roman *Mensch ohne Schicksal* von Imre Kertész, dem der Nobelpreis für Literatur im Jahre 2002 zugeteilt wurde. Der Gulag-Roman *Atemschaukel* von Herta Müller erschien letztes Jahr, und wurde mit dem Nobelpreis ausgezeichnet.

Diese Bücher sind nicht zu ignorieren. Man muss mit dem Erzähler und den Hauptfiguren die Vergangenheit miterleben und vielleicht mit ihnen gemeinsam leiden.

Herta Müller hat ein Denkmal aus Papier für die Erinnerung geschaffen. Dieses Denkmal ist nach dem sächsischen Jungen, Leo Auberg geformt, der allein das Schicksal der siebenbürgischen Sachsen symbolisiert.

Auch die Geschichte des Buches basiert auf den Erinnerungen, denn Herta Müller wollte das Buch gemeinsam mit Oskar Pastior schreiben, der ihr über seine Deportation erzählte. Sein plötzlicher Tod setzte diesem Plan ein Ende, deshalb musste Herta Müller das Buch anhand ihrer Erinnerungen und Notizen allein schreiben.

Das Buch *Atemschaukel* handelt von Leo Auberg bzw. davon, wie

er fünf Jahre im Lager erlebt. Seine Geschichte ist in 66 Kapitel unterteilt, jedes ist mit einem eigenen Titel versehen, als wären diese als kleine Etikette an den Schubladen der Erinnerung geklebt. Der Erzähler wandert durch sein Bewusstsein, zieht eine Schublade nach der anderen heraus und blickt hinein.

Die erste Schublade heißt Vom Kopferpacken. Leo erzählt seine homoerotischen Erlebnisse und den Tag, als er ins Arbeitslager verschleppt wurde. Der Erzähler weiß, was passieren wird, aber er verschweigt die Zukunft, und alles, was wir lesen können, ist die Welt durch die Augen von Leo Auberg. „(...)Und ich habe es genommen und mir gedacht mit meinen siebzehn Jahren, dass dieses Wegfahren zur rechten Zeit kommt. Es müsste nicht die Liste der Russen sein, aber wenn es nicht zu schlimm kommt, ist es für mich sogar gut. Ich wollte weg aus dem Fingerhut der kleinen Stadt, wo alle Steine Augen hatten. Statt Angst hatte ich diese verheimlichte Ungeduld. (...) Ich wollte an einen Ort, der mich nicht kennt.“

Fünf Jahre lang lebt er mit anderen Opfern, verschiedenen

Grausamkeiten ausgesetzt. Das Leben im Lager wird aber nicht ausführlich dargestellt, weil die Eintönigkeit und Langeweile so unerträglich waren, dass man sich daran möglichst nicht erinnern will. Die Jahre vergehen unbemerkt, als wenn die Geschichte von einem langen Tag handelte.

Der Erzähler versucht trotz der tödlichen Umstände das Unsagbare auszusagen. Er muss die menschlichen Grenzen überschreiten und den Hungerengel selbst erblicken. Er sieht ihn immer an dem Tisch sitzen, wenn er etwas isst. Er spricht ihn an, wenn er in seinem Traum nach Hause fliegt. „Er kennt meine Grenzen und weiß seine Richtung“ – formuliert der Erzähler.

Im Lager ist jeder Mann und jede Frau gleich, sie sind zu einer Menschenmasse für die Außenwelt geworden. Manche verlieren ihre Identität und lösen sich endgültig im Lager auf. Die Körper werden in den eisigen Boden eingegraben, Kleider und andere Habseligkeiten werden aber unter den Zwangsarbeitern aufgeteilt, als ob der Mensch in dieser Form unter ihnen weiter lebte, ohne dass jemand an ihn dachte.

Wozu das Lager fähig ist, wird klar. Jemand geht hin als Mensch und wird da etwas anderes. Was ein Individuum im Lager doch ausmacht, sind seine Erinnerungen und auf keinen Fall seine Gedanken. Diese Erinnerungen sind aber von zu Hause aus wie Proviant mitgebracht. Leo hört immer den letzten Satz seiner Großmutter: „ICH WEISS DU KOMMST WIEDER.“ Dieser Satz ist sein zweiter Begleiter neben dem Hungerengel in der „Hautundknochenzeit“, der aber ihn im Gegensatz zu jenem am Leben hält.

Darüber hinaus beinhaltet fast jedes Kapitel einen weiteren Erinnerungsfetzen. Diese sind so eingeteilt, dass jeder Fetzen einem Ereignis in der Lagerzeit zukommt. Der Leser hat oft das Gefühl, läse er nicht die traurige Geschichte eines Jungen, sondern ein Tagebuch. Aber kein alltägliches Tagebuch. Es ist voll mit Empfindungen und Schmerz, und was damals die reine Realität war, wird zum Lagermärchen.

Leere des Inneren

Wenn das Maul nicht zum Essen da ist, dann zum Sprechen.

Die Mundhöhle wird mit Worten gefüllt, die verschiedenen Gerichte bezeichnen. Die Frauen erzählen einander Rezepte, die in ihrer Fantasie zur echten Speise werden. Oder sie erzählen Lagerwitze, deren Pointe „MAN NEHME“ ist, denn da gibt es nichts, was man zum Kochen nehmen könnte.

Die Beschreibung des ständigen Gefühls der Leere ist quälend treffend. Trotz der Rezepte, Lieder und Gespräche bleibt einem der Mund völlig leer. Gesprochenes vergeht, Hunger bleibt. „Der Gaumen ist größer als der Kopf, eine Kuppel, hoch und hellhörig bis hinauf in den Schädel.“

Die Sprache ist fähig, die Qual dem Leser zu leihen. Hier hätten realistische Beschreibungen keinen Sinn: Die Leser hätten Angst vor der reinen Brutalität. Also ist die einzige Möglichkeit eine poetische Sprache, die das Unsagbare dem Leser näher bringen kann. Sie wird durch Wortschöpfungen gekennzeichnet, was schon der Titel signalisiert. Herta Müller verwendet dieses und auch weitere poetische Mittel wie Personifikation oder Gleichnis, um dem Gefühl des Hungers, der

Heimatlosigkeit und des Alleinseins Namen zu geben. Beschreibungen wie diese kommen nicht selten vor: „Der Sommer quält sein Laub, der Herbst seine Farben, der Winter uns.“, „Aber mein Hunger saß wie ein Hund vor dem Teller und fraß.“

Der Strom der Erzählung mündet in die Gegenwart. Die Umgebung von Leo will seine Geschichte nicht hören, er will darüber auch nicht sprechen. „Ich war froh, dass keiner etwas frage, und insgeheim kränkte es mich.“ Sie schweigen, wie die ganze Gesellschaft. Leo empfindet aber einen besonderen Reiz, seine Erlebnisse niederzuschreiben. „Es begann mit dem Satz: Wirst du mich verstehen, Fragezeichen.“

Wenn man diesen Roman liest, versteht man nicht nur Leo, sondern ein Verhalten, das weder menschlich noch tierisch war, und das nur das Arbeitslager auslösen konnte. Die Grenze zwischen Russen und Sachsen im Lager zerfließt, weil das Zeitalter sie ihrer Würde beraubt hat.

Sedlák-Nikolett

Seesturm

Reise nur!
Die Welt hat sich nun wieder
gedreht.
Aber du
sollst die Segel nicht einziehen
bis der Wind weht.

In der lauten Stille
hört man sich nicht mehr
man hat nicht den Wille'
und braust sich leer.

Du sollst aber reisen,
dein Gehör aufs Meer feilen,
halte die Segel gen Wind,
reise nur,
einsames Kind!

Rácz Kata

Tisztelt Collegium!

Az EClogA második számában is élek a szerkesztőktől felajánlott lehetőséggel, hogy összegezzem az elmúlt hónap történéseit.

Beruházások

Az egyetem vezetésének támogatásával sikerült elérnünk, hogy a Hiller István miniszter úrtól felajánlott 200 millió forint eddig elveszettnek hitt részét (140 millió Ft.) is minden bizonnyal megkapja a Collegium. A beruházást 2011. június 30-ig kell kivitelezni. Ezt a támogatást (a futamidő hosszának köszönhetően) a belső felújításokra fordíthatjuk. A pontos terveket, menetrendet a collegisták folyamatos bentlakásának remélt biztosításával a következő napokban, hetekben egyeztetjük. Kiemelt jelentőségű a villamos- és fűtőhálózat, valamint a vizesblokkok felújítása. Ha lesz még további lehetőségünk is, fontos célnak tartom az optikai kábel bevezetését, a telefonhálózatunk korszerűsítését, korszerű kondicionálóterem kialakítását, a Mednyánszky-könyvtár egyesítését, szeniori apartmanok kialakítását a

könyvtár korábbi helyén (második emelet), hogy csak néhány gondolatot ragadjak ki a hosszú listáról.

Az egyetem vezetése, kérésemet támogatva, közvetlen tárgyalásokat kezdeményez az MTA vezetésével, hogy az Irodalomtudományi Intézet megfelelő arányban vegye ki részét a beruházásokból.

A 60 millió forintos beruházás (sportpálya, homlokzat, kert, stb.) ütemezéséről körlevelet írtam (az igazgatói hirdetmények között kifüggesztve olvasható).

Egyéb bevételi források

Idén is sikerül kiadnunk az osztrák-magyar nyári egyetem szervezőinek július 12-30 között közel 36 férőhelyet a Collegiumban, amely fontos bevételt jelent a költségvetésünkben. Tisztelettel kérem a nyári bentlakó collegistákat, hogy különösen a külföldi vendégeket fogadják méltó vendégszeretettel, mert elégedettségük vagy elégedetlenségük, azaz írásbeli jelentéseik alapján nyerhetjük el jövőre is ezt a lehetőséget.

Itt is biztatok mindenkit arra, hogy használja ki a rendkívül kedvező lehetőséget, ti. 5000 Ft.

ellenében háromhetes intenzív német nyelvtanfolyamon vehetnek részt. Részletek az igazgatói hirdetőn.

Határozott szándék mutatkozik, hogy a tavalyi megrendeléshez hasonlóan idén is négy hónapra (szeptember-december) bérbe veszi egy egyetemista csoport vendégszobáink többségét, illetve a 224-es szobát. A csoport befogadása gazdasági szempontból létérdekünk. Tisztelettel kérem a collegisták megértését és támogatását.

Pályázatok

Az Oktatásért Közalapítvány újabb kiírását követve, május 25-én egymillió forint összegben pályázatot adtunk be, amelyben a megfogalmazott céloknak megfelelően a szakkollégiumok közötti hálózatépítés témakörében erdélyi körutat, tanulmányi kirándulást terveztünk: a támogatásból megvalósulhatna szándékunk, hogy a collegiumi kirándulásokat felelevenítsük. Az Informatika és a Klasszika-filológia műhelyek létező kapcsolataira építve Kolozsvár-Marosvásárhely-Csíkszereda útvonalat járnánk be 55 fős busszal szeptember 20-26. között. Fontos

lenne, hogy a Collegium minél több műhelye reprezentálja magát, és bemutatkozzon a különböző helyszíneken. A pályázatot a kiírás szerint július elejére bírálják el. Ha nyerünk, azonnal konkrét felhívást írok. Kérem azonban, hogy már most fontolják meg: részt szeretnének-e venni a kiránduláson. Szerény önrészre (NB: 2000 km buszút, 6 éjre, szállás–ellátás egyelőre nincs) minden bizonnyal szükség lesz, mintegy 5–10 000 Ft értékben. A jelentkezésektől függően a résztvevők listáját a műhelyvezetők ajánlásai alapján a tanári karral egyeztetve alakítjuk ki.

Komoly eredmény, hogy "Az ELTE házhoz megy!" című egyetemi pályázat (amelynek menedzsmentje a Collegiumban működik) első előhaladási jelentését leadtuk, és azt az OKMT elfogadta. Minderről – elismerést kiváltva – az egyetemvezetői tanács előtt is beszámoltunk.

A következő, szakkollégiumokat is célcsoportként megnevező TÁMOP pályázattal kapcsolatos előkészítő munkánk folyamatban van.

Seniori és hatodéves pályázatok

A felhívások szövegét az igazgatói hirdetések között olvashatják. A megfogalmazott alapelveknek megfelelően irányszámként két-két seniori és hatodéves helyet hirdettünk meg. Az irányszám a magyar nyelvben azt jelenti, hogy adott esetben a tényleges szám attól negatív és pozitív irányban egyaránt eltérhet.

Mindannyiuknak eredményes vizsgaidőszakot és kellemes nyári pihenést kívánok!

Horváth László

P.S. A filagória szó jelentése magyarul: "közösségi teret kedvelő" :) [Vö. Skripecz Sándor: Filagória, filegória. *Magyar Nyelv* 95/3 (1999) 332 skk. az alhirdetón.]

A Collegium himnusza

(Egy cserkésznóta dallamára)

1. Elöl cserkés, hátul cserkész:

Meg-jött már a fecs-ke ma-dár,

Fész-ke-t ra-kott ná-lunk.

Hí-vo-gat már a nap-su-gár,

Nagy-tá-bor-ba szál-lunk.

Vi-rág nyí-lik a hegy-ol-da-lon,

Nincs szebb an-nál sem-mi!

Har-san a kürt-szó, in-dulj cser-kész,

tá-bor-ba kell men-ni!

2. Elöl obszcén, hátul obszcén:

Ki-ki-ku-ko-ré-kol már a ka-kas,

haj-nal a-kar len-ni

Zin-gizon-goráz-nak a kipikuplerájban,

bé-ke-le-ne men-ni

B-nak a k-vák a bőr-í-vá-nyon,

Seg-gük a-latt pár-na

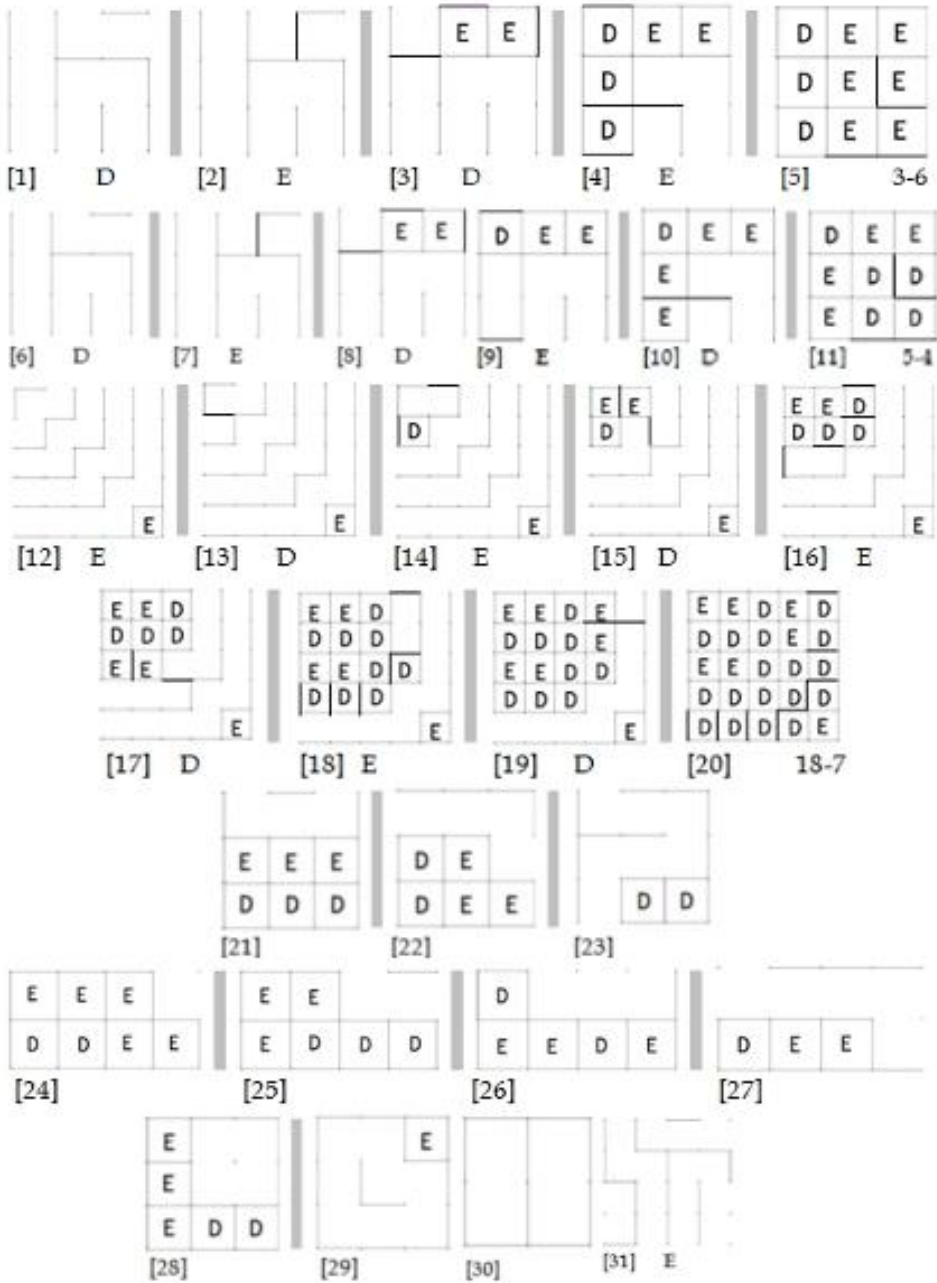
El-b-tam a ha-vi ősz-tön-dí-jam,

Ló-f-a-ki bán-ja.

3. Elöl cserkés, hátul obszcén: ...

4. Elöl obszcén, hátul cserkés: ...

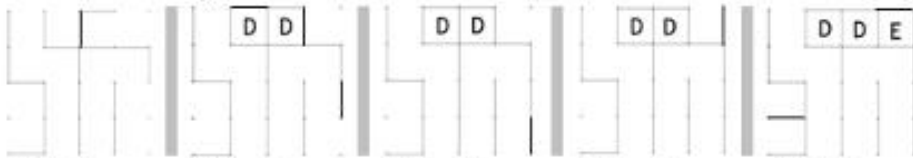

[32] D

[33] E

[34] D

[35] E

[36] D

[37] E

[38] D

[39] E

[40] D

[41] E

[42] D

[43] D

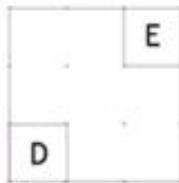
[44] E

[45] D

[46] E

[47] D

[48] E

[49]

[50] D

[51] D

[52] E

[53] D

I./2. 2010. JÚNIUS 18.

EÖTVÖS COLLEGIUM DIÁKÚJSÁG

